

ZPOVĚĎ UČITELE

Jaromír Slaviček

Brno
2013

Obsah

Předmluva / 5

Přípravný týden / 7

Ach, ta školení / 10

A jdeme na to! / 13

Vstříc studentům / 15

Čím žáka zaujmout? / 30

Doteky přírody / 33

Vedení školy / 35

Pedagogická porada / 41

Hospitace – tak se na ty učitele podíváme... / 45

Suplování / 48

Můj náhled na kolegy učitele / 49

... a na kolegyně... / 52

Záhadná duše kantora / 55

Tak se předved'te, praktikanti! / 58

Přístup pedagogů ke studentům / 60

Typologie studentů / 61

Hodnocení studentů / 72

Den otevřených dveří / 82

Schůzky s rodiči / 83

Třídní učitel / 85

Kulturní akce / 87

Zvané i nezvané návštěvy / 88

Konečně přestávka / 90
Nepedagogičtí pracovníci / 93
Hobby / 95
Stužková slavnost / 96
Přijímací zkoušky / 100
Soutěže / 101
Brigády / 104
Vodácký zájezd / 106
Školní výlety / 107
Bylo i veselo / 109
Maturity / 112
Závěrečné posezení / 117
Konec školního roku / 119
Co nás po prázdninách čeká? / 122
Osobní vyznání / 124
Stručný pedagogický překladový slovník / 129

Předmluva

Publikace „Zpověď učitele“ je opět, podobně jako je tomu u „Brodských postřehů“, vyjádřením pocitů člověka, který téměř čtyřicet let působil jako středoškolský učitel.

Vzhledem k jeho osobitému náhledu na pedagogické procesy nemusí být některé kapitoly knihy všem čtenářům srozumitelné a plně akceptovatelné.

To však nic nemění na upřímnosti prezentace autorových myšlenek a jeho snahy netradičním způsobem přiblížit atmosféru střední školy...

Mgr. Jaromír Slavíček

Zpověď učitele

Tak jsem se tu cítil... aneb cesta do hlubin učitelovy duše.

epitaf: Učitel je jak svíce, cestu jiným ukazujíc, sebe sama spaluje.

Škola pro mě byla něčím, co výrazně formovalo mou náplň života, něčím, co mělo vlastní kolorit, něčím zvláštním, co je nutno posuzovat často teprve s odstupem času, což teď, tak trochu s obavami, činím.

Mým úmyslem je nyní, na základě desítek let zážitků, se zamyslet nad místem, kde se střetávají osudy tisíců osob, studentů i učitelů.

Přípravný týden

Každá škola má svůj zavedený řád, rituál, který se s malými obměnami každý rok opakuje.

Takže, jak to tedy začátkem každého školního roku vlastně začíná?

No přece přípravným týdnem učitelského sboru se vším jeho koloritem. Úvodních pozdravů bych se nedopočítal...

„Nazdar, tak zase nám to začíná, vid’?“

„No jo, co naděláme, takový je život!“

Kolegyně si vzápětí nato navzájem pochválí textilní softvér. „Teda, Jano, kdes to koupila, ty jsi ale kočka.“ aby ji kousek dál s jinými kolegyněmi znovu ohodnotily, snad trochu kritičtěji.

Na přetřes pak zprvu přijdou pochopitelně prázdninové zahraniční rekreace, které jsou zpravidla posuzovány jako jedny z nejvydařenějších. Střídají se v nich dojmy a zážitky z Řecka, francouzské Riviéry a samozřejmě Chorvatska. Lépe situovaní vyučující dávají k dobru Tunisko, tedy neda-
leký islámský svět.

„V Řecku bylo fajn, až na to horko. Někdy se to nedalo vydržet!“ No právě proto tam nejezdím, pomyslel jsem si.

Soucitu docházejí ti, co pobývali v prázdninovém odpočinku pouze v blízkých pahorkatinách anebo v potu tváře přetvářeli svůj domov či zahradu. Člověk si klade otázku, proč právě on měl tak zmrvené prázdniny, když jiní... Ačkoliv kdo ví, kde si člověk lépe odpočinul.

Leč záhy začíná úvodní porada, která všechny uvrhne do tvrdé reality. „Tak vás vítám, vážení kolegové, doufám, že jste si přes prázdniny dobře odpočinuli a nyní jste plni elánu a chuti do práce,“ je slyšet od jasnozřivého. No, nejraději bych ho někam poslal, ale dělám usměvavého. Úkoly následně nastolené ředitelem školy jsou splnitelné, ale jak pře-

vážná část z nás tuší, tak asi do 50 procent. S bločkem naplněným požadavky řídicího managementu opouštím dosud nezatuchlou sborovnu s rozporuplnými pocity.

Po následném příchodu do kabinetu shledávám pořádek v zásuvkách a skříních tam, kde jsem ho nečekal, a naopak.

Za nejdůležitější v prvních chvílích považuji nalezení rozpisů časového rozvržení učiva z minulého roku, které mám na počítačové disketě.

„Krucí, kam jsem ji jenom dal? Snad jsem ji, proboha, nevyhodil na konci roku do koše?“ přebíhá mně mráz po zádech. Na základě celoživotních zkušeností stačí totiž zmínit datování učiva a v některých vybraných případech i pořadí slov a tematické plány budou znovu vonět novotou. Mým dalším úkolem je povinné svolání předmětové komise zeměpisu, které jsem předsedou, a tudíž i malým velitelem. Tato podivná seskupení mají být podle představ vedení školy jakýmsi prostředníkem mezi nadoblačnými pasážemi ředitelské atmosféry a přízemními vrstvami učitelstva.

Takže v přípravném týdnu, ale i později v průběhu roku zvou členy uvedené komise k sobě do kabinetu na tzv. přemlouvání, přičemž jsem mnohdy rád, že vůbec přicházejí.

Vítal jsem je se slovy:

„Pojďte dál, hoši, sedněte si, kde chcete, ale pokud čekáte, že vám něco nabídnu k pití, tak to se velice mýlíte.“ Následný další průběh kolokvia PK je pak dán náplní celoročního plánu komise, samozřejmě pokud byl vůbec mnou nalezen. Dost jsem na těchto sezeních spoléhal na diskusní příspěvky pozvaných, které ovšem zpravidla vedly k názorovým rozporům se slovními závěry, které se většinou nedaly realizovat a už vůbec ne publikovat.

Z našich schůzek občas vyšla i prosba směřovaná k vedení školy ohledně financí pro potřeby našeho vyučovacího předmětu.

„No, já ten námi vytvořený finanční požadavek šéfovi dám, ale jistě tušíte, jak asi dopadnu.“ Tyto požadavky, tedy v podstatě DPH, jsem pro jistotu navyšoval v průměru o třetinu až polovinu, tedy o částku, o kterou ředitel můj návrh zase krátil.

Z toho, co zbylo, se v průběhu školního roku nakoupily pomůcky a učebnice, které se bohužel časem mnohdy staly po zaevidování jen další zaprášenou položkou v ještě zaprášenější skříni. V lepším případě byly jednou za drahnou dobu námi znovu objeveny a příležitostně používány.

Přípravný týden je, jak známo, obzvláště zatěžující pro třídní učitele, ti musí v průběhu několika málo dnů vytvářet nástěnky ze všeho, co může obsahem, ale třeba i jen barevností někoho zaujmout. „Bože, v které krabici mám uložená písmenka a obrázky z minulého roku, chtělo by také odchytil nějakého žáka nebo někoho jiného, kteří by mně pomohli s tou zatracenou nástěnkou!“ zoufá si ne jeden třídní otec nebo matka.

Nástěnka se musí obohatit i školním řádem, případně další dokumentací třídního vyučujícího, i když tyto materiály jsou studenty čteny jenom jednou, pokud vůbec. „Šak co, o další zvelebování nástěnky se časem postarají samotní studenti svými příspěvky,“ utěšovali se mnozí z nás. „Hrome, kde jsou zase špendlíky a proč se ta stolička pode mnou tak viklá?“ I s takovými problémy se potýkají mnozí tvůrci nástěnek.

Ta však prodělává dobové změny, v průběhu roku se totiž na ní objevují inzeráty pochybných kvalit anebo vtípky budící všeobecné pohoršení. Při písemkách si zase na ní dozor konající kantor leccos počte...

V prvních dnech přípravného týdne taktéž probíhaly na škole, a to v poměrném nezájmu, postupové zkoušky těch, kteří byli na konci minulého školního roku prospěchově neú-

spěšní. Většinou po jejich absolvování „prošli“ do dalšího ročníku, jejich letní prázdniny jim ale nezávidím!

Závěrečná porada učitelů koncem úvodního týdne bývala už jenom formální záležitostí, kdy se odfajfkovaly body částečně splněné a částečně odložené do neurčité budoucnosti.

Podle vedení školy, a proč mu vlastně začátkem roku nevěřit, má nás čekat celoroční náročný program, tedy plnění osnov, komunikace s kolegy i s těmi nahoře, tedy vedením, a pochopitelně rovněž se žáky. Koncem porady následovalo rozdávání osobních rozvrhů, na což se téměř všichni těšili.

U řady vyučujících však vedl první náhled na tento dokument k pootočení hlavy k sousedovi se slovy: „Podívej se, jaký mně udělali rozvrh, no to je hrůza!“

Ano, mnoha kolegům v tu chvíli zřejmě došlo, že probouzející se školní rok nebude pro ně procházkou růžovou zahradou, alespoň co týče jejich pracovního pobytu.

Mnozí z nich pak po poradě odcházel zamyšlení polo-prázdnými chodbami a přemýšleli, co komu udělali, že budou mít takové rozvržení pracovní doby.

„Měl jsem asi navštívit rozvrhovou skupinu v době jejího konání,“ s povzdechem přemítal mnohý z nich. I na chodbě se ještě svěřovali se svým rozvrhem kolegům, ale postupně se smiřovali se svým osudem.

Ach, ta školení!

Občasným zpestřením přípravného týdne bývala i školení o bezpečnosti práce, ve kterých nám bylo naznačováno, jak se máme chovat v případě požáru či jiné živelné pohromy na škole.

„Dámy a pánové, kdyby u vás došlo k tomu nejhoršímu, máme pro vás návod, jak reagovat!“ takto nás navnadili k pozornosti „pozvaní“ odborně založení hosté. Následně byly našim očím předloženy různé typy hasicích přístrojů

s konkrétními náplněmi a my byli poučováni o jejich eventuálním použití. O to překvapivější, alespoň pro mě, byly do-
datečné dotazy kolegů ve smyslu, jak se má vlastně se zaří-
zením manipulovat, aby bylo funkční.

„A který knoflík je tedy třeba na tom červeném válci stisknout?“ kdosi se zeptal. Styděl jsem se za něho, páčka je na hasicím přístroji přece jenom jedna.

Oživení se ve sborovně dostavilo i při lektorově nástinu možných únikových cest tříd. Podezíral jsem v tu chvíli kolegy, že v tu chvíli přemýšleli o vlastní únikové trase, aniž by brali v úvahu osud ostatních ohrožených. Údajně se má před požárem zabezpečit i třídní dokumentace, nebyl jsem si však jistý, jestli v případě pohromy by mě zrovna nejvíc zajímala právě třídní kniha či jiné písemné materiály.

Mezi námi, pokud by došlo (nedej bože) k takové tragédii, myslím si, že by vedení školy, podobně jako kapitáni u potápějící se lodi, mělo opouštět palubu školního plavidla jako poslední! Bylo by to od něho dojemné a příkladné!

V jinou dobu přípravného učitelského týdne, někdy však až v průběhu školního roku, jsme byli oslovováni lidmi z protidrogové centrály.

V uvedeném případě netrvalo dlouho a místností zazněla konkrétní fakta se šokujícími čísly promořenosti naší mládeže halucinogeny. V průběhu takové vcelku poučné přednášky bylo zajímavé sledovat grimasy v tvářích kolegů, zejména pak po předložení praktických ukázek těchto komodit jejich zraku!

„Dej to sem, ať se podívám, jak ten pervitin vlastně vypadá!“ reagoval kdosi nedočkavě. Mnozí z nás tato „zla“ viděli skutečně asi poprvé v životě. Moc bych za to nedal, že někteří z učitelů si v duchu v tu chvíli říkali, co si jenom tak líznout, samozřejmě jenom jednou. Brr, raději nepokračovat v těchto úvahách.

Máme prý sledovat, tvrdil přednášející, jestli se naši žáci ve výuce nechovají atypicky, nesoustředěně, zdali nemají zarudlé oči, nejsou-li jejich reakce neadekvátní otázkám vyučujících. „Vždyť já ty znaky vidím u každého třetího studenta,“ špitám sousem. „Tak jak mám poznat toho opravdu promořeného?“ Ale i tak byla jistě řada vyučujících mírně vyděšena představou, že by i jejich vlastní děti mohly propadnout tomuto ďáblíkovi novodobých dějin.

Nejenom o drogách jsme poučováni my, kteří jsme byli vyvoleni poučovat jiné. S nimi spojené úvahy o celkové kriminalitě vyvolávaly u nás v průběhu přednášky celou škálu nutkavých myšlenek, co by se stalo, kdyby na škole došlo k akceleraci nežádoucích společenských jevů. Naštěstí extremismus neměl na našem gymnáziu na různých ustláno, alespoň tedy mezi žáky.

Lektor nám následně doporučoval řadu metod k vyřešení těchto problémových stavů, při jeho poslechu jsem měl však permanentní pocit, že ačkoliv je psychologie jistě propracovanou vědou, praxe je o něčem jiném. Příručky jsou dobré pro výuku, v terénu musí člověk často i v tomto ohledu improvizovat.

Vzpomínám si také na přednášku o tzv. „vyhořelém syndromu“. „No to mě podrž,“ říkám si, „proč já se mám několik měsíců před definitivním odchodem ze školy dozvídat, že jsem vyhořelý jak palivo v Temelínu?“

„Ale co,“ říkám si, „půjdu na přednášku, třeba se na ni dozvím něco mně dosud neznámého.“

A tak přišel mezi nás člověk již na první pohled budící důvěru, docela výřečný a stejně tak sympatický.

„A víte, milí kantoři, o co vlastně u tohoto syndromu kráčí?“ zeptal se nás s milým úsměvem.

Pobaveně jsme se na sebe podívali, vždyť na téma vyhořelého syndromu běžně vtipkujeme a ujistíme se, že daný fenomén u nás není ještě až tak aktuální.

Do reality nás však uvedl lektorem rozdávaný dotazník, ve kterém jsem alespoň já na sobě našel řadu symptomů, které uvedený syndrom provází. „Že bych se postavil před kolegy a výše uvedený znalec by na mně pouze ukazoval dané klinické příznaky?“ zauvažoval jsem.

Kolegové zatím s pobaveným úsměvem příslušné dotazníky vyplňovali, závěry z nich vyplývající, po jejich navrácení lektorovi, však byly deprimující. Vyzývaly nás totiž, abychom pokud jsme byli obdařeni příslušnými příznaky, navštívili psychiatra, nemá-li dojít k nejhorsšímu...

„Ale já už tímto syndromem trpím delší dobu, přičemž to nepovažuji za něco až tak patologického,“ pokusil jsem se špitnout, abych zlehčil toto vážné téma. Následně jsem dodal, že dříve nebo později každého z nás dostihne soubor jevů propojených s profesní únavou. Dodal jsem, že se nejspíše jedná o přirozený úkaz daný blížícím se stářím. Vzápětí jsem byl za tento svůj názor okolím označen za pesimistu, kterémužto označení jsem se v podstatě nebránil.

Prý mám mluvit pouze za sebe, ozvali se vedle mě sedící kolegové! Hmm!

Z přednášky jsme odcházeli s rozpačitými pocity, ne že bychom byli zaskočení uváděnými poměrně známými fakty, ale zůstala otevřena otázka, zdali bylo promyšlené od vedení školy slyšet tato fakta právě na začátku školního roku, kdy má být člověk přece jenom nastaven pozitivněji.

A jdeme na to!

A pak už začínal s napětím očekávaný, radostný, ale někým i obávaný nový školní rok.

Popisově v přítomném času vypadá den za dnem asi takto:

Studenti přicházejí do školy často již s předstihem, některé nás, tedy učitele, s úklonem hlavy zdraví. „Dobrý den, dobrý den,“ slyším ze všech stran, studenti mě ale míjejí tak

nějak zvolna, řekl bych nevšimavě, ale jsou i takoví, co zřetelně pozdraví anebo alespoň vydávají zvuky pozdrav připomínající. Někteří z nich za chvíli scházejí znovu do šaten, snad za zapomenutým úkolem z předcházejícího dne nebo pro svačinu, co já vím.

Když mám přízemní schodiště za sebou, instinktivně i zvědavě pohlédnu doleva, do traktu vedení školy. Z řady dveří v inkriminovaném prostoru vycházejí snaživé kolegyně, které zřejmě s předstihem nahlásily svým představeným splnění úkolů z předcházejícího dne, případně si u sekretářky namnožily zkušební testy.

Jiné ženy, rovněž k zastížení ve dveřích, tentokrát kabinetů, zapřádají s kolegyněmi hovory, ve kterých se zřejmě probírá všechno a téměř všichni. Nestojím jim však, pro jejich zaujetí hovorem, často ani za pozdrav. „Ahoj, ahoj, dobrý den, dobrý den,“ o kousek dál sice vnímám, ale proplétám se raději dál zástupy podstatně mladších lidíček „dychtících“ po vzdělání.

Někteří mě ani v těchto místech, zdá se, neregistrují, jiným za pozornost trochu stojím, alespoň si to myslím podle výrazu jejich tváře.

Holt, tak to ve světě chodí, člověk nemůže být terčem pozornosti každého napořád.

A je tu ranní sborovna, hlouček kolegů a kolegyně stojí u nástěnky s pokyny vedení školy, vtipně přezdívanými „Pastýřským listem“, tedy s úkoly ředitele ústavu nezbytnými pro chod školy v nastávajícím týdnu. „To snad nemyslí ten šéf vážně, zase zbytečné papírování, co myslíš?“ slyším dost často.

Kde jsem to motto jenom četl, a sice že „často kritizují ti, co by na daném místě dělali jinak, kdyby to ovšem uměli...“ (K. Čapek)

Zaslechnu také, že je to tu jak „u blbých“. Pro jistotu se podívám v tu chvíli kolem, člověk nikdy neví. Myslím si

svoje, asi se čeká ode mě souhlas. Prozíravě naznačuji, že se vyjádřím až s odstupem doby.

Ach ten alibismus! Jiní volí při čtení pokynů vedení školy ještě ostřejší komentátorský tón, opatrně se rozhlížejíce po okolí, což vyplývá buď z jejich povahových vlastností, anebo z případné obavy o velikost jejich osobního příplatku. Tradiční vlastností českého člověka je totiž jemu vlastní pud sebezáchovy, o tom nemůže být pochyb. Jiní projdou kolem nástěnky bez poznámky a raději slovy ocení sympatický návrh vyvěšeného jídelního lístku. Alespoň tam máme na vybranou ze dvou jídel zajímavých exotických názvů.

Vstříc studentům

Po povinném shlédnutí nástěnky ve sborovně musím ještě zamířit k přihrádkám v nástěnné skřínce a vzít do náruče cenný školní dokument v podobě třídní knihy v modrém obalu formátu A4, relativně zachovalém, a pak se teprve odebrat do svého „kotce“ a zamyslet se nad tím, co se má vyučovat a co se asi s největší pravděpodobností neprobere v plném rozsahu.

Podle známých Murphyho zákonů totiž těsně před zvoněním na hodinu navštíví můj kabinet řada lidí s nejrůznějšími požadavky typu: „Prosím tě, Járo, nemáš někde po ruce mapu Afriky?“ To hned zpočátku rozhodí mou nervovou soustavu do té míry, že pak po skončení takové návštěvy nemohu hned na první pokus najít vyvolenou učebnu své úvodní výukové hodiny...

Když už se k ní ale po zvonění dopídím, považuji za mimořádně důležité co nejdříve nahnat štěbetající armádu studentů čekajících před učebnou, aby svým křikem zbytečně neupozorňovali vedení školy na to, že vyučování už mělo víceméně začít.

„Tak rychle, rychle mazejte dovnitř, už je po zvonění, neslyšeli jste?“

No a potom konečně zaujímám svoji pozici za katedrou.

Studenti, jak známo, zdraví učitele tradičně povstáním, ovšem takovým způsobem, že zatímco jedni se zvedají, jiní už zase klesají do svých sedátek, takže celý ceremoniál spíše připomíná známé vlny fanoušků na fotbalových stadionech.

Po zahájení výukového procesu mně občas dochází, že jsem měl mít před hodinou dozor na chodbě. Ale co, už je po něm, není co řešit, snad se nic zlého v době mé nepřítomnosti nepříhodilo.

Koutkem oka krátce pozoruji, co se děje v učebně v souvislosti s mým příchodem. V případě mé nespokojenosti se stavem věcí stačí většinou pouhý odměřený pohled mezi přítomné. Jindy bohužel musím hned úvodem zvednout hlas za účelem ztišení davu, s okamžitým a nezřídka i trvalým účinkem. „Tak se už konečně utišíme, ano!“ Tím se v učebně rozhostí posvátné ticho, tak nežádoucí v následných chvílích zkoušení.

Usedám za katedru, otevírám třídnici. Nevím, čím to je, zapisuji do ní odzadu, tedy napřed svoji parafu, pak pro danou hodinu plánované téma, a to tak, aby nezbytná kontrola tohoto dokumentu v podobě zástupce ředitele nejenom přečetla, ale i pochopila zapsané. Někdy mám ale přesně opačné úmysly...

Jména těch, co nechtěli dnešní vyučující vidět, tedy chybějící, se dozvídám po etapách. „Chybí někdo? Služba snad hlásí, nebo tady není?“ zvedám hlas. Ale i po nahlášení jmen stejně ještě někdo dodatečně přichází s triviální výmluvou, že ho zdržel některý z kolegů či zpožděný vlak. Nemám čas si to ověřovat.

Dost pozdě přichází do hodiny i služba ze šaten, nepochybují o tom, že vůbec nespíchala.

Souběžně věnuji ještě jednou kosý pohled do třídnice, abych se podíval, co kolega jiného předmětu probral ve své hodině. Evidentně mně dělá dobře, mohu-li i v jiném oboru něco rádoby moudrého pronést a tím naznačit své vícesortimentní znalosti.

Občas si neodpustím „špičku“ na adresu jiného kantora ve smyslu, co zapsal a jakým způsobem, sebe ovšem v kritice nevyjímaje. Být „prevítem učitelem“ je někdy docela zábavné...

Následně nastíním strukturu hodiny, kterou se budu snažit dodržet, a je tu první disciplína víceboje, a sice zkoušení.

Rozevřu bloček, chvílku mně to trvá, než najdu se stránkami totožnou třídu a zauvažuji.

Koho mám vyvolat, se špatným žákem se nadřu, dobrý se zase nadře se mnou. Ale co, přece jenom vyvolám někoho lepšího, ať se ostatní přítomní dovědí alespoň něco kloudného.

„Tak k tabuli dnes pŕůŕjde...“

Hodnocení výkonu dotyčného nemám rád, i když je to moje povinnost. Musím totiž vzpomínat, co zkoušený řekl správně a naopak.

„Tak dnes by to bylo za tři, jasné?“ Naznačuji slovně známku, po očku zkoumám, co na to ostatní, tu a tam se ozve pár budoucích advokátů s návrhy. Rychle je pro jistotu zvýšeným hlasem uzemním a tím přitvrdím. „Já vám ukáži, holoto! Jestli se nebudete pořádně učit, tak tady poteče krev!“

No jo, ale kdysi se ozvala zezadu z kteréš lavice reakce kohosi na toto varování:

„Nebojte se, pane učiteli, my vám zavoláme sanitku!“

Co jsem měl na to říct?

Známku se snažím napsat do správné kolonky ve svém učitelském bločku, nejlépe u příslušné třídy.

Při zkoušení bývají tradičním pokleskem ruce v kapsách studentů, méně často u nás, u kantorů.

Žák někdy provokuje zkoušejícího četnými možnými i nemožnými grimasami. Nežřídka se například při výsledku kroutí, nebo se dokonce pohybuje v jakémsi rytmu tance sv. Víta. V současné době přibývá rovněž jedinců s piercingem, odhalenými pupky, častá jsou tetování a nošení triček s různými nápisy, takže si člověk při zkoušení na jejich těle i slušně počte. Pak je namístě moje otázka:

„Proboha, kdo ti to udělal?“ Doprovázím ji kroucením hlavou.

Vzácněji o zkušební proces prostě přijdu. Žáci se nějak dozvědí datum mého narození či svátku a přijdou s blahopřáním, doprovázeným nějakou čokoládou nebo bonbonem. Člověk navíc ani netuší, kolik významných vzpomínkových a mezinárodních oslavných dnů existuje, o svátcích jiného druhu ani nemluvě.

„Pane profesore, my jsme se dozvěděli, že máte svátek...“

V té chvíli se mně prakticky vždy hroutí jakž takž připravený výukový plán. Examinace v tu chvíli by byla nevděčná, původní výkladový záměr se nedá za daných okolností jen tak zrealizovat. Nezbyvá než improvizovat vyprávěním o svých zahraničních cestách anebo jiných, pokud možno zajímavých událostech. Tím se ovšem namluvím více, než jsem původně předpokládal. Že dojde ke skluzu ve výuce, je nasnadě.

Součástí výukového procesu jsou čas od času i písemné práce, doprovázené, jak předem tuším, nezbytnými taháky žáků. Ale myslím, že patří ke škole, myslím ty taháky. Jsou tradičním inventářem se svými zdařilejšími či méně zdařilými formami... Jsou psány miniaturním úsporným písmem, tvarovaným většinou velmi pečlivě a přehledně. Jsou-li optimálním způsobem složeny a rafinovaně uloženy, jsou žádaným zdrojem informací. Jejich záchyt je však zpravidla nahodilý. Bývají umístěny nejčastěji v pouzdrech, pod sešity, v rukávech apod.

„Dej to sem! A ještě jednou ti to najdu, a končíš!“ tvářím se rozhorleně.

Studenti však dělají tradiční chyby, jimi vybrané „podvůdky“ jsou nezašifované a navíc totožné formulace při opravách sousedících žáků nutně vzbuzují podezření na nekalou věc. Jinak ale tyto materiály jsou často malými uměleckými díly a není je nutno vždy házet do koše s příslušným odsouzením. Jejich výrobu zvládá přece jenom intelektuálněji a umělecky zaměřený tvor a o ty přece na školách stojíme!

Písemky se chtě nechtě prostě musí čas od času konat. Jsou časově různě náročné, náročná je i jejich příprava. Především kritéria písemné práce zaberou hodně času, žákům se musí napřed vysvětlit, co po nich člověk (učitel) vlastně konkrétně žádá.

Úvodem však vždy zazní můj rozkaz:

„Všechno sklídíme z lavice! A běda, jestli v ní uvidím něco otevřené!“ V průběhu písemky spouštím pomyslný metronom a pozorně sleduji, aby někdo neopisoval, což stoprocentně uhlídat je prakticky nemožné. Nejlepší by snad bylo stoupnout si na židli a orlím zrakem přezírat třídu. I tak se cítím trapně, protože zatímco ostatní pracují, já jenom stojím, chodím nebo sedím a ...zírám. Já vím, pak mě čeká opravování, ale to je o něčem jiném. Písemnou práci se studenty končím postupně, tak, aby nedošlo k šoku duševně již tak vyčerpaných žáků. Naznačuji, kolik času ještě zbývá do konce, pak nařídím odložení psacích pomůcek, výzvy je až na několik ignorantů uposlechnuto.

„Zbývá ještě minuta... už jenom půl minuty... deset, devět... konec!“ A již se sbírá to, co budu v následných hodinách, možná i dnech pracně klasifikovat. Nejde jenom o to, že mnohé písemky jsou v podstatě nečitelné, ale i o to, že mnozí studenti s vyšším IQ uvádějí varianty svého pracovního postupu, nad kterými se musí člověk pečlivěji zamyslet. Při vyhodnocování výsledků písemných prací nejprve stereo-

typně vytknu obecné nedostatky opravených prací, pak teprve uvedu extrémní chyby některých darebů, a to jmenovitě. Všichni se zalykají smíchy, včetně těch, kteří se daných chyb dopustili.

Nežádám studenty o jejich podpis na písemné práci, stačí, když si ji nějakým symbolem zašifrují.

Mám tak dobrý pocit, že jsem se nenechal příjmením žáka nějak ovlivnit, a proto jsem známkoval snad objektivněji. Většinou se v pravém horním rohu písemných prací objevují různá sluníčka, hvězdičky, filmové postavy či pro mě nějaký nesrozumitelný anglický název hudební skupiny. Se zájmem pak po předání opravených písemností pozoruji emotivní reakce žáků, od vymrštěných rukou jedněch s dotazy až po nechápavé pokyvování hlavami jiných nad tím, co učitel podle mínění nespokojeného „mylně“ považoval za chybu.

„To snad není možné, podívej, on mně to považoval za chybu!“ slyším zpovzdálí.

Reklamacce ponechávám na přestávku, kdy občas sebekriticky uznám své přehlédnutí, ale dotčenému na oplátku dodatečně najdu nějakou chybu novou, a není tedy důvod měnit původní známku. Většinou postačí moje jedna dvě soudcovské věty... a je vystaráno.

Horší jsou případy, kdy stěžovatel je neústupný a trvá na justičním omylu učitele. Je třeba vysvětlit „postiženému“, že srovnávat známky se sousedovými je o ničem, rozhoduje kvalita chyb, a ne jejich kvantita... Pokud nenajdu další argumenty pro svoji obhajobu, pak je teprve namíste navýšení mého hlasu. Zlým pohledem žáka vyprovázím ze dveří a teprve dodatečně posuzuji své možné pochybení. Při odchodu rebela může být nedoslýchavost staršího vyučujícího určitou výhodou...

Je-li vůbec problém mezi učitelem a žákem a je-li snaha tento problém řešit, nejlepším řešením je rozmluva mezi čtyřma očima.

Velmi výhodným se jeví v průběhu této diskuze odvedení řeči na koníčky provinilce, ať už učitele nebo žáka. Má-li totiž student pocit zájmu o své „soukromí“ či soukromí mé, daleko lépe se navazuje společná nit rozmluvy a situace se snadněji řeší.

„A co hokej, ještě pořád hraješ?“

Přesným opakem dialogu je skandalizace delikventa před třídou srovnatelná s kritikou učitele vedením školy před sbornou.

„Představte si, vážení, co váš spolužák v písemce napsal!“
No to je pak cesta do pekel!

Z těchto situací již zpravidla nebývá návratu, rozpor pak nabývá obludných rozměrů, „požár“ se pak obtížněji hasí, někdy zase problém trvale doutná s nebezpečím, že může časem znovu vzplanout. Jako kdyby o těchto rizicích lidé nevěděli, přesto někteří uvedeným nežádoucím způsobem situaci komplikují.

Ale zpět k průběhu výuky! Po písemce je tím pádem ale polovina hodiny pryč, tak honem, žáci: „Otevřete sešity a jedem!“ No jo, ale kde mám přípravy, jestli jsem je vůbec s sebou vzal. Konečně je nacházím, ale kam se zase poděly moje brýle? Na co vlastně brýle? Nahradí je moje počínající stařecká dalekozrakost. Z jednoho metru vidím vše, co mám na stole, a mohu dokonce na tuto vzdálenost docela dobře číst. Vida, jaké má stáří výhody. Nebo že bych ho měl už za sebou?

Výše uvedené přípravy by měl člověk dělat nastálo. Mladý kantor, aby měl z čeho citovat, a starší, aby měl alespoň jakousi psychologickou oporu pro případ, že bude mít stále častější „paměťová okna“.

Místo písemných příprav jsou pro kantora ale lepší nákresy, které prezentované na tabuli účinněji u žáků nastolí představy o probírané látce. Kvůli velké vizitě je však třeba mít vypracované velké přípravy, nejlépe z doby svého učitelství.

ho mládí, kdy ještě člověk měl patřičné iluze o výuce a dělal vše v pečlivém a velkém rozsahu, včetně zbytečností. Tyto dokumenty pak příležitostně předkládáme buď řediteli školy, nebo inspektorům, většinou na jejich požádání.

Zkušený vyučující, ztratí-li ve výuce schopnost „tahu na branku“, tedy necítí-li se v daném tématu ten den dostatečně fundován, je jistě vybaven schopností improvizovat, nemyslím tím ovšem vyhledávání a promítání videokazety, filmu a tak podobně. Spíše rafinovaně započne hovor na jiné téma, které bude žákům i jemu bližší, než je opouštěný tematický celek. A vůbec, odborná improvizace je učiteli „Bohem dána“ a nemůže být jako taková v žádném případě chápána jako něco nedokonalého, povrchního, ba dokonce nežádoucího.

Nu a je tu prezentace nového učiva. Hovořím a hovořím, i já se snažím porozumět tomu, co říkám, snad se to tedy podaří i těm, co mně naslouchají.

„Dávejte pozor a pište!“ nařizují přísně.

Je ale až neuvěřitelné, kolik učíme zbytečných faktů. A to ve všech předmětech. Ano, na poradách deklarujeme odbourávání faktů, ale ve skutečnosti děláme pravý opak. A často žádáme žáky naučené odříkávat mechanicky nazpaměť! Místo abychom ukázali, nakreslili a vysvětlili, k čemu přednášená látka bude v životě dobrá, nadbytečně uvádíme spousty čísel, výšky hor, počty snesených vajíček a nevýznamných zástupců květeny i zvířeny. Co času se tím stráví a tím samozřejmě promrhá nejkrásnější životní období mladých lidí!

Stejně tak je to se sešity, respektive jejich náplní. Celý život jsem preferoval diskusní formy výuky, tím ovšem nezbyvalo tolik času na zápisky studentů. Ale copak mým posláním je přepapouškovávat obsah učebnic do sešitů? To ani náhodou!

„Nechci slyšet nastejno, jak jsem vám látku minule vysvětloval, řekněte mně to po svém! Ale musíte svůj názor obhájit, jasně?“

Nejednou jsem tak naznačoval zkoušenému svoji vizi.

Člověk se pak nediví, že zahraniční studenti se našemu výukovému stylu diví. Je třeba raději vycházet ven, mluvím za biology, do parků, lesů nebo alespoň pracovat v laboratoři. „Hleďte, studenti, hádejte, jen neposlouchejte monology nás, učitelů!“ to jsem si samozřejmě jenom myslel. My se snad za katedrami uřečníme, a co si z toho ti mladí budou pamatovat za čas? Snad něco od učitelů – „stresorů“, ale pak si kladu otázku, za jakou cenu? Divný je někdy (často) učitelský svět!

Stejně je to ale všechno nějaké zvláštní, vždyť to, co přednáším, je v učebnicích a učitelův výklad v předmětech, které učím, je jen omíláním toho, co je v knihách! Předikto-vávání látky ve stejném stylu z učebnic, doslova slovo za slovem, jak už jsem uvedl, považuji za jeden z největších učitelských omylů! Učitel by měl umět látku vysvětlovat, a ne jenom věrně slovně a následně i písmem kopírovat učebnice či skripta!

Už vidím v tuto chvíli kyselý obličej některých učitelů, čtenářů těchto řádek.

Pojďme dál! Zrychlují dikci, musím stihnout alespoň to podstatné, přičemž sleduji hodinky, samozřejmě ale i třídu. Přenášet písmem informace na tabuli není mojí předností. Člověk musí hlídat svůj pravopis, kreslit obrázky, což je při mém výtvarném antitalentu dost velká dřina. Často si však říkám, že viděné se lépe zapamatuje jak slyšené, a u těch svých kreslených „zpackalovin“ o tom vlastně ani nepochybují. Mám ale docela radost, když žáci mají nakresleno ve svých sešitech přece jenom něco, na co se dá dívat, a svým umem vyvažují mé nedostatky.

„Teda, ty jsi úplný umělec, fakt!“ chválím po náhledu do sešitu studenta.

Na konci hodiny ale pro jistotu spěšně mažu svá výtvarná díla, jen aby je neviděl po mně přicházející kolega, nedej bože téže aprobační skupiny.

Náhle nad mojí hlavou zazní školní rozhlas. „Upozorňuji studenty sexty, aby se o příští přestávce dostavili...“ Děje se to zpravidla na konci vyučovací jednotky v nejméně vhodné dobu, tím myslím v čase, kdy člověk (učitel) chce udělat víceméně zdařilou pointu za odučenou látkou. V době letů k Marsu dává o sobě toto masmédiu vědět chrčením a sem tam úryvky řeči ředitele nebo kolegů, kteří dávají na vědomí blížící se kulturní akci, případně prezentují úspěšné výsledky své práce.

Po skončení rozhlasové relace je třeba počkat na uklidnění obecnstva, zjištěného přísunem nových informací, a vyčkat zvonění, ve kterém už bohužel zanikají moje neméně důležité informace o domácích úkolech.

„Tak, vážení, a na příští hodinu si připravíte...!“ Obdobným zpestřením vyučovací jednotky jsou návštěvy žákovských posílů nebo i kolegů s vyřizováním prý podstatných věcí, což ovšem přirozeně vede k redukci mnou probíraného učiva. Mizernou tečkou je pro mě pak jen poděkování návštěvujícího učitele a jeho obřadný odchod z místnosti, při kterém ještě navíc musím posunkem vyzvat studenty k povstání.

„Tak vstáváme snad, nebo ne!“ rukama naznačuji výkon.

Pokud přijde někdo z vrcholného grémia, člověk se musí mít na pozoru, aby se v době jeho velevážené návštěvy v učebně něco nepříhodilo, aby se tedy třeba někdo ze žáků nevhodným způsobem nezasmál nebo neučinil nepřipustnou grimasu. Je třeba rovněž zajistit, aby návštěva neodešla neuspokojena. Vysílám tedy výhrušné pohledy k těm, kteří jinak

pravidelně narušují morálku třídy, a též k těm, co se nechtějí přihlásit k účelům, které návštěva vyžaduje...

Po odchodu vážených návštěvníků se chováme k dětem mnohem vstřícněji. Ty, které jsme svým jednáním urazili, konejšíme.

„No tak jsme se zasmáli a nyní pokračujeme dál.“

Z hlediska ekologické tzv. potravní pyramidy jsou určitě učitelé tzv. producenty, i když samozřejmě ne všichni. Na ně navazují žáci, konzumenti několika řádů, respektive neřádů. Vrchol pyramidy tvoří tzv. destruenti neboli rozkladači, tedy žáci, případně i učitelé, ale i ředitelé, kteří negují všechno a všechny. Ti by podle ekologických zákonů měli být asi rovněž přínosem, neboť vše vracejí na prvopočátek, ale zde si nejsem jist korelací mezi přírodou a školstvím.

Se samotnými studenty je občas legrace, pochopitelně spíše s těmi mladšími. Je kouzelné pozorovat, jak se snaží ta drobtina zviditelnit, jak jsou živelní ve svém ústním, někdy i písemném projevu. Občas na sebe žalují, jindy se snaží svému sousedu napovídat, obvykle však průhledně a navíc nepřesně.

„Pane profesore, on mě tahá za cop...“ slyším občas v primách.

Ti studenti, kteří nějak vynikají, jsou často terčem posměchu anebo i závidi, je to tedy obdobné jako u dospělých. Je však těžké, hlavně u těch malých, udržet po celou dobu výuky jejich soustředění. Člověk si musí, to aby získal jejich pozornost, i něco dramatického vymyslet. Měl by hovořit mnohdy i s nadsázkou, s prominutím někdy i kultivovaně zalhat, a to jen proto, aby se dětské oči alespoň občas dívaly žádoucím směrem. A kreslit, jak je to jenom možné! Obrázky, vizuální paměť, jak již dříve bylo řečeno, jsou nezbytné, jsou důležité v udržení soustředění, i když naše zkušenost paradoxně říká, že často právě ti nepozorní člověku po letech tisknou ruku nejdéle.

Konečně zvoní. Anebo „Ježíši, už zase zvoní...“ Kdo ví, jestli toužebněji očekávají konec hodiny žáci, nebo učitelé. Je to v hodinách přece jenom oboustranné duševní vypětí.

Celkově řečeno, není hodina jako hodina. Je-li člověk v časovém skluzu, a to je v podstatě pořád, je záhodno vypustit učivo nedůležité. Problém je ovšem v tom, že nedůležitého učiva je hodně, takže člověk neví, co má vynechat dříve a co později.

Úspěšnost učitele je stav, který se získává praxí a prezentací zkušeností, nikoliv vystudováním VŠ, ale to je známá a omílaná skutečnost.

Je důležité se snažit realizovat výuku co možná neoptimalnějším způsobem, tedy takovým, který povede ve výstupu k hodnotitelným výsledkům, přijatelným pro všechny zainteresované.

K tomu je ale nesmírně potřebná, mimo jiné, i psychická rovnováha učitele.

Ono se to lehce řekne, ale vstupuje-li vyučující do hodiny podrážděn, nevyvíjí se situace pro něho, ale zejména pro žáky nejpříznivěji. Důvody rozladěnosti mohou být různé, rodinné problémy, spor s kolegou či vedením školy, zdravotní potíže. Pedagogové s velkým P tuto překerní situaci s přehledem zvládají, část z nich však přenáší svoji nevělu na žáky, a to je přirozeně nežádoucí jev.

Výroky typu: „Hrome, kde je třídnice, proč ještě není utřená tabule, dozvím se konečně, kdo chybí!“ apod. nena-vozují žádoucí pracovní atmosféru.

Při zkoušení pak trpícího studenta nenechá učitel ani domluvit... „Opět látku nezvládáš, je to za pět, sedni!“

Napětí ve třídě stoupá, nejistota krouží kolem. I po proběhlých výsledcích je další průběh hodiny dramatický, výklad učitele uspěchaný, podrážděný, s výpady vůči žákům, tok myšlenek i řeč kantora jsou přerušované. Domácích úkolů je

přiložena větší fůra. Nezdídka následuje kvapný odchod učitele z hodiny, někdy i prásknutí dveří.

„Zkuste to neumět i příště, pak uvidíte!“ ozývá se mezi dveřmi.

Priznejme si ale, že výše uváděné hodiny nejsou až tak pravidlem, ale vyskytují se.

V případě opačném, jsme-li dobře naladěni, respektive jsme-li s učivem vpředu, je účelné žáky zaujmout i tím, co v učebnicích není.

„Co říkáte tomu zemětřesení v Indonésii? Děsivé, vidíte?“ Žáky zvláště upoutá vlastní názor učitele na nějaký obecný problém. Už to musí být pro některé vedoucí pracovníky nepřijemná představa, někdy až noční můra.

„Snížit trestní odpovědnost u mládeže o jeden rok – ano, nebo ne? Co říkáte?“ Učitel je tímto svým jednáním vnímán jako něco nového, neotřelého, a tedy většinou i pozitivního, nahlédnutí do jeho duše má svůj nesporný půvab.

Ještě více člověk zaujme studenty svým výtvarným projevem, často i nepodařeným, jak bylo naznačeno již výše. Obraz si žák zapamatuje vůbec nejlépe, pomíne-li poznávání věci hmatem či jinými smysly.

Nejvíce jsou kromě učebnic a sešitů ohmatávány v zeměpisné mapy. Ty jsou nedílnou součástí vyučovacího procesu, i když na kvalitě a kvantitě paměti u žáků to není vždy příliš vidět. Zeměpisům jsou mapová díla vůdčí nití, a to jak při zkoušení, tak při výkladu. To, že žáci občas přinesou do učebny z kabinetu jinou nástěnnou mapu, tedy mapu jiného měřítka a zaměření, je spíše vinou kantora. „Proboha, co jsi to zase přinesl?“ vznáším hraně bolestný dotaz. Při zkoušení orientačních pojmů na mapě jsem byl vždy poněkud znejistěn faktem, že děvčata se opravdu na ní hůře orientují (viz kniha *Proč muži neumějí naslouchat a ženy se nevyznají na mapách*). Je údajně vědecky dokázáno, že ženy mají horší prostorovou představivost, ale zase to prý kompenzují barvi-

tější výřečností. No dobře, ale jak potom má člověk objektivně známkovat?

Mezi vyučujícími zeměpisu jsou ve značné oblibě tzv. slepé mapy. Ne vždy se je podaří razítkem vytisknout v požadované kvalitě, což znamená následně poprosit studenty ještě před vyplňováním těchto map o vyretušování chybějících hranic kontinentů nebo států. To byste se divili, jak po takové retuši vypadá svět. Shledávám zcela nové obrysy světadílů, zřejmě dotyčný adolescentní korektor počítal již s obávaným zvedáním mořské hladiny. Přesto jsou tyto pomůcky cenným učebním a zejména kontrolním materiálem.

„Cos to vytvořil za nový kontinent? Ty jsi objevitel nové pevniny. Gratuluji!“

My, dříve narozená generace, jsme byli vděční ve výuce za každý film, byť černobílý a občas se i trhající. Dnešní mládež se v době obrovské nabídky videomédií při promítání čehokoliv spíše nudí. Snad už jen pohrůžka zpětného zkoušení promítaného poněkud vede ke zbystření pozornosti mladých posluchačů. Apelace na krásy přírody v promítaném materiálu se většinou mívá účinkem, studentské priority jsou prostě někde jinde. A už vůbec nezapůsobí promluva o čtvrtém rozměru chápání věcí přírodních. Taková je prostě doba, mladí mají své představy, zřejmě se liší od představ našich.

„To je nádhera! Že mám pravdu? Proč mlčíte? Ach jo!“ Jak řekl kdysi J. W. Goethe: „Mladí není jen obdobím života, je to duševní stav, který se ovšem věkem zákonitě mění.“ U učitelů bohužel toto konstatování asi platí rovněž.

Ať už hodina probíhá jakkoliv, většinou se plán učitele rozbíjí jeho vlastními chybami, ať je to protahované zkoušení, případně pozastavení se při výkladu učiva tam, kde je třeba něco dovysvětlit.

Někdy se však naopak stává, že do konce hodiny chybí nějaké ty minuty, látka je už probrána, co pak s nimi? Jistě,

je třeba opakovat, to napadne každého, někdy i samotného učitele. Ale i opakování chce svůj čas; je-li času málo, nemá příliš cenu shrnování odpřednášených poznatků. A tak člověk začne plácát páte přes deváté, žáci mají již ale vypnutý příjem a učitel zase vybité baterky. Minitrapas. Zvonění je pak pro všechny záchranou.

„Ach jo! S vámi teda byla dnes zábava!“ zakončuji výukový proces.

Je ale nemilé, ba dokonce odsouzeníhodné, když kantor dokončuje svůj slovní výklad dávno po zvonění, často do zad odcházejících žáků. Poslední učitelovy výkřiky pak přirozeně zanikají v ryku přestávky.

„Hodinu snad končí učitel, nebo snad ne?“ Pak už zbývá člověku jenom dojít k vypínači a zhasnout, myslím tím světla. Holt každý rybník má své břehy!

Zpět ale k výukovému procesu. Člověk někdy v nenadálé a pro něj nepříznivé situaci zareaguje atypicky, tedy nežádoucím způsobem, například nepříjemnými výrazy.

Oslovení typu „ošklivé káčátko“ zcela jistě působí jinak u chlapců a jinak u děvčat. Pochopitelně ve svém rejstříku mám výrazy razantnější, které si však pouze ve své mysli rezervuji pro své kolegy, případně nadřízené.

Vyložené vulgarity pochopitelně slýchávám jen ve studentském mimohodinovém terénu a pak občas i u tělocvikářů.

„Do ....., já se na to .....!“

Jde v podstatě o nadstandardní mluvu se slovním rejstříkem jedné běžné tělní soustavy.

Pokud se s těmito výrazy setkávám u jiných „dospěláků“, jde rovněž o patologický stav vzbuzující oprávněně pohoršení.

Čím žáky zaujmout?

Nejeden učitel by si měl klást tuto otázku.

Asi tím, co se nějak vymyká svými rozměry či barvou z průměru.

U rostlin je to těžké, jejich nádheru v dětském věku dokáže ocenit málokdo. Snad ještě kapitola o jedovatosti toho kterého biologického druhu zbystří pozornost. Zejména muchomůrka zelená nebo trojice rostlinných „vrahů“ – (durman, blín, rulík) mají šanci na vzbuzení žákovského zájmu. Rovněž tak rostliny spojené s drogami se učí dobře, při ověřování jejich znalostí u žáků se učitel nejednou dozví více, než učil.

„Vážení, rulík vám krásně zvýrazní zorničky, alespoň krátce před smrtí!“ a ihned mám o zájem postaráno.

V živočišném světě zaujmou prvoci způsobující spavou nemoc nebo malárii, rovněž medúzy u žahavců vybudí u naslouchajících pozornost. Tasemnice, motolice a zejména hlísti jsou tradičně vděčným tématem. Když pak navíc uvedu zatíženost dětské populace roupem dětským, je o veselí postaráno. Filmy o chobotnicích vedou k rozšíření očních bulev žáků více jak u hlavonožců samotných. U členovců jsou oblíbenými tématy vši, blechy, klíšťaťata, kudlanky, úspěchy slavím i s manželským kanibalizmem u pavouků.

„Rozvody u pavouků jsou poměrně jednoduché!“ konstatuji s hraným úsměvem.

Prostě to, co kouše, bodá, to vede téměř jistě ke zvýšení zájmu o probírané učivo. Pitva ryby před Vánocemi je toužebně očekávána, následné výběhy žáků s orgány tohoto tvora do chodeb budí ovšem oprávněný odpor a zděšení, zejména u dozoru přítomných kolegyně.

U žab je nejoblíbenější učivo o rosničkách, snad pro možné sympatie s malými a zelenými tvory. Přirozeně i jedovatost plazů dokáže studentskou veřejnost značně zaujmout

a vystrašit. Obdobné platí z hlediska vzhladu a nebezpečnosti u ptačích dravců.

Vděčné je samozřejmě učivo o člověku. Ani snad ne informace o kostře a svalstvu, ale spíše charakteristika krve slaví u naslouchajícího obecnstva značný úspěch, ať už životadárná tekutina proudí v jakémkoliv směru.

U trávicí soustavy oceňují žáci především nitro ústní dutiny a pak tlusté střevo s konečníkem. Hormonální soustava šokuje všechny přítomné svými excesy, u nervové pak mívám úspěch s mozkiem, kde však přítomné žáky zklamou konstatováním, že ještě dlouho nebude dost známo o tomto nevypočitatelném orgánu.

Bezespou však všichni toužebně očekávají můj výklad rozmnožovací soustavy, při kterém je pochopitelně těžké udržet klid. Člověk musí pečlivě vážit vhodné terminologické výrazy a vzhlad používaných pomůcek. Někdy mám u této soustavy pocit, že mluvím o záležitostech studentům poměrně známých, o kterých četní studenti vědí více než vyučující. Patrně je to dáno tím, že v komerční televizi jsou názorné ukázky toho, co učebnice nemůže nikdy nabídnout.

„Já vám to teda povím, ale budu se přitom raději dívat z okna!“ navozuji atmosféru blížících se okamžiků. U následně probíraných kapitol genetiky se posluchači obrazně srovnávají se svými rodiči, někdy se zjevným zklamáním. Poctivě si zapisují i vysvětlované pasáže z ekologie, když však opustí po hodině učebnu a já se po ní porozhlédnu, musím konstatovat pozoruhodný rozpor mezi tím, co jsem učil, a praxí.

Je tedy na učitelí, jaké učivo vybere a jakou formou ho přednese. Občas je nutno opustit čistou vědu a známým propojením pojmů s emocemi upevnit alespoň něco z faktů mezi těmi, co sedí přede mnou v lavicích.

V zeměpisném učivu jsou oblíbené výklady o sopkách a zemětřesení, tím víc, čím větší škody napáchají. Žádoucí

svou originalitou jsou dále povodně, hurikány, prostě všechno, co přináší napětí a tím i „vzrůšo“.

„Víte, vy ignoranti, že i na Bánovsku byla kdysi sopečná činnost?“ U tématu o obyvatelstvu světa naladí studenty učivo o přirozeném přírůstku, žáci z vícečetných rodin pocítují hrdost a zadostiučinění v tom slova smyslu, že jejich rodiče jsou těmi, kteří zajistí další existenční bytí národa a následně odložení reforem důchodového systému.

„Množte se, ať mají následující generace na důchody!“ povzbuzují ostatní.

Téměř každý učitel zeměpisu s nelibostí vykládá učivo o průmyslu a zemědělství. Čím tam upoutat pozornost, to vědí snad jenom sami tvůrci učebnic nebo politici. V době výuky těchto témat by snad inspektoři neměli ani navštěvovat školy. Anebo právě naopak?

U tématu o dopravě je to přece jenom o něčem jiném, zejména probírá-li se dopravní situace v místním regionu.

V regionálním zeměpise čím exotičtější země, tím lépe. Člověk (zeměpisec) musí opět najít jakýsi „špek“ dané země, aby upoutal žáky a tím vlastně i sebe. Obrazový výukový materiál je naprostou nutností. Chudáci Šerpové v Himalájích, ukamenovaní bezvěrci v Saudské Arábii, ženy s měděnými prstenci na krku v Barmě, nazí domorodci v Austrálii, mravence pojídající Pygmejové, meruňkově zbarvení Křováci atd.

„Představte si, že oni jedí syrové maso. No co na to řkáte?“ Vidím, jak se mnozí přede mnou otřásají odporem.

Ekologické učivo, jak jsem naznačil, již tak ale netáhne.

Vztahy mezi organizmy navzájem, vztahy organizmů k okolí, to vše nabízí škálu možností, jak upozornit naši mládež na problematiku životního prostředí. Je ovšem otázka, jestli člověk pojednáním o globálních nebezpečích nevystraší více sebe jak ty mladé. Ti mají často hroší kůži, což nám, dříve narozeným, chybí.

Doteky přírody

Na praktická cvičení se žáky se vždy těším, člověk se na nich tak nenamluví jako v jiných hodinách, ale zase se mohou před praktiky ulítat při shánění potřebného materiálu.

Úvodem „laboratorek“ zadám úkoly a snažím se jejich plnění kontrolovat. Většinou to znamená, že „chodím“ po mikroskopech a mám výtky vůči těm, kteří údajně nic nevidí. Nejvíce mě přitom rozlíti poznámky typu: „Něco se mně tu hýbalo, ale už to asi zdechlo.“ Přesvědčuji dotyčného o vhodnějším posouzení pozorovaného jevu a na několik minut, zdá se, moje domluva zabírá.

Sám se pak snažím v mikroskopu najít něco, co bych mohl odborně pojmenovat. Nenajdu-li hledané, označím alespoň objekty jiné, u kterých předpokládám, že jsou tím, za co je považuji. Bránit se tyto přírodniny pochopitelně nemohou. Rovněž se mně líbí i ta skutečnost, že objevím občas něco, co jsem naposledy viděl na VŠ.

„Páni, to je nádhera, kdybyste to, vážení, viděli... No tak pojd'te se přece mrknout!“

Určitou nervovou rovnováhu vyučujícího potřebuje i závěrečný úklid místnosti, neboť se v laboratoři biologie pracuje s množstvím organického materiálu, jehož setrvání v učebně po odchodu žáků hrozí v následujících dnech rizikem pachových stop. Naše uklízečky jsou pak trefnými poznámkami úderné.

„Příště by to děcka měla po sobě uklidit důkladněji!“

Pokud se něco při popisovaných praktických cvičeních nepovede, svádím to na nevhodný dispoziční materiál, nedokonalost přítomné techniky a samozřejmě na neumětelství žáků.

V praktikách jsou rovněž nutné a vítané občasné výlety do přírody. Často se mně právě tam podaří zajímavě okomentovat přírodniny tak, že se musím sám v duchu za své

znalosti pochválit, nikdo jiný to totiž za mě neudělá. Několik žáků poslouchá napjatě můj výklad, ostatní studují okolí v jiných souvislostech.

Kromě přírodnin vyskytujících se v prostoru se musím přirozeně věnovat i kázni mně svěřených jedinců, kteří mou zásluhou na hodinu na dvě opustili „milovaný“ ústav. Kynu kolemjdoucím známým tvářím, které nás s potutelným úsměvem míjejí. Ty musí pozdravit i moji studenti, aby si občané uvědomili, jak máme na škole vychované žáky.

„Pozdravili jste? To vám musím dvakrát opakovat?“

Přírodniny, které lezou, to nemají nikdy lehké, jsou totiž žactvem pronásledovány a v nestřeženém okamžiku možná i likvidovány. Ty, které létají, mají poněkud větší šanci na delší život.

„Nech to na pokoji, chce to přece taky žít!“ Mým největším úspěchem je ale skutečnost, že po návratu do školy napočítám stejný nebo raději větší počet těch, co se mnou do terénu vyšli.

Často se teprve dodatečně, někdy až po letech, dozvídám o skutečném dění na mimoškolních akcích, respektive jejich nadstavbové náplni, případně na stránkách školního časopisu Doutnák.

Tento časopis je tiskovým projevem těch, co si literárně a graficky věří a mají odvahu se takto prezentovat svými tvůrčími schopnostmi před školní veřejností. Mladý autorský kolektiv se většinou neobejde bez pomoci vyučujících-jazykářů, programátorů, ale tím pádem i určitých cenzorů. Někdy se ale překvapivě objeví na stránkách studentského časopisu i odvážné informace, které buď unikly pozornosti cenzora, anebo napadá mě, že jsou právě jím prostřednictvím studentské ruky vedeny, neboť by jinak nemohly spatřit světlo světa...

Vedení školy

K ředitelům škol a jejich zástupcům si dovoluji říct následující:

Jsou lidmi, kteří řídí školu a mají, jak často rádi zdůrazňují, velkou odpovědnost za veškeré dění na ústavu.

To jim rozhodně neupírám!

Jsou mezi nimi takoví, co obětují škole veškerý svůj volný čas a příliš si nepotrpí na vysoký životní standard, přičemž dokáží být přiměřeně nároční, přísní, ale zároveň „lidštití“... Znal jsem takové v dobách svých pedagogických začátků...

Jiní to s přísností poněkud přehánějí. „Rozhodl jsem tak a tak a nehodlám dále o této věci diskutovat!“

Což o to, rozhodnost je u vedoucího pracovníka žádoucí, ale její použití je třeba pečlivě časově vážit.

Pro takové kormidelníky učitelských plavidel je tedy typický nekompromisní postoj, který vylučuje případný názorový nesouhlas někoho odnaproti.

Přirozeně je třeba respektovat a plnit úkoly vedení školy, ale nikoliv slepě a bez rozmyslu. Učitelé by měli raději spolehat ve své učitelské praxi na svou šedou kůru mozkovou, se kterou se dají docela pohodově plnit veškeré výchovně-vzdělávací cíle.

Samozřejmě ale existují i vedoucí pracovníci, kteří chtějí dosáhnout naplnění svých představ naopak až příliš vlídným přístupem k podřízeným.

„Nezajdeme, Josefe, odpoledne na pivo, co říkáš?“ Časem pak obyčejně zjistí, že tento jejich bohubilý úmysl vede pouze k tomu, že se na ně nalepí ti, co chtěli z uvedené skutečnosti vyzískat patřičný kapitál. Navíc příliš velká demokracie ve sborovnách vede zpravidla k podstatné názorové diferenciaci jednotlivých pedagogů i k jejich určité postojové anarchii. Najít optimální přístup toho tam nahoře k těm v podpa-

lubí je věci kompromisů, a ne krajností, to si však jinak inteligentní a někdy i moudří ředitelé mnohdy neuvědomují.

Míval jsem občas i pocit, že šéfové až příliš mnoho prostoru poskytují svým potenciálním nástupcům, kteří je servilně zavalují množstvím informací, návrhů, které pak zabírají řídicímu managementu hodně času a ten by jistě ředitelé dokázali využít smysluplněji.

Samotná individuální pracovní jednání s vedením škol jsou náročná svým obsahem i formou, což potvrdí většina zaměstnanců. Nevyplatí se účastnit se těchto schůzek bez důkladné přípravy včetně psychologické.

Naproti tomu setkání s nadřízeným mimo školu jsou překvapivě docela milá. „Nazdar, Járo, kam míříš? Co sis zase koupil?“ Úsměvy, dotazy ohledně cíle cesty, počasí, mého stravování a zdravotního stavu. „To je hrozné počasí, vid’?“

Oba potkavší se pak zavedou řeč na svízele běžného i mimořádného života. O škole se většinou nemluví, snad se jen posoudí momentálně na škole fyzicky nepřítomní kolegové, ale i ti jenom diskrétně. „A jak se jmenuje tady tento váš pejsek, pane řediteli? A co paní, dobrá?“ Mimo pracoviště tak nějak mizí zábrany svazující mezilidské vztahy uvnitř ústavu. Člověku se pak chce někdy i zamávat odcházejícímu řediteli, kdyby dobře nevěděl, že ho vbrzku zase uvidí, většinou už ale jinak naloženého.

Já sám jsem měl ve veliké oblibě ředitele, jehož vlastnosti nyní předkládám.

Byl jím prof. Josef Pavel!

Nade všechny vedoucí pracovníky svým charismatem totiž vysoko čněl člověk, který vedl gymnázium téměř neuvěřitelných 30 let. Nastoupil na školu v roce 1954 a končil své funkční období v roce 1983!!!

Přemnozí z nás, ať už jako jeho žáci nebo spolupracovníci, na něho vzpomínáme s úctou a láskou, která se snad psaným slovem nedá dost dobře vyjádřit.

Kdo by si v těchto souvislostech nepamatoval na drobného muže se silnými dioptrickými brýlemi, ne vždy vkusně oblečeného, zvolna kráčejícího po úzkých školních chodbách? Kdo by si nevzpomněl na jeho hodiny angličtiny, latiny nebo španělštiny, ve kterých nikdo ani nedutal a přitom dychtivě vnímal každé slovo tohoto vzácného pedagoga?

On při své výuce neužíval, jak je to dnes ve školství běžné, zesíleného hlasu, neboť byl nad tento způsob vyučovacího procesu svou autoritou doslova povznesen.

V jeho hodinách nebylo možné se zabývat jinými činnostmi než těmi, které studentům svým výkladem předestíral. Vyučovací metody pana ředitele byly do detailů propracované a jemu svěření studenti jím byli vedeni k neustálé pracovní aktivitě.

Zažil jsem tohoto mimořádně významného člověka jako svého nadřízeného. Rozhovor s ním byl vždy věcný, naplněný jak pro výuku, tak i pro život podstatnými informacemi.

Pracoval v malé ředitelně, velmi skromně vybavené, a přesto každé setkání s ním bylo pro nás, tehdy mladé vyučující, neobyčejně podnětné. Pokud za ním přišel někdo z nás s obavami, odcházel od něho zklidněn a naplněn vědomím, že se s jeho radami a pokyny dá situace přece jenom zvládnout.

Pochopitelně musel i kárat. Ale dokázal to bez větší promluvy, často stačil jen jeho pohled, posunutí brýlí ukazovákem, několik úsečných klidných slov a člověk ihned věděl, kde pochybil a jakým způsobem může svoji chybu napravit.

„Soudruhu řediteli, potřeboval bych psací stroj.“ „Na co, chlapče v zeměpisu potřebujete psací stroj? S mapou přece docela dobře vystačíte!“

A byl jsem poklizen...

Za základ vzdělanosti považoval osvojení si širokého spektra vědomostí, ať už technického, přírodovědného anebo jazykového rázu. Příkladně dbal i na rozvoj mimoškolních

činností, organizaci četných navazujících kroužků a praktických činností.

Jeho slovy řečeno je třeba, aby tato škola byla školou Komenského nejenom podle jména, ale celým svým výchovným a pracovním pojetím!

Během desítek let svého působení na škole se musel se svými kolegy vyrovnávat s mnohými reformami, úpravami osnov i nelehkým přemístěním učitelského ústavu do dnešních prostor.

Naštěstí byl v oněch vzdálených letech obklopen učitelskými „velikány“ – profesory Kotulánem, Velčovským, Zlínským, Moulíkem a mnohými dalšími, kteří mu pomáhali při šíření věhlasu tohoto učitelské ústavu.

Spolu s nimi se dokázal přenést přes bouřlivé společenské události, ve kterých neztratil rozvahu a vedl svěřenou „gymnaziální loď“ rozbouřeným mořem neklidných politických dob dále k ušlechtilému Komenským vytyčenému cíli.

Spolu se svým zástupcem prof. Klíčem byl iniciátorem podstatného rozšíření gymnaziálního areálu do stavu, v jakém ho známe dnes. Byl nám všem, kdo jsme byli jeho žáky anebo kolegy, vzorem, byl příkladem lidského přístupu ke svému okolí, neboť právě u něho jsme nacházeli cenné rady a podněty pro své studium a práci.

Když odcházel do důchodu, byl již velmi vážně ohrožen zhoubnou nemocí. Potkal jsem ho na chodbě školy, kudy tak často směřoval ke svým studentům, a zeptal se ho téměř snad už zbytečně na jeho zdraví. Šeptem odpověděl: „Chlapče, není to dobré...“

Za několik měsíců nato zemřel. Popel s jeho urnou je uložen v jeho milovaných jižních Čechách na hřbitově v Trhových Svinech.

Snad se mnou budou všichni ti, co ho znali, souhlasit v tom, že i když se tvrdí, že každý člověk je nahraditelný, ten

nenápadný a nesmírně skromný člověk, který byl stálíci gymnázia, nahraditelný žel není!!

Jeden z jeho kolegů prof. Piják má na svém hrobě epitaf: „Učitel je jak svíce, cestu ukazujíc, sebe sama spaluje.“ Pro ředitele školy prof. Josefa Pavla tento nápis platí určitě více jak pro jiné!

A můj názor na ostatní ředitele, které jsem ve své pedagogické praxi zažil?

Když jsem byl po patnácti letech pozván na setkání abiturientů gymnázia v Uherském Brodě, zeptali se mě v jednu chvíli moji bývalí studenti, jak zpětně nahlížím na svoje dřívější nadřízené, tedy ředitele a jejich zástupce, a kolik jsem jich vlastně během svého učitelského života zažil. Odpověď na druhou část jejich otázky bylo vcelku jednoduché. Sedm! U první části otázky jsem se ale musel na delší dobu zamyslet a pak teprve zvolna s rozmyslem naslouchajícím odpovídat. Ředitelé jsou lidé jako my všichni. Mají své nepopíratelné přednosti, ale i zřejmé nedostatky. Jako my ostatní zápasí se svými rodinnými i zdravotními problémy. Disponují nespornými, většími či menšími, organizačními schopnostmi, bezpochyby nutnými pro vedení škol. Měli a mají svoje osobní ambiciózní plány, které jim samozřejmě není možné upírat a už vůbec ne zazlívat. Jistě jsou i těmi, a snad je to jejich hlavní úmysl, kteří chtějí dosáhnout co nejvyšší výchovně-vzdělávací úrovně školy. Jejich práce je mimořádně náročná, přičemž o odpovědnosti za optimální chod školy nelze vůbec pochybovat. Mají na starosti početné učitelské sbory, stovky studentů nebo žáků, ostatní zaměstnanci a samozřejmě materiální zabezpečení škol. Není jim tedy co závidět! Ani jejich platová ohodnocení nepatří svou výši k těm, které by jim po zásluze náležely. Toliko snad na úvod. Existuje však ještě jeden atribut ředitelů, který je nesmírně důležitý a který je nutno posuzovat velmi obezřetně, a to jsou „lidské vlastnosti“! Takže tedy konkrétně, do ja-

kých ředitelských očí jsem se během své dlouhé učitelské praxe díval? Ano, už je to tak dávno, kdy jsem procházel kolem ředitele uvážlivého, pohodového, takového, který dlouho ve svém nitru přemítal slova, nežli je vyřkl. Velmi krátkou dobu, a to rovněž ještě na ZŠ, jsem potkával „šéfa“ velmi temperamentního, doslova explozivního, ale mimořádně upřímného a charakterního. „A na gymnáziu, pane profesore, jaké tam jste zažil ředitele?“ Už jsem vzpomenul ředitele postavou sice nenápadného, drobného, ale neobyčejně skromného, ke kterému jsme jako podřízení vzhlíželi s úctou a který už jenom svou přítomností mezi námi vzbuzoval dojem nejen veliké vzdělanosti, včetně jazykové, širokého světonázorového rozhledu, ale byl pro nás i pevným učitelským zázemím a tím i oporou!

I ostatní gymnasiální ředitelé byli organizačně schopní, pracovně výkonní, ale měli své slabiny, se kterými nemohli vždy stanout na piedestalu obliby a stát se nositeli charismatu.

Podezíravost, nerozhodnost, respektive odtaziťost od lidí by se evidentně neměly stávat atributy vedoucích pracovníků. Jak je tedy vidno, nejenom žáky, učitele, ale i ředitele je možné kategorizovat, tady je ale na místě připomenutí, že je žádoucí výše uvedené osoby definitivně posuzovat až s odstupem času. Současně je potřebné se vyhnout extrémním náhledům na dobu jejich působení ve smyslu, že byli ve své vedoucí funkci vynikající anebo naopak, jak se říká, nestáli za moc. Ne všichni si rovněž v těchto souvislostech uvědomují, že ředitelé se dají a mají hodnotit i podle schopností a chování svých zástupců, neboť ty si kdysi zvolili za své nejbližší spolupracovníky. Člověk si často klade otázku, podle jakých kritérií si je asi vybírali? Byli to jenom jejich přátelé, anebo lidé, a to je více pravděpodobné, kteří jim podle jejich názoru mohli být co nejvíce nápomocni v jejich odpovědné práci? Někdy jsem měl spíše pocit, že ředitelé potřebují pro svoji neprůbojnost anebo jen nedostatek času

zástupce, jakési „Attily“ zvané též „boží biče“, kteří za ně udělají „špinavou práci“, tedy pořádek v řadách učitelů a studentů. Nejméně věrohodné pak asi je, že si za své spolupracovníky zvolili své kritiky, aby je tak dostali pod svoji kontrolu. Ale jak uvádím, u posledně jmenované varianty si myslím, že jde o pouhou spekulaci.

„A kterého ředitele, pane profesore, jste opravdu, ale opravdu nejvíce uznával a tytéž názory spolu s vámi sdílela i většina vašich tehdejších kolegů?“ Odvrátil jsem oči a dlouho se díval do plamínku na stole dohořívající svíčky a tiše jsem odpověděl. Znovu odpovídám, zcela určitě toho nevzhledného a obrýleného drobného muže, před kterým jsme stáli my, tehdy mladí učitelé, vždy s úctou.

Pedagogická porada

Pedagogická porada, čas od času konaná, toť sám o sobě rituál.

Začíná pouštěním mladších kolegů do dveří sborovny, je to dobrý počín, pokud se někdo dívá, počítá se mně bod. Usedám na své místo s tradičním výhledem na své okolí. Naše samotná sborovna je zvláštní místnost, spíše pochmurného rázu, bez oken. Snad to byl při její výstavbě i záměr, aby z této místnosti nebylo vidět ven a ani dovnitř. Existují zde jen jakési stropní průzory, stejně neprůhledné jako všechno to, co je pod nimi. Desítky vypoštěňovaných míst, které asi mají preventivně působit proti výskytu hemeroidů, skříně s Ottovými a jinými slovníky, skřínky na ukládání třídních knih a další dokumentaci. Pak už jen čelní plenta, visící obraz prezidenta a na druhé straně místnosti prostor s vyšlapaným kobercem, kde stávají zástupy těch, co se snaží vyčíst z příkazů a doporučení na nástěnkách vše potřebné. Jsou to, jak jsem již dříve naznačil, místa občas neuctivých výroků, ale i spontánního veselí.

Na centrální nástěnce jsou kromě pondělních pokynů vedení školy suplovací archy čili jakási „zed' nářků“, stále visící rozvrhy, přehledy akcí. Zcela vpravo sympatický rozpis časového výdeje výplat a těsně u dveří to nejlepší – nabídka jídel daného týdne.

Na jiném místě je zase umístěna odborářská nástěnka se zastaralými, ale i novějšími odborářskými informacemi, výstřižky z novin, nabídkou divadel či permanentek do krytého bazénu. Zde mnoho lidí nepostává a nezavdává prostor k diskusi. Na samotné odbory má člověk dobově proměnlivý názor. Někdy mám pocit, že tato organizace, tedy její management, slouží pouze jako odrazový můstek k moci. Jindy zase u mě převládne přesvědčení, že v odborech jsou docela pracovně výkonní a svědomití jedinci, kteří se snaží pro kolektiv něco udělat, přičemž asi hodně záleží na tom, jak velký prostor jejich snaze vedení školy vymezí. V případě prostoru menšího jak malý mají čelní odboráři můj nezastřený soucit.

No a nástěnka s protidrogovou problematikou by snad měla viset jinde. Jinak strohou sborovnu však především ožívují lidé, a to nejčastěji v době porad, tedy takzvaných „Doteků víry“.

Ne vždy jako první přichází do „sálu“ ředitelské grémium se všemi svými důvěrníky. Ale dostaví se vždy, ostatně je to v jejich zájmu. Moc jejich příchod zrakem neregistruji, věnuji spíše pohled kolegyni naproti, která se bohužel postupem času vizuálně mění, měla by se asi méně rozčilovat. Jsem biolog a zeměpisec, vidím skoro všechno z hlediska svého oboru, všechno a všechny přítomné hodnotím z úhlu pohledu svých aprobačních předmětů. Každý kolektiv na tomto širším světě, omlouvám se, je pro mě tím pádem živočišnou sférou, kterou profesně vedou zkušenější jedinci samčího pohlaví, přičemž na jejich pozice s odstupem doby číhají jako všude v přírodě jedinci mladší. Jedinci něžného pohlaví

se spokojují se sledováním probíhajících dějů anebo se zabývají svými vlastními zájmy.

Kam se tedy mám zařadit já? No přece k těm starším, méně však mocným, více nemocným, co již něco ve svých letech zažili. Mají to za pár, jsou tedy v podstatě perspektivně již vedeni jako nemalá penzijní zátěž nevelkého státního rozpočtu.

Vedení školy se prezentuje přítomným většinou hlasem hlubokým, s proměnlivou tóninou, prostě tak, aby optimálně upoutalo pozornost naslouchajících.

Vrtím se na místě a už slyším na úvod z úst povolaného, že jsme zase něco nevykonali, jak jsme měli. Už je to tady, tedy kritika. A to je teprve aperitiv!

„Musím vám, i když nerad, sdělit, že nejsem s některými z vás po jisté stránce spokojen!“

Ach jo, jsme blíže, napadá mě v tu chvíli coby naslouchajícího, Luciferově příbytku. V dalším průběhu symposia se projednává očekávaná problematika chování žactva. Zde bývá nejvíce připomínek.

„Musíme řešit případ žáka XY! To, co provedl, musí být řádně vyšetřeno a příkladně potrestáno!“

Někteří „neukáznění“ kolegové už mají v tu chvíli připraveny diskusní příspěvky, které budou až na výjimky vítaným osvěžením probíhající porady.

To se však netýká všech, kantorka opodál mě sedící před sebe rozkládá písemky připravené na opravu. Jiná si prohlíží svoje nehty. Jak účelné... Každý má zřejmě v tyto chvíle nějak jiný záměr.

I já si zde připadám jako kolečko ve velikém soustrojí, ale těch koleček je ve sborovně daleko více.

Agregát porady běží dál, chod je někdy tichý, někdy hlučnější, sem tam něco zaskřípe, chtělo by to asi namazat.

Někdy si při sledování „rušnější diskuse“ připadám jak na tenisovém utkání. Střídavě obracím hlavu ze strany na stra-

nu, hodnotím, kdo v danou chvíli svým slovním vystoupením vede, jestli vedení školy, nebo jeho oponenti. Většinou střet končí přesvědčivým vítězstvím ředitelství na body, ani knokout nebývá výjimkou. Skončí-li takový souboj nerozhodně, skoro jsem zklamán, neboť jsem přišel o výrazy spokojenosti či nespokojenosti ve tvářích zúčastněných bojovníků. V této souvislosti velmi záleží na konkrétní připravenosti diskutujících. Ten, kdo má před poradou více času na prostudování příslušných pasáží ze zákonů a norem, má přirozeně daleko větší šanci potříit soupeře. Jsou však období, kdy je diskuse věcí okrajovou, takže člověk slyší pouze jednostranné informace. Pak ovšem mám hlavu na poradě pootočenou pouze na jednu stranu a je otázkou času, kdy dojde k zablokování mé krční páteře.

Je ale stejně zajímavé sledovat, jak šikovně dokáže naše velení vybruslit ze situace, ve které se evidentně mylilo. Jde o pozoruhodnou schopnost zahrát problém do autu, schopnost jinak formulovat dříve nevhodně řešené. Pak je dokonce možné zcela obrátit zápas tak, aby se „protivná“ strana dostala do obrany. Kdo umí, umí, kdo neumí...

„Asi jste vůbec nepochopil, kolego, o co se v tomto případě jedná, tak raději mlčte!“

Předsedající často špatně skrývají svoji nervozitu, co kdyby přece jenom někdo chtěl setrvávat na svém omylu. Vedoucí pracovník ale nesmí dát najevo neklid, a to ani v případě, že si není výsledkem jednání zcela jistý. „Tak tedy, mám, či nemám se i já přihlásit o slovo?“ zvažuji své šance. Předem bilancuji pro a proti. Souhlas s názory vedení zavání servilitou, chronický nesouhlas může mít zase vliv na velikost mého osobního příplatku. „Co to, je to vůbec možné?“ Kdosi mě poznámkou předešel. Sklidil ale vzápětí, co zasel... Ale co, mně je také nesympatický, dobře mu tak!

Věru, těžké rozhodování! Hřbitovy jsou plné hrdinů, vztahy v učitelském sboru bývají někdy složité. Mnozí ve-

doucí pracovníci mají propracovanou formu výtek vůči podřízeným, kterými se věrohodně pasují do role řídicího subjektu.

Podle čínského filosofa Konfucia je předurčen k vůdčí pozici ten, kdo zajistí svým podřízeným klid, mír, ale současně má patřičnou míru soucitu s těmi, kterým se v životě nedaří tak, jak by si přáli.

Chci s veškerým důrazem v této souvislosti podotknout, že jsem si vždy podstatně více vážil těch ředitelů, kteří se cele obětovali škole a příliš nedbali na svůj osobní prospěch a prestiž. Ne všichni vedoucí pracovníci toto moje, a nejenom moje, očekávání naplnili!!!

Hospitace – tak se na ty učitele podíváme...

Zpestřením bohatého školního života jsou hospitace členů vedení školy, nežádka samotného ředitele. Hospitující si v podstatě přichází ověřit to, co předem tuší.

Naopak pro hospitovaného jsou tyto hodiny příležitostí ověřit si svoje mluvnické, někdy i vědomostní mezery, na což žáci doplatí v následných hodinách, kdy je učitel již sám vojákem v poli.

Samotná hospitace je jedna velká „legrace“. Samozřejmě ne pro každého učitele. Někteří před ohlášenou návštěvou celou noc nespí, do detailů si připravují učivo a instruuji žáky dlouho předem, co a jak. Jiní zase považují, a docela oprávněně, hospitaci za show, kde si doslova pohrají s hodinou, se žáky, a někdy i s hospitujícím. Faktem ale zůstává, že hospitované hodiny jsou obsažnější, mají větší spád, kantor dělá a mluví tak trochu jinak než obyčejně. Důležité je nezahltit hodinu vším možným, platí známé, že někdy méně je více, nejdůležitější je mluvit zřetelně a pomalu, tak, aby žáci i hospitující pochopili, o co se vůbec v hodině jedná. Volat nejlepší žáky k tabuli je průhledné jak krystal křišťálu.

Především se tímto úkonem člověk zastydí před samotnými žáky.

S vedením školy, pokud nás vůbec k sobě po hospitované hodině pozvalo, přicházíme na rozbor hodiny s rozpačitými myšlenkami, ale i určitou zvědavostí. Na místě samotném hospitující něco, já něco, na konci se diplomaticky shodneme na určitém kompromisu. Osobně se domnívám, že pokud by kantor učil nastálo tempem hospitované hodiny, stal by se co nevidět kandidátem psychiatrické ambulance.

Hospitující se jasnozřivě, ale většinou mylně domnívají, že prakticky vždy objektivně dokáží zhodnotit hospitovaného. Tot' omyl! Dívají se na něho očima svého učebního stylu, který zdaleka nemusí být až tak ideální. Někdy ale překvapivě i nadřizený ve svém nitru připouští, že by něco z viděného a slyšeného mohl uplatnit ve své praxi, zcela výjimečně to přizná i v širším kolektivu. Především by si měl ale uvědomit, že jedna vlašťovka, coby hospitovaná hodina, jaro nedělá...

Strach hospitovaných není na místě, hospitující by měl spíše naslouchat hodnocení hodiny samotným vyučujícím a zdržet se ukvapené kritiky, jinak více ztratí, jak získá!

Pozitivní zkušenosti mám s hospitacemi „cizích“, tedy inspektorů. Jsou to většinou lidé pokročilejšího středního věku, kteří toho již hodně na školách zažili. Chodí s předběžným upozorněním do jimi vyhlédnutých hodin, pozorně naslouchají a dělají si poznámky. Jejich rozborů výuky jsou zasvěcené, jdou jimi k věci a v řadě případů pomohou zejména mladším kolegům zorientovat se v pedagogické praxi. Rozmluvy s nimi mezi čtyřma očima byly pro mě docela příjemně stráveným časem. „Řeknu vám upřímně, pane inspektore, že raději hovořím s vámi jak s naším vedením školy!“ Kdyby to slyšelo...

Projevy, projevy, kolik jich jenom člověk za život slyšel! Týká se to i školy. Souvislé projevy studentů byly a jsou

spíše sporadické, přece jenom malá slovní zásoba a stejně tak malé zkušenosti jsou brzdou jejich plynulejší a dlouhodobější řeči. U kantorů je řeč principiálně jiná, mluvit je naše povinnost, a to nejenom odborně, ale i lidsky.

Zejména mezi nadřízenými jsou takoví jedinci, kteří hovoří jak z partesu. Jejich slovní projev je stylisticky správný, obsažný a hluboce informativní. Jen jsem až příliš často míval dojem, že jejich jinak příkladná mluva musí být zaměřena proti skutečnému nebo alespoň fiktivnímu nepříteli, tím se takový projev stával sledovanějším.

„Tak to jsem zvědavý, kdo bude dnes na pranýři,“ zvažoval jsem nejednou nastávající události. Jakmile se protivník z projevu řídicích pracovníků vytrácel, upadala řečnickova slova do průměrnosti, šedi a ztrácela na zajímavosti.

V projevech vedení škol na poradách ovšem zaznívají i kladná hodnocení toho kterého vyučujícího, ať už vedením vyzorovaná anebo dodaná odjinud.

Šikovní učitelé totiž okázale umějí dávat svému okolí a hlavně vedení na odív své mimoškolní, byť jen dočasné aktivity, dovedou své úspěchy mediálně v místním měřítku nadhodnocovat a předkládat je ve vhodnou dobu na správném místě.

Chrrr! „Prosím, omluvte přerušování výuky, naši studenti ze sexty dosáhli znamenitého umístění na okresním přeboru ve volejbalu!“ ozývá se dost často ze školního rozhlasu. Snad spíše řada výstupných studentských produktů by měla vedoucího pracovníka navést na optimální hodnocení podřízeného.

Jindy mě ředitel pochválí za prkotinu, ale to velké plus, co jsem podle svého názoru vytvořil, to velkoryse, ať již úmyslně nebo neúmyslně, přehlédne.

Suplování

Suplování, tedy zastupování za chybějícího učitele, patří k dalším radostem nebo spíše strastem pedagogického života. Finanční přínos stojí za zmínku, to ostatní je diskutabilní. Úvodem těchto specifických suplovaných hodin se vždy snažím zjistit, co dotyční chybějící vyučující probírali se žáky naposledy. „Co jste minule v hodině probírali?“ „Níííc,“ ozývá se ze všech stran. Vzápětí dostávám návrhy promítat video, eventuálně jít ven. Výjimkou není ani návrh jít domů, což okamžitě s hraným odporem zavrhují. Jelikož ani po vyhrůžkách se nedozvím obsah dříve probírané látky, nemohu v plném rozsahu zkoušet, a tak mluvím a mluvím o věcech, které považuji za zajímavé, což je pedagogicky osvědčená metoda. Přes všechno je však suplování jistým vzájemným osvěžením pedagogického stereotypu, setkáním nových neokoukaných tváří a slovních formulací. Samotný zástup je někdy náročnou operací, jindy únikem do pohodovějších hodin. Záleží přirozeně na tom, ve které třídě a jaké učivo se supluje.

V primách a sekundách je při suplování legrace. Děti jsou hned v úvodu překvapené, kdo přišel. Většinou něco tak starého ještě neviděly. Někdy mně připomenou, že jsem učil jejich tatínka nebo byl spolužákem jejich babičky. Tím mě tedy povzbudí!

V průběhu hodiny chtějí říct všechno, co vědí, ale i to, co nevědí. Občas pochválí i mě, což člověka motivuje v jeho dalším úsilí. Řeknu-li na konci hodiny, že mně bylo potěšením s nimi sdílet vyučovací jednotku, často opáčí, že potěšením bylo i na jejich straně. Dobrá výchova v rodině a svědomitá práce třídního se musí někde projevit. Po opuštění třídy těmi maličkými se musí důkladně vyvětrat, neboť v ní bývá přítomno hodně skleníkových plynů. Ale tyto děti na to mají v tomto věku právo a starší učitel koneckonců rovněž.

U starších dětí bývá někdy větší nebo menší problém s kázní. Občas sice musím zvýšit hlas, moralizováním však přicházím o důležitý čas.

V případě, že učitel kvůli nemoci chybí delší dobu, vracejí se do školy na suplování důchodci. Rád je vidím, „staré známé“.

„Vítám vás, tak znovu se vracíte na místo činu? Jen abyste nelitoval...“ Mezi takové, budu-li mít „šťěstí“, se co nevidět rovněž zařadím. Přicházejí nejenom vypomoci ve výuce, ale i popovídat si s dřívějšími kolegy, znovu vstřebat atmosféru školních chodeb a lavic. Úzkostliví, aby něco nezanedbali, dělají až přemrštěné přípravy do hodin, zaplavují mozky mladých přemírou starších i nových faktů nebo alespoň promítanými filmy a vůbec mají snahu ty studentíky přinejmenším o dvě generace mladší nějakým způsobem upoutat. Snad se jim to i daří, jsou přece něčím staronovým, ale celkový efekt nebývá až tak velký, neboť se nepředpokládá, že by zkoušeli či prováděli další nepravosti. Jsou přínosem i v jiném slova smyslu, popovídají, jak to v důchodu chodí. Vnesou do školy tak trochu pocit klidu a smíření se stavem věcí. „Ach, ta moje ironie!“

Můj náhled na kolegy učitele

Každý z nich je tak trochu jiný, a to je nepochybně správné.

Pokud začnu charakteristikou jazykářů, nemohu opomenout učitelkami. Disponují, jak známo, rozsáhlými paměťovými a řečovými schopnostmi a jsou tím pádem optimálně předurčeny k výkonu své aprobační. Jejich mluvidla jsou často k nezastavení, dokáží prakticky zdůvodnit i nezdůvodnitelné, člověk by až někdy potřeboval zátky do uší.

Vystupování mají navenek příjemné, jejich vztah k žákům klasifikuji jako uspokojivý. Chodí pěkně ustrojeni, jejich zmatečnost je dočasná a někdy i docela sympatická. Dove-

dou potěšit slovem, najít na kolegyni a někdy i kolegovi celou řadu vad, ale i kladů, zahltní člověka mnohými, i když ne vždy žádoucími informacemi. Člověk je ale musí vyslechnout a tím pak často nestihne začátek výuky.

Jazykářky jsou ale koneckonců hojivým balzámem každé školy a oddalují nástup vrásnění kůže v místech, za kterými by měla být zbytková vyšší nervová činnost.

Matematikové, fyzikáři jsou většinou muži. Vyznačují se poněkud větší strohostí vystupování, jsou v jednání odměřenější, přístupem k práci pedantičtější. Až příliš ale věří číslům a těm se vždy život vyjádřit nedá!

Řád přírodovědců se rozpadá do několika čeledí – biologové, chemikové, zeměpisci. Působí na škole občas neurotickým dojmem. Hledají nesoustředěně potřebné a často je i najdou, ale nevědí zcela jasně, jak s ním naložit. Rozumí přírodě, alespoň se tak domnívají, jsou však zmateni její rozmanitostí. Se žáky vycházejí někdy i do lůna přírody, kde nacházejí potřebnou ideu a nápovědu. Jedná se s nimi docela dobře, pokud jsou ovšem nalezeni v místech, kde by podle rozvrhu měli být.

Zajímavým řádem jsou tělocvikáři. Chlapecky upřímní, jadrného, místy až hrubého vyjadřování, moc toho ale nenamluví, výjimky i zde jsou však k mání. Jdou zpravidla brzy k jádru věci. Organizačně schopní, hlasem foxteriérů ovládají širší prostory interiérů i exteriérů, s častou svou přítomností mezi žáky. Je až neuvěřitelné, kolik zvládnou v průběhu roku akcí, přičemž ostatní vyučující jsou jim v těchto nelehkých obdobích hutnou oporou a drží jim palce a místo na škole.

Ženy tělocvikářky mají jemnější vystupování a příjemnější vzhled. Pasivitu jim určitě nelze, až na nečetné případy, vytknout.

To programátoři, to jsou jiní borci. Ostřížím zrakem kontrolují nespočet obrazovek, tam či onam pomohou radou,

občas se snaží dohodnout na určitém konsensu se žákem, který pronikl až příliš hluboko do tajemství těchto moderních zařízení.

Já sám, pokud si sednu k počítači, ztratím pocit všemocnosti, pokud jsem takový vůbec někdy měl. Tradičně mně zamrzává kurzor i úsměv na rtech, pokud se něco pokazí. Postupně vystřídám téměř všechna tlačítka, počítač tím zkolabuje o něco dříve než já. Programátoři mají hodně práce, a tak se obrátím raději na starší studenty, kteří nechápou, jak někdo může být v mém věku tak počítačově negramotný.

Málem jsem zapomněl při charakteristice aprobačních skupin na umělce z řad učitelů, tedy na hudebníky a výtvarníky, kteří věrni svému povolání se často nechávají unést uměleckými prožitky své práce do té míry, že ztratí přehled o čase i prostoru, někdy i žácích. Díla studentů, mohu-li posoudit, jsou velmi pěkná, pak zpestřují prostory škol a činí je obyvatelnějšími.

Učitelé by se všeobecně měli počítačově vzdělávat a k tomu účelu je určen celkem zábavný počítačový kurz, opět jeden z jakýchsi postgraduálů. Proč ne, člověk se musí vědomostmi obohacovat po celý život, ale příznějme si, jde to stále hůř a hůř. Ano, už slyším povel: „Sedněte si, kolegové, k počítači a zapněte ho!“ No jo, ale jak? „Kurzorem pohybujte tam a sem a klikejte a klikejte! Jak to, že to neumíte! Vy, kteří jste ještě před chvilkou stírali žáky za to, co neznají.“ Člověk se stydí, nejenom před mladším kolegou, který vede kurz, ale i sám před sebou. Ale vlastně proč se hanbit, denně prý v mozku ubývá několik set tisíc neuronů, a to nenávratně, paměť selhává, logika věci rovněž, pokud vůbec kdy byla.

A že prý údajně my starší zase oplýváme zkušenostmi. Možná, ale problém je ten, že o ty už mnohdy nikdo ani nestojí.

Prý se bude na školení zkoušet. Nedej bože, v mém věku dostat špatnou známku, to bude ale ostuda!

Ti, co mají počítač doma, ti se mají, ty něco naučí jejich potomci, my ostatní spoléháme na benevolenci vyučujícího kolegy, a někdy tedy i na doučování studenty vyšších ročníků. Jaký paradox.

„Prosím tě, na co mám teď kliknout, abych se dostal na tu a tu stránku?“

„Tady, pane profesore,... Ne, tak ne, musíte to tlačítko vlevo!“ „Ach Bože!“ vzdechnu...

Ale co, někdy je lepší dívat se do monitoru počítače než do obrazovky televizoru, kde jsou omezené možnosti něco vymazat a přesunout jinam.

I v tomto počítačovém kurzu se projevuje soutěživost tak vlastní lidskému druhu, neboť někteří kolegové dávají okatě najevo, že ovládání počítače je pro ně hračkou. Buď jsou prostě tak inteligentní, anebo jim pomohli s operativními schopnostmi nějakí terciáni nebo kvartáni. V dřívějších dobách bylo patřičným oživením zaměstnanců školství i postgraduální studium v jejich aprobaci. Tímto školením jsme jednak nepatrně navýšili své vědomosti a současně se zasloužili o naplnění úvazků našich stárnoucích bývalých vysokoškolských vyučujících. Přednášeli nám v krajském městě, tedy v Brně, v domnění, že nabyté vědomosti uplatníme ve své praxi.

„Svatá prostoto!“

... a na kolegyně...

Kantorský kolektiv je jako matka, buď rozpozná nového vyučujícího jako své dítě, nebo ho odvrhne.

U starších, zde již permanentně přítomných kolegů a kolegyně se musí postupovat jinak, uvážlivěji. Člověk tak nějak u nich musí vycítit předem, co vlastně chtějí slyšet, a podle

toho se zařídít. V našem věku jsou už poněkud jiné priority a tomu se musí podřídit příslušné diskuse.

Ve sboru bývá také zvykem, že se v něm časem „objeví“ i těhotná kolegyně. Dost mně vadí, že se danou skutečnost dozvídám až jako téměř poslední, a to ještě zprostředkovaně. Teprve nyní si uvědomuji rozzářené tváře jinak stavových a naopak zkroušené obličejů ředitelů a jejich zástupců. Časem přibývá za „nevolné“ suplování a záhy nastává za nové maminky obměna jinými učiteli a tento cyklus změn se stává pravidelným.

Zanedlouho se objeví odrodilé kolegyně u školy nebo i v ní s kočárky naplněnými kojenci a sledované obdivnými zraky studentů, kolegů a samozřejmě kolegyně, které by si rády něco takového rovněž asi pořídily. Já sám jen těžko vymyslím slova obdivu, kterými bych se lišil již od předtím jinými vyřčeného.

„A to je vaše dítě?“ provokuji už z počátku.

Obměna vyučujících pochopitelně může mít i jiné příčiny než mateřství. Odcházejí i ti, co věkově přezráli, anebo ti, co větří jiná pěkná místa na trhu práce.

Vedení škol se mění méně často, obvykle až po dosažení sešlosti věkem. Nahradí je kolegové, kteří mají učení již plné zuby. S novými tvářemi ve vedení se obtížněji navazují kontakty. Člověk musí volit nová témata, novou strategii, časté jsou v dialozích počáteční fráze. Slovním projevem se s novým vedením většinou shodujeme, vnitřně si ale myslíme své.

„Doufám, že si budeme rozumět, pane kolego!“ No, asi bude hodně záležet i na něm!

A co tak nyní obecně o ženském živlu na škole?

Vytýká se učitelstvu příliš velká feminizace, nejsem však proti ní. Přítomností žen jde o hodně, nabízí zpestření života školního zařízení, jenom se nesmí člověk dostat se ženami do vážnějších sporů, pak teprve pozná, odkud vítr vane.

Stejně je obdivuhodné, jak krásnější polovina lidstva dokáže vyplnit čas přestávek a volných hodin. Pokud procházím kolem nich, zjistím neskutečné množství témat, kterými se ženy zabývají. Převládají důvěrné hovory o textilu, obchodech, dále samozřejmě se mluví o dětech a mužích, zpravidla vlastních, posuzují se kolegyně a kolegové, anebo se mluví jenom tak, prostě aby se mluvilo.

„Ten můj syn je tak divoký, hrozně obtížně ho zvládám!“ Člověk by se i rád zapojil do jejich diskusí, ale muži nejsou ani tematicky, ani jazykově pro tento účel plně fundovaní a záhy zjistí, že jsou přehlíženi a odcházejí znechuceni stranou. Ano, převaha žen na školách pozorovaně nastupuje, pokud už není nyní ve školství matriarchát etablován a obecně přijímán.

Je rovněž zajímavé, jak jsou kolegyně proměnlivé ve svých náladách. Je to asi dáno jejich hormonální konstitucí. Stačí nepozdravit či zastavit se s někým jiným anebo, a to v horším případě, s její ne zrovna přítelkyní. Následují netečné tváře, atmosféra houstne! Pak se zase většinou všechno srovná, ale co to stojí námahy a času!

Navíc je žena masovým sdělovacím prostředkem, svou mluvou je vysoce infekční, její názory jsou snadno přenosné a mezi ženami navzájem zpravidla dopadají na úrodnou půdu. Vyjít dlouhodoběji přátelsky s jednou kolegyní je obtížné, s několika hodně náročné. U žen-pedagožek ale obdivuji skutečnost, že mají odpověď téměř na všechno, a to v rychlém slovosledu.

Celkově je však nutno ženy oceňovat, mají nepopíratelně hezčí vzhled a schopnost vcítit se do specifických situací.

„Velice ti ten kostým sluší. A kdy ho máš vrátit?“ Asi jsem nechutný...

Nutno ocenit i jejich vkus pro oblečení, leccos si dokáží samy ušít a upravit. Na mužích toho tolik k obdivu není, uchylují se k nošení fádnic svetrů, s obuví si taktéž nedělají

velké starosti. Mužů však pomalu, ale jistě na školách ubývá, ale ať již chodí v čemkoliv, jejich přítomnost na pracovištích je žádoucí a potřebná.

Jejich slovní přímot je někdy až nepříjemná, ale alespoň člověk ví, na čem je. Slovník mají rázný, někdy i přisprostlý, ale nakonec proč ne, zasmějeme se, výrazy navozují chlapáctví, aspoň škola není tak komisi.

A jenom pro zajímavost, v lékařské literatuře je psáno, že muži jsou v přítomnosti žen kultivovanější. Jistě, může být ještě, řekněme, nepracovní vztah mužů a žen ve školství, ale to je problematika velmi choulostivá a na tento tenký led se pouštět nechci, i když chybějící odstavec by byl čten se značným zájmem.

Ale již dosti porovnávání nesrovnatelného, škola není jen destinací módy, ale i zajímavým přehledem typů jednání a chování, mnohý etolog a tím i sociolog by si zde přišel na své.

Říká se, že učitelství je psychicky velmi náročné povolání. Snad je to i pravda, ale za to si mohou kantoři často sami. Mládež snad není ani tak iritující jako spíše výše uvedené vztahy na pracovišti.

Záhadná duše kantora

Povahové rysy nás vyučujících jsou nepopíratelně velmi složité, ale nesporně zajímavé. Ne všichni učitelé jsou uřečnění, to ale neznamená, že by byli méně pracovně výkonní. Jiní učitelé jsou zase až neskutečně mluvní a současně mnohdy i citliví na jakoukoliv kritiku. Další si „hrají“ na jakési showmany, srší vtipy a bonmoty na všechny strany, očekávajíce patřičná ocenění od okolí. Nelze opomíjet ani vyučující, kteří se rádi účastní různých zábavných akcí, ale na druhý den se to na nich prakticky nepozná! Zajímavou skupinou, a to nejenom mezi učiteli, jsou věřící učitelé, tedy

nábožensky založení. Jsou takoví nějací jiní, tišší, někdy působí až odevzdaně. Vyznačují se pílí a spolehlivostí, ale zdá se mně, že jsou poměrně málo průbojní. Míval jsem občas naproti tomu pocit, že křivdu snášejí mnohem lépe jak ostatní, což může člověka až provokovat. Zcela určitě berou utrpení jako něco přirozeného a snad i nutného pro život. Pokud musí tito kantoři poslouchat filosofické úvahy biologa-materialisty, asi musí mít dost nepříjemné pocity, ačkoliv jejich lehký úsměv hovořil sám za sebe. Myslí si prostě svoje a sebelepší a propracovanější výklad kolegy, týkající se například principů vzniku a vývoje života, neotřese jejich náboženským přesvědčením.

Nemohu si nyní odpustit opětovně náhled na učitelský kolektiv z hlediska biologa, jak jsem to už výše naznačoval.

Učitelé jsou klasickým příkladem nejenom jakési množiny nálad, viz výše v dobrém slova smyslu, ale i společnosti s pestrými vzájemnými vztahy.

Začnu případy symbiózy, tedy jakéhosi vzájemného kolegiálního soužití, kdy si kolegové snaží navzájem svými prosbami vyhovět, ovšem jedna strana zpravidla vychází vstříc druhé častěji. Běžné jsou i vztahy neutrální, kdy jeden mívá zdánlivě nevšímavě druhého, ale to vlastně ani nejde, těžko kolegu mívjet bez prozkoumání jeho zjevu a předpokládaných myšlenek.

Musím se však zmínit i o formách kontaktů, kdy jeden trošinku snad i využívá druhého jedince, přičemž ten druhý to až tak negativisticky zase nevnímá. „Prosím tě, nepůjčil bys mně ten svůj učební plán, jenom si potřebuji něco zkontrolovat, hned ti ho vrátím.“ Vztahy mezi učiteli však procházejí změnami v čase, ale i tak se z nich historicky vytváří relativně harmonický kolektiv, jakési klimaxové společenstvo, ve kterém už dokážeme předem vytušit, co můžeme jeden od druhého čekat. Kantorská společenstva se stmelují v dobách nejistých a naopak tříští v časech relativního klidu,

blahobytu. Nejednou se pak vytváří prostor pro pomluvy a mylné informace, pokud vedení školy či jiná instituce mu bude přikládat byť jen sebemenší význam.

Boj proti této „sani“ není vždy jednoduchý. Docela se osvědčuje, že neseriózní informace se dále nafouknou kritizovanými až do absurdních rozměrů, tím se stanou nevěrohodnými a splní roli bumerangu pro pomlouvajícího. Jde o známý efekt sebeobrany při jiu-jitsu. Útěchou pro pomlouvání může být i to, že ten, o kterém se nemluví, byť s pohanou, je zřejmě člověkem nezajímavým, společensky tedy méně významným.

Z kolegů se zdají být férovější muži, spory s nimi nemívají dlouhého trvání, muži jsou upřímnější, i když to neplatí pochopitelně pro všechny.

Vztahy členů učitelského společenstva k řídicím složkám jsou rovněž velmi různorodé, od poměrů relativně nezávislých, což si myslí zejména podřízení, přes formu jisté kooperace- spolupráce až po vztahy konfrontační, které ovšem přirozeně častěji ohrozí podřízeného.

Člověk přijde do styku spíše s těmi, co sedí na nižších větvích, než s těmi, co sedí vysoko v koruně stromu.

Často se však překvapivě vyvíjí ve sborovnách tzv. stockholmský syndrom, kdy vedením školy káraní a pronásledování kolegové nabudou dojmu, že „vězňitelé“ to s nimi myslí vlastně dobře, a naváží s nimi docela přátelské vztahy! Řídící pracovníci naneštěstí mají občas co do činění s druhy kantorů spíše přítulných, kteří dávají najevo téměř pravidelně a okatě svoji absolutní podřízenost, což lze snadno vypořozovat z jejich submisivního jednání.

„Pane řediteli, dal jsem si práci a rozpracoval jsem navíc tyto dokumenty... Jestli dovolíte, donesu vám je.“

Vztahy mezi společenstvy, tedy učitelským a žákovským, jsou dány školním řádem, jsou to vztahy nadřazenosti a podřízenosti. Dravější učitelská forma má většinou pod kontro-

lou formu žákovskou, alespoň se tak domnívá. Snaží se ji ovládat, nikoliv však zničit, neboť existenčně je na ní pochopitelně závislá.

Společenstvo žactva je vývojově mladší, dosud bez větší specializace, a tudíž perspektivnější, dokáže se relativně snadno vyrovnávat s měnícími se podmínkami.

Oproti tomu společenstvo těch dříve narozených, tedy učitelský stav, je stylem života značně konzervativní s vědomím, že bude muset postupem času přepustit ve společnosti otěže těm mladým otravným tvorům, kterým dočasně vládne.

Tak se předved'te, praktikanti!

Ještě že má člověk občas praktikantku na zástup. Nejenom pro úlevu ve vyučování, ale pro pocit své důležitosti, udělování návodu, jak a co dělat ve vyučovacím procesu. Praktikanti přinášejí do škol odborné novinky, a pokud mají odvalu, mohou i rozvířit jistou zatuchlost učebních osnov a postupů.

Při výstupech praktikantů si občas vzpomenu, jak já jsem začínal, často v mnohem skromnějších podmínkách, lepší než dnešní mladí nastupující učitelé jsem však určitě nebyl. Jsou to většinou mladé ženy a jejich dočasná přítomnost na škole je docela milá.

Člověku dělá dobře, když za ním dotyčná přijde s prosbou o radu, člověk tím loví ve své slábnoucí paměti v touze vyhovět. Dotyčná kolegyně se poněkud naivně domnívá, že snad s rostoucím věkem jsou na výši tvůrčí schopnosti vedoucího učitelské praxe, o ústupu paměti s věkem asi slyšela jenom z rychlíku... Přesto se snažím, hledám, vysvětluji, sám ale pochybuji, jestli moje rada je k něčemu dobrá, kolegyně odchází, kdo ví, co si myslí, ale ať!

Ale může se i stát, že člověk zanedlouho zjistí, že z larválního učitelského stadia se stala téměř profesionálka.

Ano, mám v kabinetě novou a mladou kolegyni. Co je na tom tak zvláštního? Vcelku nic, v kabinetech bývá i více lidí odlišného pohlaví.

Problém je v tom, že člověk 25 let pobýval v dané místnosti sám, měl své zvyky, a nyní na poslední chvíli, v pozeňnaném“ pedagogickém věku, aby je změnil.

Nu což, musím se přizpůsobit situaci.

Pohovka, která mně sloužila celá desetiletí, musí pryč. Místo ní přichází v úvahu pro mě ošuntělý stolek, který bude umístěn dále od okna, ať slábnu zrakově dále. Budu muset držet pořádek, abych na kolegyni udělal dojem. Zmnožují se návštěvy, ať už s jakýmkoliv úmyslem.

Pořádek ale musí udržovat i ona. Naznačuji jí to.

„Snad je to můj stůl,“ dozvídám se vzápětí. Následuje „tichá domácnost“. Hodinové mlčení... Ve společných volných hodinách budu muset asi s kolegyní hovořit, což mě už taky trochu unavuje. O volný čas se dělit, opětovně o něj usilovat, to člověku nepřidá.

Kolegyně je velmi mladá, což s sebou přináší výhody i nevýhody. V mém věku spíše ty druhé. Už se mně nechce omlazovat a snažit se dělat dojem. Jsem unaven. Co si myslí o soužití dotyčná, pochopitelně nevím, ale dost to tuším.

Vystupuje docela suverénně, možná až příliš, její známkování je hodně tvrdé. Náročnost musí být, ale možná by měla více vědět o možnostech vstřebávání poznatků studenty. Ušetřila by si tím hodně nepříjemností a studentům rovněž.

Ale celkově si myslím, že je, respektive bude, učitelkou na svém místě. Jenom se potřebuje trochu otrkat. Nakolik se zařadí do kolektivu, nevím.

Učitele znám více, než si kdokoliv myslí. Neměli to se mnou jednoduché.

A co teprve, kdyby jenom znali moje myšlenkové procesy na poradách.

Přístup pedagogů ke studentům

Názory, jak vést výuku mladých, jsou staré, jak je lidstvo samo.

Je zde paralela s obecným vztahem mezi nadřízenými a podřízenými. Zastánci tvrdé linie, tedy nekompromisního přístupu k žákům, mají pravdu v tom, že naučí svým stylem více. Jejich učební výsledky jsou skutečně hmatatelnější, obliba mezi žáky většinou horší, což se paradoxně s časem ale mění a tito pedagogové jsou oceňováni teprve s odstupem doby.

„Těchto 30 příkladů máte na zítřek za domácí úkol. Je to jasné?!“ A není co řešit... Zastánci této koncepce připravují pro život náročněji, odpovědněji, i když...

Argumenty opaku, tedy tolerantnější strany vyučujících, rovněž stojí za pozornost. Obětují kvantitu, někdy i kvalitu za „pěšce,“ tedy za humánní přístup k mladým lidem, což jim přináší popularitu, avšak méně předvídavější průběh výukových hodin s menší fixací poznatků, a snad právě proto pozdější možný nevděk. Která z diametrálně se lišících stran má tedy pravdu? Obě! Navzájem se doplňují, a není tedy třeba stranit jedné z nich, s výjimkou krajních forem.

Stát se populistou ve třídě není těžké, leccos prominout, nešetřit úsměvem a humorem. Ne všichni tento způsob chování učitele vítají, a to nejenom mezi kolegy. Zejména hoši ve třídě nelibě nesou oblibu učitele u děvčat. Mnozí pak, řekněme adolescentní radikálové, hledají záminku k tomu, aby takového učitele-populistu vytočili, případně znemožnili.

Přesto je však legrace, jak už výše zmíněno, neodmyslitelnou součástí školy. Řekl bych, že se musí užívat po kapkách, neoptimálněji je použít asi tak 2x denně polévkovou

Lžici. Její stálé užívání nedoporučuji, příliš často používaný humor vede k nesoustředění žactva, nadělá tedy více škody jak užítku. Měl by se jím akcentovat spíše konec hodiny, i když často nebývá v tuto dobu pro jeho užití důvod. Připravovat si humor dopředu pochopitelně lze, ale ze záhadných důvodů tento „syntetický humor“ nevyznívá tak, jak by měl, lepší je legrace ze situace vyplývající. Zvlášť efektivní je humor zaměřený sám na sebe, tedy sebeironický, případně humor orientovaný na učitelský sbor, tady je však opatrnost na místě. Ne všichni vychovatelé mají smysl pro tuto formu zábavy, satiru pak dokonce považují za své existenční ohrožení, viz místy tato studie, a podle toho reagují.

Typologie studentů

Každý studentský věk má svá specifika.

V primách není kromě kázně co řešit. Primánci jelimánci explodují svou aktivitou, všechno chtějí sdělit učiteli, tedy tomu podivnému člověku před nimi stojícímu, který je zase zmaten tím množstvím zvednutých ručiček. Jejich odpovědi mají daleko do dokonalosti, ale jsou milé. Je velkou vinou učitelstva, že nedokáže tuto jejich aktivitu zakonzervovat do dalších ročníků. Někteří těžce nesou ztrátu prospěchové výjimečnosti z obecné školy.

I dvojka je pro ně, a zejména pro jejich rodiče, nemilým překvapením a dají to při prvních rodičácích učiteli zřetelně najevo. Asi si neuvědomují kvalitativně náročný přechod na střední školu. Lze jen doufat, že objektivita jejich rodičů se časem znormalizuje!

Studentíci jsou zajímaví i po jiné stránce. Snaživě přinášejí učiteli při různých příležitostech kalendáře a jiné drobné dary, člověk to málem bere jako příklad korupce, ale sorry, nemohu a nesmím to brát příliš v úvahu, už také proto, že

danou pozornost dostávám veřejně. Navíc stejně časem zapomínám, co jsem od koho dostal a proč.

Je ale neuvěřitelné, jaké tito primáni vydávají zvuky o přestávkách i jiných příležitostech.

Pořád jsou v pohybu, napadají o přestávkách jeden druhého, řežou se hlava nehlava, občas padají... a nic, znovu se zvednou a cyklus se opakuje.

Mít tak jejich pružnou kostru s ohebnými klouby! Jsou neobyčejně žraví a tím často následnými důsledky pozmění mikroklima ve třídách, používají tedy nevědomky zbraně hromadného ničení. Děvčata jsou v tomto období větší než hoši a většinou kluka stejného věku při jejich vzájemných střetech fyzicky zpacifikují nebo mu alespoň vyházejí věci z aktovky, případně počmárají sešit.

V sekundách už začínají někteří vykukové přemýšlet, jak obejít školní povinnosti pokud možno s co nejmenší námahou, snaží se přelstít učitele. Přesto však i zde je ruchu plno, obrázků víceméně v sešitech zakresleno hojně, ostatního uvedeno už méně. Gramatickými chybami se příliš nezabývám, na jejich hodnocení jsou ostatní kolegové, ostatně sám nemám vždy čisté svědomí, zbytečně bych se kompromitoval. Odpovědi žactva jsou při zkoušení nesouvislé, krátké a zkomolené. Co ostatně mohu chtít po těch, u kterých dochází ke generační přestavbě chrupu a tím nabývání vzhledu malých drákulů.

Záhy ale naznačuji tomuto zlotřilému davu svoje představy a předkládám své výukové požadavky.

Přese všechno sekundáni jsou již částečnými profesionály ve svých činnostech. Mluvené slovo, na rozdíl od předchozích primánů, již vnímají více. Stejně je však více než cokoliv jiného upoutá mimika učitele či jeho nepodařený náskok na tabuli.

Jejich zacházení s majetkem školy je, nutno podotknout, odsouzeníhodné, stejně jako u primánů. Když služba z jejich

řad přivleče do učebny žádanou zeměpisnou mapu, pokoušejí se o mě mrákoty. Je smýkána, natrhována a posléze zavěšena způsobem, s jakým se zachází s dobyt看em v masokombinátech.

„Ale co to, proč v terciích registruji podezřelý klid?“ Ne že by tam nebyli rovněž čertíci, ale kam se poděla ta dřívější příznačná výbušnost mladých?

Což o to, výklad učitele je zde rovněž sledován, ale dělat něco navíc, kdeže, vždyť kamarádi se taktéž nepřetrhnou. Metody nápořvedy jsou zde již dovedeny téměř k dokonalosti, svým způsobem jde, jak již bylo řečeno výše, také o umění, leč výchovně zasáhnout musím už z principu. Stejně ale postihnu jen vrcholek ledovce, v životě je to o něčem jiném, za nápořvedu se mnohde a nemálo platí.

V kvartě se už kují pikle, třídní mafiáni mají svou strategii, no a děvčata se prezentují svému okolí prvními šminkami a módními doplňky ze šatníku maminek. Příroda i tu dává na vědomí své zákony. Jejich šaty hýjí barevností, odvážnými výstřihy, které narušují soustředění jedinců opačného pohlaví. Běžné jsou sukničky kratších „vlnových“ dělek, holá ramínka apod. V poslední době se nosí blůzky snad seprané, obnažující pupky mladých dam, sem tam je jejich oděv i asymetrický. Člověk se ale záhy dozvídá, že to tak má být, a je označen za konzervativce, má-li jiný názor. Kde jsou ty doby, kdy byly texasky považovány za provokaci a želírované účesy, respektive jejich nositelky, byly kandidátkami snížené známky z chování! Kupodivu hřívnaté účesy mladých mužů dráždící vedení škol téměř vymizely a k velké radosti poloplešatých kantorů se staly oblíbenými krátké střihy na ježka. Co se týče obuvi, školní řád je školní řád, stereotypnost sandálů a botasek studentstva narušují jen kozačky kolegyň a neurčitá obuv jejich kolegů.

Ještě štěstí, že se v kvartách objevují první „vědci“, kterým ne vždy stačí vysvětlení učiva učitelem. Lze si jen přát, aby jim tento zájem vydržel co nejdéle!

Terciány, ale i kvartány lze chytit na zlatou rybku. Nanačím problém, trochu i svou zdánlivou či skutečnou nejistotu, a zájem o řešení je tu. Občas uvedu i nějaká čísla, zpravidla vymyšlená a nadsazená, jen abych upoutal pozornost těchto tvorů. Pokud se pustí v zápalu do diskusního boje, tím lepší, mnu si ruce.

V kvintě je puberta již v plném proudu. Co nám to ta „úča“ říká? Vždyť to potřebovat nebudeme. A co tak vytočit učitele? Alespoň za pokus to stojí. Třeba zeptat se na nějaké místo na předkládaném obrázku, které není popsáno. Tehdy se občas stává, že učitel zapochybuje o osvojení si své aprobace a počítá, kolik mu ještě chybí let do důchodu. V lepším případě si něco vymyslí, co si ale dodatečně ověří až o přestávce ve svém kabinetu v učebnici nebo na internetu. Jinak mám ale pocit, že mnozí kvintáni mají již částečně vybité baterky, a je tedy třeba je aktivizovat jinými metodami nežli těmi, co se používají na nižším stupni gymnázia. Je zajímavé, jak studenti řeší na této úrovni mezi sebou spory. Pochopitelně převládají již kultivovanější formy pohrdavými pohledy počínaje přes vzájemné ignorace až k tradičním pomluvám. Agresivnější formy jsou zde k vidění již málokdy, kdežto u žáků nižších stupňů je postrkování běžným jevem. Otevřené fyzické násilí, např. rvačka, jsou ve vyšších ročnících gymnázia enormně vzácné, pokud přece jenom jsou k vidění, okamžitě ustávají po příchodu pedagogické veličiny. Ještě kurióznější jsou formy řešení sporů u děvčat, ty jsou spíše úsměvnými epizodami, byť někdy oplývají značným hlukem. Zde je velkou chybou dát za pravdu pouze jedné straně... Skoro bych si někdy přál vidět obdobné situace u kolegyň. Bohužel mně to nebylo, až na vzácné výjimky, dopřáno...

V sextě diskutujeme se žáky, ale jen s některými. Učitel má ve třídách i své příznivce. Přesto opozice je silná a pak platí, mnoho psů – zajícova smrt! Všeobecně ale převládá názor: „Jak mohou být učitelé tak konzervativní?“ Přitom svět je přece nutno změnit, a to pokud možno v krátké době. Ti dospělí tomu tak nějak, alespoň podle názoru studentů, překážejí. Ano, ano, i já v jejich věku jsem byl názorů podobných. A v současnosti? Darmo mluvit. Klídek, papuče, trocha sportu, tělo na odpis. Pořád mám opakovat, co jste vy, byl jsem i já, co jsem já...?

V tomto ročníku jsou velkou událostí pochopitelně taneční. Na parketu se cítí ti naši mladí tak nějak povzneseně, dostává se jim základního poučení o etice, následují první kroky klasických i moderních tanců. Hoši jsou vývojem událostí poněkud vyvedení z míry, ale rychle se asimilují a mnozí se posléze stávají lvy parketu. V odezvě na taneční třídní registrují ve třídách poněkud zhoršující se prospěch, ostatní vyučující se v hodinách musí spokojit s narůstajícími žádostmi o omluvu ze zkoušení hned následující den po tanečních.

No a pak přichází tolik a tolik očekávaná kolona s maminkami, přehlídkou šatů, rodiče jsou bráni do kola, někdy se to stane i třídním. Vír tance, přehlídka mládí. Kéž by vzpomínky na toto krásné období byly co nejtrvalejší!

V septimě je tomu nejinak, leč už chceme, my studenti, něčím být, jeden předmět baví, ostatní ať jdou k čertu! Kantor musí mít štěstí na třídu, svůj předmět hájit, nechat se unést výkladem, něčím zpestřit svoji mluvu.

Těžko udržet zájem. Co tak to zkoušet přísnými známkami? Raději ne, spíše musím postupovat přirozenějším způsobem. Pokouším se občas oživit video. Jako obyčejně zpočátku nejde, později si dá říct, chvíli ale trvá, než v něm „nalistuji“ něco, co souvisí s učivem.

Posléze však zjišťuji, že promítané nejvíce zajímá mě, u žáků proto musím volit donucovací metodu a vyhrožuji

výjimečným stavem. Čím to ale je? Dříve nám stačil obrázek v učebnici a byli jsme u vytržení. A dnes? Těžko se věru v současnosti mladým něčím zavděčit!

Nu a co říct k oktavánům? Tot' mladí muži a ženy. Serióznost je zde ceněna nejvíce, jednat s nimi je třeba jako rovný s rovným. Vyplatí se to!

Vše je u nich podřízeno blížící se maturitě. Nastává všeobecná časová tíseň. Nervozita mezi studenty stoupá, docházka do školy naopak. Jako kdyby už nepotřebovali učitele. Přibývá lékařských vyšetření, razítek ne vždy zřetelných a autorizovaných. Tak trochu nabývá navrch externí výuka. Nemají to třídní lehké stanovit, co je legální a co podvod, není to vůbec jednoduché.

Jací jsou tedy naši žáci? Nesmírně rozmanití svým chováním, svými postoji. Často kopírují své vzory-rodice, vzácně i učitele, možná i ostatní, nejspíš mediálně zajímavé osobnosti. Lze je kategorizovat, ale řada existujících přechodů narušuje tento úmysl. Tak tedy – jací jsou namátkou?

Roztržitá Soňa, která při vyvolání zpravidla neví, o co kráčí, Michaela, o které člověk pro její apatii ve výuce ani neví, ale kterou člověk potká rozesmátou na ulici s jejím přítelem. Květa, která vplétá do výkladu slovenská slovíčka ze země svého původu, řečná Dorota, která zase nezapře ve své povaze tatínka-advokáta, plnoštíhlá Petra, spolehlivá svými vědomostmi. Rád bych někdy potrestal stále se postrkujícího Dušana s Martinem, když ale oni při vyvolání kupodivu látku docela ovládají. Registruji ctižádostivou Alžbětu, která se může přetrhnout při dobrovolných vyvoláních, ale teprve až ke konci roku, kdy jí teprve dochází, jak se věci mají, jaké nebezpečí jí hrozí. A co s Lenkou, pro kterou je hodina ztrátou času, pokud ji ovšem přece jenom něco nebo někdo v okolí nezaujme? Čert aby vzal Tomáše, bloumajícího očima po okenní římse. Ta Renata opět žvýká, když ji tím srovnám s řádem sudokopytníků, jenom zintenzivní pohyby

svých čelistí. Romana kouzelně komolí pojmy, což vyvolává bouři smíchu ve třídě. Ondřej většinou neumí, ale tatínek je ředitelem na kterémsi škole, tedy opět můj problém. Ivana svými vědomostmi rovněž neoslňuje, ale její otecko je mým sparringpartnerem ve sportu, co mám tedy dělat? Jan je v podstatě „lump“, ale docela mu to pálí, takže má poměrně slušnou perspektivu. Magdalena je vypočítavá až běda, ale co s jejím obnaženým břichem, vybaveným piercingem, výborná je Alžběta, ale nalakované nehty v jejím věku mně vyloženě vadí. Kateřině to také nějak zvlášť ve studiu nejde, ale maminka je primářkou, a co kdyby jednou...

Zdeněk je průměr, ale jeho rodiče chtějí mít z něho doktora. Pokud by se jejich záměr zdařil, pak přestanou být eutanazie delikátním tématem. Fandím Radce, ptá se na neuvěřitelně podrobné věci, nezná však základní pojmy. Co si mám myslet o Stanislavovi, který vzdává boj při zkoušení dříve, než vůbec začalo? Nekompromisně žádá nedostatečnou, s těžkým srdcem mu vyhovuji.

Je neuvěřitelné, jak je Jirka mnohmluvný, „okecá“ všechno, ale ví nakonec, z čeho čerpat, tak jen chválím a chválím.

Martin má tady na škole prospěchově výbornou sestru, ale u něho je to ve výuce úplně o něčem jiném; a pak učte o genetice. Ivonu musím v hodině neustále napomínat, v hodině pracuje intenzivně, bohužel ale v jiném oboru. Teprve domluva o přestávce někdy pomůže. Ota je dobrý, ale ty jeho mimoškolní vulgární výrazy naznačují, že se na pracovišti škole, jako většina ostatních, přetvařuje.

Kamilka ví všechno, ale příroda jí ve srovnání s jinými ubrala na kráse, to ale čas, byť to bude trvat třeba desítky let, napraví. Je však šplhavá a třída ji již pro tuto vlastnost víceméně ze svého středu exkomunikovala.

Alice je tak bázlivá, že strachy jen šeptá, a proto s ní vedu dialog rovněž jen šeptem. Renata je nesporně nejpěknější ve

třídě, hodně cestuje a o světě toho ví dost, naopak Petra se svým stálým úsměvem toho o naší planetě zná dosud málo.

Aneta se zase domnívá, že docílí amnestie při zkoušení předstíráním nevolnosti, její typicky ženský záměr jí občas vyjde. Petr mě upoutává pouze tím, že má určité vědomosti o podsvětí. Že Lukáš kouří, no a co, jeho spolužačka mně důvěrně sdělila, že kouří většina třídy, což mě mělo asi částečně uklidnit.

„Šak kuřte, kuřte, stejně je svět už přelidněn!“ I takových cynických poznámek bývám v takových případech schopen... Co se týká kouření, kouří i některá vedení školy, i když málo. Zato ale soustavně v místech, kde je není příliš vidět. Kéž by takových míst bylo co nejvíce!

Pokud jim jejich zlozvyk opatrně vytknu, považují to dotyční za porušování základních lidských práv, v čemž se ovšem evidentně mylí.

Jednou si mně ředitel zkroušeně postěžoval, že jim asi zpříšňující zákony jejich hobby omezí. Naštěstí nepostřehl mé dodatečné mnutí rukou...

Ale dále raději o žácích, jsou zajímavějším tématem.

Radka se snaží se mnou v mnohém polemizovat, urazit ji ironickou poznámkou není zase až tak těžké, u Evy musí mít člověk při sobě doslova encyklopedii, aby mohl její názory buď potvrdit, nebo vyvrátit. Je opravdu dobrá, zpět, je výborná. Asi se bude těžko vdávat.

Andrea je těžko k zastížení, školu dělá jaksi zvnějšku, občas přijde, řekne, co neví, a opět je v tahu. Chudák její třídní.

Jindřicha s Martinem zaujmu technickými náměty, je to ale pro mě chůze po tenkém ledě. Odpovídat Míšovi s Jaroslavem je těžké, jsou to vědci, mají ale slabinu, svět vidí v černobílém provedení, ale on v tomto úhlu pohledu takový asi není.

„No, možná že máš pravdu, ale ono těch pravd je na světě víc!“

Od Jana si nechám vysvětlit chod počítače, Petra mně zase něco přeloží z angličtiny, holt hříchy mé jazykové impotence se nyní projevují ve veškeré nahotě. Proč jsem se kdysi učil francouzštinu, když jsem o ni v životě prakticky nezavádil!

Honza, ten je servilní až běda, až je to opravdu nepříjemné. Je zajímavé, jak je slizkost odpudivá, a to nejenom u žáků. Ale skutečně všem?

Haně kdysi umřel tatínek, ale ona sama patří k nejlepším. Tak je správné odpovídat osudu.

Naopak Ríša, temperamentní kluk, se neustále hlásí. Kdyby toho raději nechal, co řekne, to je hloupost. Spolužáci se mu rovněž posmívají, neměl bych jejich jednání schvalovat, ale alespoň je to důkaz, že posměváčci přece jenom něco znají. Kdyby alespoň neříkal takové hlouposti... To Marcelka, to je jiná ráže. Ví, co by ani nemusela. Kdejaký drb ze světa, to ano, ale základní učivo jí dělá potíže. No ale je to dcera kolegy, známku tlačím nahoru i očima, ale ze tří trojek dvojku neudělám, probíhá však ve mně střet zájmů. Skládal jsem kdysi slib pedagogické etiky, tak opět budu muset být spravedlivý.

Mám pokračovat? Co žák, to' neopracovaný drahokam nebo alespoň běžný minerál. Takže snažme se!

Ve své biologii doporučuji svým starším studentům, zejména budoucím uchazečům o medicínu, aby si co nejvíce osvojovali latinský jazyk. U maturity jeho znalost působí velmi učeně, lze v něm dělat i chyby, stejně to kromě latinářky nikdo nepozná. Dotyčný student vytváří u naslouchajících velký dojem s možným žádoucím známkovým ohodnocením.

Takže kdysi poněkud drzá poznámka maturantky hovořila sama za sebe.

„No dobře, budu uvádět pojmy latinsky, ale předseda komise stejně nebude rozumět ani slova.“ Někdý ale i při běž-

ných postupech učitele vůči žákům dochází k projevům nevole ubližovaných s koloritem anonymního mručení davu. Občas se dokonce najde i opovážlivec, který v domnění, že mluví za všechny, si dovolí říct kantorovi do očí svůj názor. A pak je na „učení“, jak zareaguje. Neuroticky, zvýšeným hlasem a poukazem na to, že vše bude řešit sankcemi, anebo se pokusí s rozvahou narušiteli odpovědět a někdy i nerad přiznat svoji chybu, aniž by se obával o ztrátu své autority. Snad nejlepší je převést vše v humor či jemnou ironii. Výsledek zajisté není zaručen ani v tomto případě, ale je to jedno z možných řešení. Podobně jako u nemoci je lepší působit preventivně, tedy snažit se o to, aby nevznikl požár a nebylo třeba „hasičů“.

Tak pojďme se raději podívat do chodeb, hlučných a stresových to prostor.

A že stresem se nedá potlačit stres jiný? Kdo ví. Similia similibus curantur. Ona ta homeopatie má něco do sebe!

Pohyb po chodbě není jednoduchý, člověk se sráží se žáky, kolegy, pořád se spěchá a přitom kvůli čemu? Veskrze malichernostem. Téměř smetu kolegyni s přeplněným močovým měchýřem před toaletou, jiné učitelky zase zapředly hovor na nejnemožnějším místě chodby, tedy uprostřed.

Připadám si jak na ulici v Bombaji. K tomu ještě ti primáni, jejich pohyby jsou těžko předvídatelné, navíc jejich hlavy jsou na úrovni mých životně důležitých orgánů. A pak že učitelství nemá svá rizika.

„Neumíš se kolem sebe dívat? Na co máš oči?“ Ale pachatel činu už mezitím mizí v dáli...

O něco relativně lepší je, když má člověk dozor na chodbě. Tím se stane někým, může pokárat, zakřičet. Ale i procházka samotnou chodbou má něco do sebe, slibuje krátký oddech, relaxaci, nějakou tu rozmluvu o něčem či ničem s kolegou anebo žákem.

Někteří studenti sedí na topení, jiní přímo na zemi. Vypadá to na chodbě někdy jak v tureckém ležení. Že by zase nedůslednost dozoru? Jenom kdyby mě ty nohy tak nezábly, už aby byla zimní ortopedická obuv. Sem tam je třeba nahlédnout i do tříd, kde někdy probíhají lité boje, a to zejména u nižších ročníků. Po dobu mé přítomnosti však na čas taktně ustávají. Občas někdo sedí dokonce na okenní římse a pokřikuje na někoho v ulici. Musím ho pokárat, bohatost mých výrazů závisí na věku potenciálního sebevraha, trochu v tuto chvíli nadsazuji.

A už zase zvoní. Ukončuji dozor a pádím ke kvintánům. Hodinu úvodem obohatím tradičně nezbytnými aktualitami ze světa. Rozvíjí se diskuse, to je nesporně dobrý začátek. Odpovídám na dotazy ohledně Palestiny, řeším zátopy v Brazílii, čas ubíhá, ale nevadí, je to důležité.

Možná právě při pravidelných zeměpisných aktualitách dokáží více formovat životní postoje studentů jak kdekoli jinde!!!

Nezbytná otázka ohledně předpovědi počasí, je to můj koníček a žáci zase tím získávají nezbytný odklad zkoušení. Jak rafinované. Karas nebo Zárybnická by ale měli radost.

„Ani se mě nezeptáte, jaké bude počasí?“ úvodem se táž žáků. „Jaké bude počasí, pane profesore?“ opakují po mně s úsměvem žáci. „Ano, tuto otázku jsem čekal...“ a už je mám tam, kde jsem chtěl.

A tak ubíhá jedna hodina za druhou. Rozdíl je nejenom v třídních kolektivech či učebnách, ale i v obsahu učiva. Je-li učivo sympatické a v životě uplatnitelné, přednáší se lépe. Konec vyučování, no jo, ale odpoledne budou „Doteky víry“, tedy porada a to bude zase o něčem jiném.

Udržet si přízeň žáků, a to trvale, je zcela nemožné. Stačí oznámkovat studenta horší známkou a na problém je zaděláno. Učitel se dostává do nepříznivého světla, doprovázeného nevládnými tvářemi, ignorací jeho pokynů a zákulisním zve-

ličováním učitelových nedostatků. Vylepšování známek je vlastně naopak jakýmsi podbízáním, někteří učitelé známkují programově velmi tvrdě, aby pak na vysvědčení dali výslednou známku, která je vším možným, jenom ne průměrem známek průběžných. Mluvím o výsledné známce, tedy líbezné, neočekávané, učitel se pak stává zlatým. Vztah učitelů a studentů je mylně považován za bipolární, tak je alespoň vnímán veřejností, neustále se však mění, posouvá, a stává se tedy spíše mnohotvárným.

Hodnocení studentů

Snad zprvu o chování.

To je velmi variabilní, záleží na věkových zvláštностech mladých a samozřejmě jejich povahových rysech. Někteří žáci se mohou při prezentaci svých názorů přetrhout, jiní zase sedí jak zařezaní, určitě něco vědí, ale váhají, mají-li to říct, nebo ne.

Při písemném projevu, zejména starších studentů, jsem však příjemně překvapen znalostmi i těch, kteří jsou jinak pasivní. Ovšem zase ty jejich pravopisné chyby... Ale co, nejsem češtinář, ponechám je svému osudu, tedy ty chyby.

Stejně jsou ale zajímavější svým chováním malá děcka, jsou totiž docela svým životními projevy legrační. Pomáhají odhalit chyby spolužáků tím, že často na sebe žalují, některým to bohužel asi v životě zůstane. Podvody a podvůdky ke škole zákonitě patří. Mají spoustu podob, přetvářejí se podle okolností, využívají novodobých technických prostředků, i když i nadále převládají staré osvědčené metody, často ale vybroušené téměř do dokonalosti. Boj se školními „pachatelí“ je možný, samozřejmě nutný, ale stejně marný, tak asi jako boj s terorizmem. Opisování domácích úkolů v šatnách, na chodbách či učebnách vyžaduje ale jistou zručnost s ohledem na časovou tíseň. Kopírky studentům usnadňují souboje

s vyučujícím, pokud študák při kopírování jen tak trochu pozmění originál, má napůl vyhráno. Nepravosti páchané při písemkách vyžadují studentův dokonalý přehled situace, pružnost okohybných svalů a dobrý sluch. Žádoucí je přirozeně rovněž nápomoc toho, kdo dává opisovat.

„No to ti věřím, že jsi to vytvořil sám...“, nedá na sebe dlouho čekat moje ironická poznámka. Napovídání u tabule si žádá spíše neklid ve třídě, odvedení pozornosti učitele s dočasnou absencí jeho sluchového ústrojí. Nejlepší je pochopitelně kombinace všech uváděných faktorů.

Ústní známku lze někdy u kantora ovlivnit i postoji, mimikou v podobě zkroušenosti, tanečními kreacemi před tabulí i dodatečnými reklamami známky. U posledně uvedeného se osvědčuje výřečnost žáka a spolupráce několika spolužáků – tzv. advokátů, kteří občas zviklají názor a tím i známku stanovisky nepevného zkoušejícího.

„Ale on to řekl, opravdu řekl, pane profesore, vy jste to akorát neslyšel!“

Mezi staršími studenty se občas vyskytne jedinec s výrazně opozičními názory, navíc schopný obratné mluvy. Tato skutečnost by měla vést k ostražitosti učitele, u moudrého kantora pak následně k jeho promyšlenému chování. Učitel by měl v takovém případě nejdříve posoudit situaci, zvážit možnosti dalšího řešení, eventuálně se pokusit alespoň uhrát s protivníkem remízu. V lepším případě pak může dojít k vytvoření jakési polemické symbiózy, úsměvnému názorovému „přetahování“, kdy obě strany snad mezi obecenstvem i získávají. Jestliže však student překročí určité meze diskuse, je nejvyšší čas mu vymezit mantinely jeho chování.

„Tak toto budeme řešit někdy jindy a jinde, ano!“ U inteligentních lidí to někdy zabere...

Reakce učitelů bývají na případná provokační jednání studentů různorodé. Od až příliš vážně braných, zejména u učitelek, přes komisišně posuzované až po úsměvné u kanto-

rů, kteří mají určitý lety získaný nadhled. Ale i ti mají pochopitelně sklon odsoudit konání žactva, které není v souladu se školním řádem. Ale mezi námi, kdo nepodváděl a kdo se na něco podobného nechystá?

Občas jsem svými studenty tázán na svůj osobní názor. Jak rád bych ho řekl, opravdu. Ale zdaleka ne ve všech případech tak mohu učinit. Vidím totiž ve svém okolí kromě nesporných pozitiv i to, co by se dít nemělo. Ale říci naplno, co si myslím, ne, to nejde. Jednalo by se o sebepoškozování, chtít se tímto způsobem pokoušet o vylepšení něčeho, pro co musí být obecná vůle. Nebylo by to určitě rozumné. Ostatně ti mladí jsou naladěni přece jenom jaksi jinak, třeba by mně ani moc nerozuměli.

Doufám ale, že přece jenom někdy vyčetli z mých postojů a výrazů tváře to, co jsem si ve skutečnosti myslel!

Spousta lidí se děsí toho, že by se někdo dostal na jejich stránky v počítači. Mně by to rozhodně nevadilo!

Snad také při mém písemném projevu alespoň trochu lidé umějí číst mezi řádky. Stejně ale nevěřím vizi Armagedonu, stejně bude dobro se zlem i do budoucna spíše prohrávat.

Závěrečná známková klasifikace je velký problém téměř pro každého učitele. Je třeba mít dostatečné množství klasifikačních podkladů a to je u přírodovědných předmětů, kde jsou jen dvě výukové hodiny týdně, velký otazník. Ze dvou, ze tří známek vytvářet celkovou je značně obtížné. Snad jen při dlouhodobějším pozorování studenta, jeho znalostí a schopností je výsledná známka objektivnější.

Často je nutné proto volit dodatečné zkoušení a je bolestné, když kantor se pak musí rozhodnout pro horší známkovou variantu, než původně zamýšlel. Důležitější jsou však nabyté vědomosti, přeceňovat klasifikační hodnocení je nemoudré.

I známka z chování musí být navrhována s velkým rozmyslem.

Na každé škole se totiž vyskytují i méně ukáznění jedinci. Jejich pacifikace vyžaduje určité pedagogické zkušenosti. Někde a někdy se osvědčuje zesílený hlas, jindy naopak je efektivnější a působivější ticho. Výchovné prostředky fyzické povahy mají problematický efekt, nejsou vhodné ani u hyperaktivních jedinců, byť rodiče v doporučeních učitelů zase tak úzkostliví nejsou.

„Tu máš jednu, aby sis to už konečně zapamatoval!“ Lepanci sice kantor posílí svoji sebedůvěru, ale následně tím sníží mezi žactvem svoji autoritu, zejména pak u starších jedinců...

Já sám jsem samozřejmě rovněž proti používání tělesných trestů, alespoň tedy v době, kdy mě někdo zpovzdálí sleduje.

Ani tzv. trestné referáty se dnes asi příliš neosvědčují, doba internetu a s ním spojené možnosti kopírování nevedou vždy k žádoucímu výsledku. Žák si úkol vyhledá, zkopíruje, upraví a záhy nato odevzdá bez většího úsilí.

A varovné výstřely v podobě masy „nedostatečných“ pobouří zase přihlížející studijní obecenstvo, jednat pak za této nestabilní situace s rodiči je zpravidla cestou do záhuby.

Mnozí z vyučujících, zejména pak ženy, dávají pak raději přednost ignoraci nevychovaných žáků, takže vyber si učitel, jakou metodou se chceš vlastně znemožnit! Úplně nejhorší, dle mého názoru, je o nekázni žáka předčasně informovat nadřízeného. Ten spíše stresuje zainteresované učitele možnými následky řešené situace a navíc si u něho příliš nevylepšíme reputaci.

„To je vaše chyba, kolego, na to jste vychovatel, abyste si s tím problémem poradil!“

Je třeba si uvědomit, že zvýšená aktivita, jak tělesná, tak psychická, tak nějak k mládí patří a podle toho musíme vážit situaci. Zejména mladší žáci se zdají být daleko mobilnější a vůbec aktivnější než starší ročníky. Rychleji jim to myslí,

bystřeji odpovídají a jejich neposednost je kompenzovaná větší pracovní činností, byť třeba jen krátkodobou.

Aktivnější, ale to již nesouvisí s tělesnými parametry, jsou i žáci z tzv. „lepší“ rodin. Úvahy o genetickém pozadí této skutečnosti jsou pouze spekulativní, ponechám je tedy stranou. V jejich případě jde spíše o usměrňovanou výchovu v rodině a o důraz v přípravě na školu. Nermalou roli zde hraje prestiž rodiny, která si nemůže dovolit prospěchově slabšího žáka už kvůli reakci okolí, které bedlivě tyto rodiny sleduje.

Je to snad zvláštní, ale mně osobně nejsympatičtější nebyli ti nejlepší žáci, ale spíše ti, co se snažili těmi nejlepšími stát, a kterým se to bohužel často nezdařilo. Přesně ve stylu známé pravdy, že mnohdy v životě je důležitější cesta k cíli jak cíl samotný! Ti vynikající jedinci mají často shůry dáno a až příliš na to někdy spoléhají. Mnohdy i vědí, že jsou ti nejlepší, a to rovněž není to právě ořechové v životě.

Rovněž není lehké učit děti kolegů. Je sice pravda, že patří prospěchově většinou k těm lepším, ale stejně se ostatní žáci domnívají, že učitelským dětem je tak trochu nadřazováno.

Jsou tak nějak ti potomci kolegů většinou pečlivější, ve vystupování kultivovanější, talentu však mají porůznu.

Někdy si ale u nich dokonce připadám jako na poloviční hospitalaci, jsem jimi pozorně sledován a doma jistě vyhodnocován. Dané hodnocení do určité míry platí i pro děti jiných intelektuálů, třeba lékařů. Ty už zřejmě mají životní dráhu nalinkovanou, budou asi pokračováním lékařských dynastií, někdy bývá u nich patrný i jistý společenský odstup od ostatních spolužáků. Nemusí to tedy mít v budoucnu vždy jednoduché se svým zařazením do společnosti.

Stejně tak obtížné je učit děti příbuzných. To opravdu není výhra v loterii, spíše naopak. Pěkná známka jim daná je občas okolím brána jako podezřelá, raději si ji proto nechávám na oko „odsouhlasit“ od třídy. Příímí potomci, ale i sy-

novci a neteře si často myslí, že jsou pod mou ochranou, a dost si asi na škole dovolují, i když jsou rodiči před takovým vystupováním varováni.

„Chovej se ve škole, jak máš, nehodlám od bratra slyšet kritiku!“ asi doma nejednou zazní. Ale i tak, slyšet pak na chodbách a v jídelně na ně od ostatních kolegů nepříjemné poznámky není nic příjemného. Ty se ovšem mohou přenést i na biologické rodiče. Jsou ale i zcela opačné případy. Doce-la jistě si s potomkem spříznění učitele oddechnou, když příbuzní odmaturojí a tím se zbaví v náhledu na ně jistého závazku.

Další zajímavou kategorií jsou žáci, kteří se mohou přetrhout ve výuce svou snahou, manuálně bývají docela zruční, ale při vyvolání, no hrůza. Člověk se jim snaží pomoci, dláždí jim cestu otázkami na míru šitými, ale marnost nad marnost. Ale v případě, kdy obdrží horší známku, jsou docela vděční, zdraví častěji, a to i mimo školu, kdy ostatní studenti mají „potíže“ se zrakem.

Na nižším stupni gymnázia je starý známý přístupový rozdíl k učení mezi děvčaty a chlapci. Prvně jmenované jsou svědomitější, na jejich sešity je radost pohledět, kresby v nich jsou mnohdy dosud zneuznanými výtvarnými díly. Je v nich důsledně zapsáno vše, co učitel řekl, včetně řady údajů nevalného významu. Dokáží odrecitovat probranou učební látku mnohem lépe než hoši, nesmí se však při jejím výkladu přerušovat, pak totiž nejednou vypadávají z role a ocitají se v nesnázích. Jsou citlivější na udělené známky, učitele mají rozdělené podle stupně oblíbenosti na ty, které alespoň dočasně zbožňují, až po ty, na kterých nenacházejí kousku dobrého, oblečení nevyjímajíce.

A právě oblečení je na škole prestižní záležitostí, zejména u děvčat. Strídají se u nich co nejpestřejší „kroje“ a s nimi spojené účesy. Kvalitu oblečení nedokáží dost dobře zhodnotit, přece jenom to není moje parketa, co se líbí mně, nemusí

se líbit jinému. Samotné účesy jsou u žactva přepestřé. Samozřejmě to platí u děvčat, u hochů jde o jednoduché střihy, kdy se jejich vlasový porost ponechá tak nějak na přírodě. Dlouhovlasých všeobecně ubývá, což zvedá mé sebevědomí, neboť moje temeno zřejmě již dlouhodobě reaguje na hormonální disbalanci.

Děvčata si ráda zalžou, ale v jejich věku je to docela přirozené. Nepravdy však bývají u žákyň docela průhledné, někdy dokonce i milé. Improvizace není jejich silnou stránkou, zato bedlivě dokáží sledovat své okolí kritickými pohledy. Běda, pokud učitel pochválí jejich konkurentku, byť by se jednalo o jejich kamarádku.

Přes všechno někdy pracují učitelé a někdy i učitelky s dívčími subjekty docela rádi, majíce většinou pocit relativní výukové stability a vůbec zaběhnutých věcí.

U chlapců je situace diametrálně odlišná. Často jsou neukáznění, někdy i prostořecí. O jejich, v uvozovkách, krasopise či výtvarnu raději nemluvit. Poslouchat slovní výklad mladých mužů vyžaduje občas značného sebezapření. Jsou ale naproti tomu přemýšlivější, hloubavější, dokáží položit otázky nutící učitele k zamyšlení. Některé z těchto dotazů jsou ale často k zoufání svým provokujícím obsahem. Jsou cílené, jejich autor ví, že kantor na ně bude někdy obtížně odpovídat, což může být důvodem ke zpochybnění celého učitelova výkladu jako takového.

V učebnách přibývá rovněž úplných holohlavců, ploskolbeců, jak jim říkám, kteří se zřejmě chtějí stát zajímavými, anebo preventivně svým účesem bojují proti obtížnému hmyzu. Dalším možným vysvětlením je, že snad jejich hlavy vyjadřují i určité životní postoje...

„Co vám, pane profesore, na mé hlavě vadí, máme přece svobodu, nebo ne?“ Někdy chtějí studenti svými nevybíravými dotazy jen zpestřit výuku a to se jim čas od času docela daří.

Na známkách chlapci tolik nelpí, zájem o jejich hodnocení ostatními mladými muži je mizivý. Učit chlapce je tedy poněkud náročnější, a to nejen z hlediska kázně...

Člověk by řekl, že je-li žák nepozorný, zlobivý, jeho prospěch bude nevalný. Ale život je občas řetězem nelogických souvislostí. Často mezi zlobivci jsou jedinci inteligentní, které výuka jenom nudí, a přitom tito hoši i při své roztržitosti dosahují dobrých až vynikajících výsledků. A naopak ti tišší, kteří vám doslova visí pohledem na rtech, toho při zkoušení ze sebe příliš nevydají.

Ale to je všeobecně známo, že často v životě udělají kariéru jedinci průměrní, jedinci s lokty, přidrží, prostě ti, co se dovedou v životě otáčet. Z hlediska životních ambicí dávám tedy perspektivu spíše dvojkařům, trojkařům a pak teprve jedničkařům, přičemž ani propadlíci nejsou zcela bez šancí.

„Kamaráde, dnes za čtyři, ale ty se v životě neztratíš!“ Jsou ale lidé, kteří by se rádi prosadili, bohužel okolnosti jim nejsou příznivě nakloněny.

Jsou-li ale dřiči, mají-li zdravé sebevědomí, mohou to v životě slušně natáhnout, musí být ovšem také ve správnou dobu na správném místě. No a pak jsou zde takoví jedinci, kteří nemají ani to pověstné štěstíčko a protloukají se životem, jak se dá. Člověku je jich líto, občas je k nim i tolerantnější, ale jejich životní osud bývá dost tristní. Příroda je někdy krutá, znovu a znovu se předvádí nesmlouvavě, ale je celistvá ve svém evolučním pojetí.

Mnozí žáci mají zase talentu nazbyt, ne že by se snad vůbec nemuseli učit, psát úkoly a být soustředěnými, ale učivo jim jde, jak se říká, tak nějak samo od ruky. Asi je genetická výbava člověka stejně tak důležitá a snad i někdy důležitější jak píle. Horší ovšem je, pokud jsou si vědomi své intelektuální výhody, pak s nimi není často k vydržení.

V průběhu studia dochází u mládeže přirozeně k fyzickým i psychickým změnám. Krása a úsměv jdou ruku v ruce, ale

sluší se připomenout, že inteligence s nimi nevytváří vždy žádanou triádu. Ostatně se nověji tvrdí, že intelekt není až tak velkou evoluční výhodou. Jedna teorie docela vážně uvádí, že ti s vysokým IQ spotřebují mnoho energie na přemýšlení a pak se jim jí nedostává v jiných životních sférách. Kdož ví?

Hoši časem postupně hrubnou po stránce fyzické i psychické, testosteron prostě čaruje. Mění se i jejich slovní výrazový rejstřík, záleží ovšem na lokalitě, ve které se nacházejí. Celkem uctivě a vybraně se chovají v kabinetech, v ředitelně, o něco horší je to v jídelně a na chodbách. No a do chlapeckých toalet a šaten vlastně nemá učitel co nahlížet a naslouchat tam. Ale když už to udělá, asi zareaguje:

„Bože, tu je binec a ten zápach, no to je hrozné!“

Dopustí-li se žák nevhodného chování v průběhu školního roku, nastupují příslušná výchovná opatření, důtka třídního, ředitelská...

Jejich efekt nebývá příliš velký, jejich písemná ztvárnění ale zpestřují jednotvárné pedagogické katalogy. Navíc u některých spolužáků potrestání nabývají na vážnosti, neboť se dokázali postavit tváří v tvář učitelským klanům.

Hodnocení chování na konci studia má obdobný ráz s tím rozdílem, že případná dvojka z mravů putuje s dotyčným na vysokou školu a dokáže zvýšit pozornost stereotypem zkoušek unavené přijímací zkušební komise. Dotyčného pachatele tedy trest nijak zvlášť nepoškozuje, neboť už car Petr I. pravil, že zbitý vydá za dva nezbité, tak proč nakonec nepřijmout na vysokou školu do prvního ročníku člověka, který se svým způsobem vymyká z průměru.

Psaní známek závěrečného hodnocení do třídních výkazů, ze kterých se formují vysvědčení, je často obtížným oříškem. Člověk při zápisu známky mimoděk pohlédne i na zaměstnání rodičů hodnoceného. Nezřídka když vidí u jména rodiče

prázdnou kolonku, pečlivěji se pak zamýšlí nad známkou, kterou chce napsat.

„Co se stalo v té rodině?“ ptám se nejednou kolem sedících. I když se mně dostane vysvětlení, nad klasifikací se i nadále zamýšlím. Nemusím, nemám, ale pozastavím na určitou dobu svoji ruku... Určitým způsobem mohu být takto výše uvedeným faktem ovlivněn, i když to asi není správné, ale i učitelé, alespoň někteří, jsou emotivně a lidsky založení a za svůj uvážlivější přístup by se neměli stydět. Ještě před vydáním závěrečného vysvědčení řešíme na poradách do detailů prospěch žactva. Vzhledem k individuálnímu povahovým vlastnostem učitelů bývá však za stejný studijní výkon žáka až překvapivě patrný velký rozdíl v jeho hodnocení.

Zažil jsem před lety jako přisedící u maturity takový „klasifikační šok“ v hodnocení žáka, že mě dodnes uvádí do rozpaků.

„Jarku, tak dáme mu za dvě, ne?“ táže se mě zkoušející po ukončení výkladu maturanta. „Za dvě, ty asi žertuješ? Vždyť to bylo skoro na propadnutí...“ odpovídám s úžasem. Tedy ani na středních školách není spravedlnost denním hostem. Platí ovšem, že žádný klasifikační řád nemůže být ideální, vždy budou difference vyplývající především z osobních hodnotových kritérií vyučujících, každý z nich má prostě tu svoji klasifikační představu. Stejně tak pasáže o docházce a kázni bývají často předmětem diskusí vyučujících a nezřídka i emocionálních projevů hodnotících. Někdy jsme tvrdě posuzovali dvě neomluvené hodiny a u jiného žáka si neověřili desítky zameškaných podezřelých... Dost mně u čísel zameškaných hodin také chyběla důkladnější analýza důvodů chybění žáka!

Podklady pro celkové hodnocení studenta se získávají jak jinak než soustavným pozorováním a sledováním jeho pracovního úsilí, ale i mimopracovních aktivit.

Píše-li známky větší počet vyučujících ve sborovně, často se vyměňují ústní informace o klasifikovaném, drby počínaje až k závažným informacím, které mohou na poslední chvíli ovlivnit žákovu známku na způsob:

„Podívej, jaké mám u něho známky, já ho asi nechám rupnout...“

Ve sborovnách jde tedy příležitostně o jakýsi plebiscit, kde více hlav může navodit objektivnější hodnocení studenta, ale i naopak. K zamyšlení je, ne však vždy, že samotný žák si často z výsledné známky příliš starosti nedělá, což dokládá i mnohdy neuctivé zacházení s příslušným dokumentem, tedy vysvědčením.

A právě někdy tato vysvědčení překvapí svou nestejnorodostí, tedy podstatnými rozdíly mezi známkami z humanitních předmětů a známkami z předmětů přírodovědných či technických. Dvoustupňová známková diference na vysvědčení je přece jenom na pováženou, zdali nejsou chybujeícími spíše vyučující, respektive asi chybí dostatek konzultací mezi hodnotícími učiteli a třídním navzájem.

Vybočuje-li z průměru výrazně jen jediná známka, je nejvyšší čas zasáhnout, což je úkol pro třídního otce téměř povinný, i když někdy subjektivně nepřijemný, pokud není podpořen i jinými učiteli.

Den otevřených dveří

Chceme-li mít koho učit, musíme mít zájem ho do našich škol přilákat.

A tak do návštěvních místností, tedy učeben, do kterých budou návštěvníci přicházet, se snese v ponurém listopadu kolem Dušiček to nejlepší, co nám ještě v kabinetech zbývá. Člověk je opět, podobně jako při inventuře, překvapen nalezenými vyučovacími pomůckami, které už dříve ve výukovém procesu nejspíše odepsal. V přítomném času tedy po-

stupuji následovně: rozsvítím všechny možné zářiče ve třídě a čekám, koho zase do ní čerti přinesou. Ono to ale většinou dopadne tak, že rodiče přivedou budoucí čerty. První skupinky návštěvníků se trousí do budovy, chodí od učebny k učebně a s větším či menším zájmem naslouchají naučným sloganům učitelů o výhodách studia u nás.

„Máme tady, jak vidíte, vše potřebné pro výuku. Učitelé jsou na naší škole přiměřeně nároční a celkem hodní.“ říkám. Chacha.

Připadám si v tu chvíli jak prodavač na rynku chválící své zboží... Někdy se obávám, že přijde za okamžik tatáž skupina, já ji neidentifikuji a odpřednáším to samé, co před chvílí ode mě slyšeli. Zatím se to ještě nestalo, ale o trapasy stejně nebývá nouze. Např. když prošedivělí rodiče mně připomenou, že jsem je učil, a člověk nepozná, zdali to říkají s vděkem, nebo výčitkami. Tak nebo onak, prezentují učebnu i výuku poněkud jednostranně, připadám si, jak už jsem uvedl, jako trhovce vychvalující vyložené zboží, to pěkné je na povrchu, to méně vonící někde vespod, na což se přijde většinou až dodatečně.

Ale co, všechno zatím září a bliká. Je ještě dlouho před Vánocemi, usmíváme se vzájemně, a alespoň nějaké zpeřtení tedy ve škole člověk má. S večerním časem a nastupující tmou návštěvy řídnu, vše utichá, postupně zhasím světla, odnáším materiály k zaprášení znovu do skříní kabinetu a nastává klid v místech, která jinak kypí ruchem až rykotem všedního dne.

Názory vládnoucí, tedy učitelské kasty na žactvo se prezentují na rodičovských seancích.

Schůzky s rodiči

Rodiče nepřicházejí na tyto schůzky v příliš velkém počtu. Ani mezi učiteli většinou nejde o oblíbená setkání.

Přicházejí totiž většinou ti rodičové, co chtějí slyšet chválu na své potomky, a pak přirozeně ti, co mají zájem, aby se jejich děti plánovitě povýšily na úspěšnější jedince a přitom nic podstatného nezmeškaly.

„Tak co ten náš, pane profesore? Jak mu to jde?“

„Mohlo by to být lepší, to se musí ale více učit.“ No to jsem sdělil rodiči novinu!

Učitelé se tedy obvykle ve svých výchovných sděleních opakují a sdělují rodičům fakta, na která by rodiče přišli časem v podstatě sami. Svou přítomností na „rodičáku“ však učitelé nutí sebe sama k zalistování ve svých pamětech či klasifikačních záznamech a k bleskovému provedení výpočtu prospěchového průměru nebo alespoň jeho vymyšlení. Maminky žáků chtějí zpravidla vědět, jakým způsobem lze prospěchového zlepšení dosáhnout. Dozvědí se tedy, že nejspíše cestou učení, na čemž se vzápětí shodnou obě zainteresované strany. Všechny dialogy se vedou v časové tísní s častými pohledy na hodinky ve vztahu k odjíždějícím spojům.

Ale i jindy se učitelé stávají klasickým případem zařízení zvaného hromosvod. Zejména třídní učitel schytává stížnosti ze všech stran za absenci žáků a případnou nekázeň třídy. Tu první výtku často ovlivnit nemůže a u druhého faktoru záleží na osobní odvaze a rozhodnosti, která není každému třídnímu vyučujícímu dána.

Bývá někdy perzekvován i rodiči, kteří ho žádají, aby řešil to, co by si oni sami měli zařídit doma sami a rázně. Přitom třídní lítá po většinu roku jak čert po učebnách, aby zjevil studentům suplování, informuje o změnách, kterých je každý týden nespočet, dozírá na vybírání peněz na kulturní i nekulturní akce.

Ne všichni třídní však jsou tohoto typu, typu tahounů. Řada z nich se spokojuje s daným stavem, nevyvíjí vždy potřebnou aktivitu, ba některým je jim svěřený kolektiv tak

trochu, žel, na obtíž. Jsou dokonce i takoví, kteří se za svoji třídu stydí, ať už kvůli jejímu prospěchu anebo chování.

Třídní učitel

Být jím je posláním, anebo jde o úděl?

V každém případě je to práce navíc. Moc třídnímu taťkovi nepomůže ani třídní samospráva, jejíž vytvoření je jeho základní povinností při přebírání kolektivu do péče.

Při neznalosti nastupujících adeptů vzdělanosti se ale často stává, že kantor při tvorbě žákovské samosprávy učiní kozla zahradníkem. Je však lepší ustanovit provizorium třídního magistrátu a teprve po čase zkombinovat zájem učitele s představami studentů.

V neposlední řadě je třídní terčem útoku svých kolegů, kteří mnohá svá pochybení rádi přenášejí na jiné. Svoji kritiku na třídního škodolibě prezentují třeba u společného jídelního stolu, čímž ovlivňují i jiné, v podstatě nezainteresované učitele.

Mají-li tito kritikové ještě větší pifku na třídního, pak své stesky přednášejí na konferencích a pasou se na zdrcující kritice správce třídy vedením školy.

Někdy se člověk stává náhradním třídním tatínkem. Děje se tak v případě, že originální třídní onemocní virózou nebo má jiné důvody ke své dlouhodobější nepřítomnosti.

Pokud já sám zastupuji nemocného, funkčně povýším.

Představím se třídě jako jejich nový, dočasný třídní tatík, anebo méně věrohodně, jako nová třídní maminka.

Po nastávajících vzájemných rozpacích zopakují nasloučajícím některé pasáže školního řádu, které si pro jistotu dodatečně ověřím. Bohužel čas od času dochází k jeho novelizaci, takže občas už neplatí to, co platilo dříve, a já se dostávám do nesnází. Jako ostatní zákony tak i školní řád by se měl uplatňovat individuálně, každý případ je tak trochu jiný.

Zlý úmysl, krádeže, zjevná drzost by neměly být tolerovány, žel není vše na školách v tomto ohledu v pořádku.

Coby výběrčí daní sbírám první omluvenky, mnohé s podpisy rodičů, z nichž některým se dá i věřit.

Tedy těm omluvenkám, aby mně bylo správně rozuměno. Ale stejně...

„No jestli je toto podpis tvého rodiče, tak já jsem budhistický mnich,“ naznačuji pochybnosti. Následně se zahloubávám do třídní knihy, neboť chci zjistit výukový systém, kterým se řídil můj předchůdce. Musím se vyvarovat jeho chyb a postupně v nadprůměrném množství navršit chyby svoje.

Před třídou vystupuji jako drsňák, ovšem ve skutečnosti mám duši filantropa. Chci vnést do třídy ve sborovně získané informace, ale než najdu učebnu svěřené třídy, tak na většinu z nich stejně zapomenu.

Člověk v taláru dočasného či trvalého třídního časem někdy obhajuje trestné činy studentů, které by u jiných ostře kritizoval. Stává se jakýmsi advokátem, což si dříve nebo později odskáče. Samotná nemoc, a to nejenom třídního učitele, je svízelná záležitost, subjektivně i objektivně nepříznivá z mnoha příčin. Nemocný není příliš litován, je spíše zdůrazňována suplovací povinnost za něj. Samotnému nemocnému se podvědomě přitíží, když si uvědomí, že látka, kterou měl probírat, buď vůbec probrána nebude, anebo bude vyložena tím způsobem, že ji bude nutno znovu přepracovat.

Nemocnost na škole mezi vyučujícími není příliš velká, a to přesto, že snad polovina učitelů na pracovišti přítomná si stěžuje od samotného rána na bolesti hlavy, páteře, střední a jiné potíže. „Lidi, mě dnes tak bolí hlava, že nevím, jestli doučím!“ Nevalné procento nemocenské, nověji žádná v prvních třech dnech nemoci, však většinou udrží churavějíčího dotyčného ve školních prostorách.

Někdy však ne.

No a pak si doma třeba po brufenu přelétnu zrakem pedagogické zápisníky minulých desítek let. Jak to letí. Listuji v nich. Stovky a stovky jmen. Často jsou nyní mými kolegy, dále pak lékaři, ba i primáři, inženýry.

Vida, kam to až dotáhli.

Někdy, řekněme vzácněji, ale tyto zápisníky hovoří o jejich studijním mládí trochu jinak. Slabší, nepořádní, lenivější. Hemží se to v nich nejenom dvojkami, ale i trojkami, ani o ty horší známky není příliš nouze.

„On je primářem, no to snad není možné...“ vydechuji údivem. Samozřejmě většinou to neplatí. Že by ale sem tam nepřiliš úspěšný středoškolský prospěch byl předpokladem úspěšné kariéry?

V každém případě je to velká naděje pro ty, kterým se momentálně ve škole nedaří.

Kulturní akce

Mikroakcí školy byla a dosud je návštěva divadla či kina. Již odchod žáků od školy na kulturní představení je svým počátkem pozoruhodný.

Masa studentů dle rozkazu stojí před gymnáziem, kde přichází dozírající učitel často dlouho a marně hledá třídu, která mu byla svěřena do péče. V zimě je každý zachumláný a člověk neví, zdali k němu se hlásící dítko patří opravdu jemu, nebo k jinému vyučujícímu. Mnozí jedinci, které pracně zařadím do svého zástupu, posléze namítají, že patří jinam. No budiž!

No a potom vycházíme. Na silničních přechodech nám řidiči pokynem dávají většinou přednost, co si ale skutečně myslí, je otázkou. Občas je ale nutné jednou rukou zastavit provoz a druhou popohánět dav žáků dále, dodává to člověku jistou sebedůvěru.

V samotném hledišti usazuji svoje žáky podle pokynů dočasně funkčně výše postavených kolegů. Nabývám pocitu farmáře, který postrkuje a počítá své ovečky, pouštěje je do ohrady.

„A vy už do druhé řady, padám, padám!“ Kupodivu poslouchají. V průběhu představení pochopitelně sleduji děj na divadelní a kino scéně, ale i to, co se děje mezi studenty, přičemž se pozorované děje až tak příliš neliší. Pokud je děj nezajímavý nebo naopak jsou-li k dispozici choulostivé scény, je o ruch v hledišti postaráno. Tu je třeba si intenzivněji všimnout neukázněného žactva, v lehčích případech polohlasně korigovat jeho chování, v horších dávat posunky najevo připravované sankce.

„Ve škole si to spolu vyřídíme.“ O co jde, je zřejmé již z grimas mé tváře.

Pomáhá to jen dočasně, my sami jsme však svým jednáním vytrženi ze svého soustředění nebo myšlenek a navíc se někdy i stydíme za to, jak jsme žáky vychovali, nebo spíše naopak. Ostrakizovaní študáci i nadále totiž vytahují sáčky s bonbony, u mladších registruji i vzájemné postrkávání. Ve tmě je všechno ale tak nějak anonymní, přemýšlím spíše o kolektivní vině, tedy třídy, aby mně bylo rozuměno! Jen aby si nevšimli neukázněnosti mých svěřenců kolegové, nebo nedej bože vedení školy, mohly by být nepříjemnosti.

Zvané i nezvané návštěvy

Nejednou a zcela nečekaně se ve dveřích kabinetu objeví s uctivou poklonou návštěva.

Někdy přikvačí do tohoto prostoru bývalí studenti. To pak v kabinetě začíná výslech, kdo nám to vlastně přišel a proč. Pokračuje se vzpomínáním, co jsem dotyčného učil a jak. S dotyčným vysokoškolačkem vedu pak diskusi jako rovný s rovným.

„A co momentálně studujete? Práva? No teda všechna čest!“ Neptám se návštěvy na její současný prospěch, bylo by to netaktní, ani příliš nevzpomínám na jeho dřívější možnou trestuhodnou minulost na naší škole. Kriticky však společně zhodnotíme současné kolegy a upřímně se na toto téma pobavíme. Bohužel mě pak většinou zvonek odvolá do hodiny a nezbývá než se s návštěvou srdečně rozloučit. Můžeme sice dotyčného pozvat do nastávající hodiny, alespoň by žáci uviděli někoho neotřelého, mladého a snad i krásnějšího. Ne vždy se však takové návštěvě vyplácí předat slovo, protože většinou plácá páté přes deváté a často svými výroky neutralizuje dlouhodobé úsilí učitele výroky typu: „Učte se, kámoši, jen to, co vás baví!“ V tom případě nezbývá než dotyčného rychle vypoklonkovat z učebny.

„Děkujeme za návštěvu a příště se zase stavte!“ loučím se s takovými falešnými slovy.

Někdy je důležitým doplňkem kabinetu i divan, často s volně položenými učebními pomůckami. Řeší se na něm i jiné důležité aspekty pedagogické činnosti, tedy zasedání předmětových komisí, přijímají se návštěvy a tak. Vedení školy přichází do kabinetů zřídka, ví totiž, že by našlo, co by nečekalo, pro jiné z ředitelů a jejich zástupců je to zase „příliš daleko“ nebo příliš vysoko. Z toho všeho pak někdy bolí hlava a pak uče!

Někdy si přímo do třídy pro zpestření výuky pozveme externí pracovníky na odbornou přednášku. Velice záleží na výběru povolání odborníka. Mělo by jít o fundované osoby, psychology, výchovné pracovníky, ochranáře přírody apod. „Vážení, dovoluji vám představit... Naše návštěva vás seznámí...“ Jsou to většinou lidé, kteří jsou zvyklí svěřovat se se svými vědomostmi, neměli by se tedy nechat otrávit rušivými vlivy přicházejícími z obecnosti. Přesto trneme při dozírání, aby byli žáci pozorní a aby neprovokovali přednášejícího nevhodnými poznámkami. Dbáme však

rovněž, aby se i přednášející příliš neodchylovali od témat, pro která jsme je vlastně na školu pozvali a která by měla být pro studenty co nejvíce zajímavá. Nestane-li se tak, pak se spolu se studenty těšíme na odchod hostů. Je však pochopitelné, při našem dobrém vychování, že napřed expertovi před třídou poděkujeme a posléze pokrytecky vyjádříme naději, že se s ním nevidíme naposled.

Pracně sesbírané koruny od žáků pak v sáčku předáme návštěvě a napjatě sledujeme jeho přepočítávání vydělaného. Definitivně si ale oddechne, až uvidíme jeho vzdalující se záda. Stres, stres, až z toho bolí hlava. Ano, někdy ráno bolest zděsí, hlava třeští, a co teď? Prášek, to je vyřazení klínu klínem. Zřídkakdy pomůže káva, a když přece někdy, tak spíše zařaduje placebo. I tak se hodiny těžce vlečou, mdlý je jazyk, nevrlost bývá přídatkem. Snad použít video, ale sám se před sebou stydím za tuto formu výuky. Nějak se ten den proučí, ale na jeho výukový konec se těší ne jeden z nás. Popudlivá odpověď kolegy, nesmyslný požadavek vedoucího a oheň je na střeše. Žák by neměl špatnou náladu vyučujícího „odskákat“, ale stává se to.

„Už mám dnes školy plné zuby!“ je občas možné slyšet ze všech směrů.

Nejenom hlava se ozývá, často i klouby řeknou svoje. Pokročilejší věk dává o sobě vědět. A pak prodlužujte svůj odchod do důchodu! Ve třiceti vás žáci považují za staré, v šedesáti soutěžíte s latimériemi a hatériemi o prvenství mezi živými fosiliemi. I tady platí to, že je velké umění odejít včas ze školství dřív, než začne být člověk ostatním na obtíž.

Konečně přestávka

Často ale slouží pouze k tomu, aby se našla vhodná vyučovací pomůcka pro nastávající hodinu nebo hodiny.

Přestávka bývá ale příliš krátká na to, aby se tyto komodity našly v požadovaném množství a kvalitě. Mnohdy byly neúplné nebo poškozené a uznejte, co např. v biologii s lidským torzem, kterému chybí polovina orgánů, anebo lidskou kostrou, kde počet kostí zdaleka neodpovídá údajům v učebnici. Naštěstí žáci mají pro recesi pochopení, a učitel může dokonce chybějícího orgánu využít k ozřejmění úrazů a nemocí. Umění učitelů tedy nespočívá jen v kopírování dokonalého, ale i k vysvětlení toho, co není v dokonalém stavu, a takovým nesporně náš svět je.

Inventář kabinetu neslouží jen k samotným výukovým cílům, ale zřejmě i na to, aby člověk vyhověl kolegům nebo častěji žákům, co se týče půjčování všeho možného. Což o to, rád tak činím, ale než se najde potřebné v tak krátké době, jakou nesporně přestávka je, trvá to chvíli a někdy se žádané na očích neobjeví vůbec.

„Chceš půjčit knihu? A proč právě teď? Přece už bude zvonit!“ No ale vyhovím a je mou povinností zapsat si dlužníka a vyžádat si od něj pravděpodobné datum návratu, myslím vypůjčené komodity. Problém je v tom, že často pro uplynulé zvonění nestačím udělat zápis výpůjčky, a pokud přece jenom ano, udělám ho na kousek papíru, který přirozeně po čase nemohu najít.

Pak už jen zbývá rafinovaně se ptát po třídách, kdo má co půjčené. Občas na výzvu někdo skočí a vrátí, co dávno vrátit měl.

Nestane-li se tak, je třeba začít přemýšlet, jakým způsobem před inventarizací odepsat ztracenou položku.

Ale nyní k denním přestávkovým rituálům! Dopoledne končí, a tak po vyčerpávající výuce nastává čas k obědu. Scházeje ze schodů k jídelně se setkávám s davu nasycených, kteří mně přejí dobré chuti. Poděkuji, ale co je vlastně komu po mých chuťových receptorech.

Rozmanitě naladěné kuchařky již plní talíře pestrými směsicemi něčeho, co nejenom pěkně vypadá, ale i chutná, zřídka kdy naopak. Je oprávněně tvrdit, že strava na škole je právě tou, která vyvolává slinění dle Pavlovova učení.

Ano, ale pokud člověk léta letoucí učí o zdravé výživě, musí konstatovat, že přece je, ostatně jako všude, co zlepšovat. Chutné jídlo je občas doprovázeno mými úvahami o jeho obsahu nasycenými mastnými kyselinami a cholesterolem. Pro objektivitu je třeba dodat, že máme nabídku i druhého jídla, jídla pro vegetariány. To již nebývá tak lahodné, ale člověk alespoň nabývá mylného přesvědčení, že udělal něco pro své zdraví. To, že vegetariánská strava postrádá zase některé esenciální výživné složky, ne každému je známo. Jako preferovaný, tedy učitel, předbílám v řadě stojící studenty před výdejnou jídla a přebírám na talíř něco, co vzápětí bude zpracovávat můj trávicí trakt. Vyhližím stůl, kde zasednu.

Vedení školy sedává osamoceně, což prospívá všem přítomným, ale i těm, co v jídelně nejsou.

Ale ani mezi kolegy není zasedací pořádek jednoznačný.

„Dovolíte, kolegové, abych se zúčastnil vašeho sezení?“ Slušnost je přece slušnost. Často je po usednutí navozeno diskusní téma člověku nepříjemné, což vede ke snížené sekreci žaludečních šťáv. Člověk s názory spolujedlíků buď souhlasí a přidá svůj úhel pohledu, čímž se ovšem v jídle opožďuje, anebo chronicky nesouhlasí s prezentovanými názory, čímž ovšem riskuje, že se mu objeví žaludeční vřed. Obecně získává body v diskusi ten, kdo má stejně jako na poradě větší kadenci slov a zarytější mluvu. Přehluší tím hlasy ostatních a navýší hluk v jídelně. Zná-li ještě nějaký ten drb navíc, stává se u stolu vítězem.

Sjednocujícím tématem všech debat se naštěstí stává kritika vedoucích osobností školního společenstva i jiných nepřítomných individualit.

„Oni jsou fakt nemožní, no řekni!“ nezřídka se mezi sousty ozývá.

Pokud si přece jenom občas přisedne do podhradí člen vedení a naproti sedí někdo impulzivnější, stává se, že diskuze je ještě hlasitější a nutí kolemsedící zvednout hlavu a někdy i tělo od korýtky.

V polemice jsou uváděna zcela výjimečně i jadrná slova, což by se samozřejmě nemělo. Některá jsou však dále rozváděna ke všeobecné spokojenosti.

Přítomná masa studentů mezitím řeší globální problémy svého věku, tedy oblíbené hudební skupiny nebo druhy drinků z předcházejícího dne a problémy nás dospělých příliš neberou! Veškeré dění v jídelně pak doprovází hluk, za který by se někdy nemusela stydět ani rodička nastupující na sál, přičemž učitelský dozor v jídelně většinou rezignuje a dělá, že vidí, ale neslyší.

„Tak bude tady konečně klid?“ sem tam některý učitel zvedá hlas. Nastává, ale jen dočasně...

Téměř všichni přítomní všežravci se pak odebírají do učeben, kde se záhy projeví překrvení jejich útroh s následným odkrvením mozkových závitů.

Nikdo nikomu nic nevytýká, neboť postižení je vícestranné.

Nepedagogičtí pracovníci

Tvoří nedílnou součást každé školy. Školník, potažmo školníci, jsou svým způsobem zajímavé osobnosti, které jsou plně vytíženy úkoly ze strany vedení školy, ale i prosbami učitelů a jiných individuů.

Pomohou, poradí, seženou, dopraví, zajistí teplo nebo i občerstvení. Často konejší týrané učitele, bagatelizují vzniklé problémy a naopak dají zabrat žakovským žvlům, na které je ruka vychovatele nejednou krátká. Školník je

všude, často i v terénu, ráno, v poledne, někdy i večer či v noci. Jeho role v budově je nezastupitelná.

„Mazej, nebo ti jednu střelím...!“ je nejednou slyšet v přízemí.

Stejně tak uklízečky, ačkoliv jsou svou přítomností na patrech v odpoledních hodinách nenápadné, disponují relativně velkou mocí. Jejich břitké postřehy jsou kousavé, jejich úsudek na vhodném místě a v patřičném čase může ovlivnit mnohé. Leccos odposlouchají, odpozorují, pak dají hlavy dohromady a běda těm, kteří se nějak liší od průměru. Jejich operační paměť je velkokapacitní, neradno s nimi být v nepřátelském vztahu. Možná by na to doplatily naše kabinety a omylem nevypnuté spotřebiče. Nedocenená je však jejich práce. Co nepořádků je po vyučování v učebnách, a přesto učitelům navenek téměř nic nedávají znát. Pracují tiše a pečlivě, alespoň na naší škole, jenom sem tam odpoledne po vyučování polohlasně špitnou.

„Pane profesore, jak učitelé mohou přehlížet ten nepořádek ve třídách?“

Těžko se mně odpovídá... Takže kolem uklízeček po špičkách...

Totéž se týká kuchařek a zejména jejich vedoucích. To, co plácnou, myslím na talíř, je jistě významné jak kvalitou, tak občas i kvantitou. Neméně důležitý je i jejich zrak, jídelnu mají očima jak na dlani, registrují, kdo s kým sedí a proč. Prostě jejich zrak rentgenuje vše živé kolem, ať už jsou to učitelé nebo žáci. Spolu s uklízečkami tvoří jakousi školní sekci a zároveň i inspekci s poradním hlasem velké důležitosti. „Když se vám to zdá být málo slané, tak si to osolte! Sypátko máte přece na stole!“ nebojí se vmést člověku do tváře svůj názor. Moudrý učitel tedy chodí kolem kuchařek potichounku, chce-li být optimálně nasycený a tím i spokojený.

Musím však na tomto místě konstatovat, že úroveň stravování na naší škole vždy byla téměř bez výjimek vynikající, a to jak po stránce pestrosti nabízených jídel, tak i zdravé životosprávy i chuťových vjemů. Všechna čest!

Hobby

Ještě že má člověk nějaké ty koníčky. Ano, v tělocvičně je zabudován i tenisový dvorec. I tady může člověk žákům předvést, že umí i jiné činnosti, nežli jsou předměty jeho aprobace, zejména když se tomuto sportu věnoval po většinu života, a to dokonce závodně.

Ale tenis má i jinou výhodu, a sice tu, že člověk může po stresovém dnu do něčeho s chutí praštit. Míče mám pojmenované. To, že kolemjdoucí studenti fandí soupeři, většinou žáku, je zcela přirozené a někdy i milé. Důležité je ovšem vybrat si soupeře, který je co do úderů slabší, byť je mladší často až o dvě generace.

„Proč do toho tak mlátíš?“ koriguji pro jistotu úderu soupeře. Musím tu námahu zvládnout a doufat, že se moje tělesná schránka nezhroutí při předvádění činností, které jsou již výkonnostně drahnu dobu minulostí.

Předpovídání počasí je dalším mým koníčkem, byť je to o něčem jiném. Družicové snímky mně umožňují konkurovat „rosničkářům“ a žákům s předstihem naznačovat, jaké bude počasí. Co na tom, že to někdy nevyjde, ostatně o počasí se dá někdy mluvit i v případě, že člověk nechce nebo nemůže mluvit o věcech jiných.

„Dnes bude zataženo, přechází nás studená fronta. Vždyť jsme se to nedávno učili, darebové!“

Je zajímavé, že ve stresových situacích je člověk schopen často podávat nadprůměrné výkony. A to nejenom při hospitaci, ale i v běžných pracovních hodinách. Třeba při zkoušení žáka se tak nějak zaktivizuje šedá kůra mozková a učitel

je schopen rychlého myšlenkového procesu, včetně slovních obrátů. Bohužel trvalá mobilizace příslušných okrsků mozku není dost dobře možná, následuje kompenzace útlumem, tedy i menší výukovou aktivitou. A žákům se divíme, i když poslouchat je něco jiného jak mluvit.

S pamětí je to vůbec zlé. Člověk věkem ztrácí schopnost si pamatovat křestní jména žáků, natož příjmení. Snad jen některá z nich se uchovávají v paměti dlouhodoběji. Chudáci tito žáci se musejí připravit na častější vyvolání, málokdy tedy ujdou pozornosti.

Pakliže si tedy nemohu na potřebného konkrétně vzpomenout, bloudím očima po zdech, řeknu jméno, no a tam, kde se začne někdo ošívát, tam je zřejmě předmět mého zájmu. U kolegů a kolegyní se osvědčuje neutrální oslovení – paní kolegyně, pane kolego, ale zní to příliš formálně. Sám nelpím na komisním oslovení, titulu už vůbec ne, oceňuji spíše pana nebo paní s přídávkem křestního jména, vyzní to staromilecky a docela pěkně.

„Pane Jaromíre,“ to přece zní na mou adresu docela pěkně.

Stužková slavnost

Stužková, stužková, kdo by se na ni netěšil? Pasování do stavu maturantů, ta noblesa, zářící světla, překrásné šaty děvčat, úchvatný ceremoniál.

Už samotné zvaní kantora na takovou událost je ale docela zajímavý obřad.

Přicházejí do školy již před proskleným atriem školy tuším, co mě čeká. Hordy převlečených študáků buď za strašidla, nebo neandrtálce, v rukou mají krémy na obuv, případně různé make-upy a další později těžko smyvateľné prostředky s předvídatelným použitím. Následuje pro mě a pro další kolegy tzv. ulička, po průchodu které zůstane mazadlo téměř vždy na mé tváři, ale i oděvu.

Jelikož jsou studenti v těch okamžicích většinou zahaleni, sem tam padne na tělo kantora i rána, ale kde není žalobců, tam není ani soudců. Aby se neřeklo, do rukou mně vtisknou pozvánku na svůj večírek a jsem poklizený a mírně zohavený. Takto vyzdoben učím ostatní žáky nižších ročníků, kteří nedopadli při vcházení do školy o mnoho lépe. Těsně před stužkovou hysterie vrcholí, zdobí se jídelna, dovážejí se hory jídla, které se stejně po stužkovacím večeru rozdají kantorům a ostatním zastiženým.

Na samotnou stužkovou se docela těší všichni. Jde o zábavu plnou mládí a radosti, na straně druhé člověk trne, co se o sobě ve studentských scénkách dozví, v horším případě co se o něm dozvedí jeho kolegové a nedej bože nadřízení. Součástí úvodního ceremoniálu jsou projevy, které dříve byly doménou třídních, dnes se tohoto úkolu vcelku dobře zhostili vedoucí představitelé školy. Jejich projevy jsou vybroušené, zaměřují se většinou na posouzení minulého a nastínění budoucího. Někdy se však zvrtnou v moralizující kázání, a v tu chvíli se nudím i já. Někdy si někteří kolegové postesknou, zdali by mravouka neměla být spíše zachována u těch, kteří ideální způsob života nastiňují. Sluší se však zatleskat, i když se výkladomravno nepovedlo a zůstal zvláštní pocit neurčitosti řečeného.

Po lukulské večeři a vlastním nádherném stužkovacím ceremoniálu za doprovodu „Glorie“ se uskuteční celá plejáda scének a jiných vystoupení, kde se uplatňuje originální studentská tvořivost ve všech svých variacích. Ne vždy obsahu představení rozumím, což dávám sobě za vinu v souvislosti s podstatnějším věkovým odstupem od účinkujících.

Avšak zatleskat se sluší všem, stejně tak při soukromém rozhovoru vyzvednout zdařilost večírku!

Vážným nebezpečím je i „zavlečení kantora“ na jeviště, ať ukáže, co umí, když je ve výuce takový machr. Nemusí jít vždy o znemožnění učitele, i když i to se ovšem v některých

případech stává. V pozdním večeru se navíc stírají rozdíly mezi hodnotami a člověk se dostává do překárných situací, kdy k vzájemnému tykání staršího studenta a mladšího kantora nebývá příliš daleko.

Poté se rozhoří taneční kreace, které začínají polkami, valčíky, pak ovšem zaduní techno a tím pádem končí klasická konverzace a hlemýžď ve vnitřním uchu každého z nás přemýšlí o ukončení svého funkčního období. Člověk mého ražení se pak často iracionálně oddá všeobecnému křepčení a začne se chovat na svůj věk téměř nepřičetně. „Děti“ z toho mají samozřejmě radost, neboť aspoň někdy vidí kantora tak trochu mimo. Usínání doma nebo v kabinetě většinou pod dojmem získaných zážitků zrovna jednoduché není. Následný den za moc nestojí, na pořadu jsou kvůli unavenému jazyku videa a bláboly, výuka odporuje didaktickým zásadám.

Stužkovou ale nekončí společenské naplnění kalendářního roku. V poslední den před Vánoce dochází k realizaci tzv. „akademie“, kde většinou nastávající maturanti předvádějí to nejlepší ze své stužkové osazenstvu prakticky celé školy. Vystupovat před mnoha sty diváky je jistě velmi náročné, ale zase tak vděčné obecenstvo nebývá vždy k zastižení. Takže i scénky horší kvality, ale těch je nepatrné množství, dojdou uznání zejména těch nejmladších. Na akademii nevystupují jen maturanti, ale „svezou“, se s nimi se svými výstupy i jejich často mnohem mladší spolužáci. Jejich „umělecká“ prezentace nebývá přirozeně tak kvalitní, ale zase ta spontánnost projevů zástupců nižších ročníků gymnázia je velice milá a zasluhuje rovněž patřičného ocenění.

Tanec se společenskou zábavou se zase zúročí na gymnaziálním plese. Zpočátku pořádek, ofiiality, společenský takt, polonéza – estakáda tance a zábavy, přehlídka rób dam a vyžehlených sak pánů. Později rozvolnění, setkávání se s bývalými žáky a jejich pozvánkami ke stolu. Pak už jen taneční improvizace, zpocená těla, snaha zachovat si image.

Jako ve všem i zde je velkým uměním zavčas se vzdálit. I zkušeným jedincům tato snaha občas nevyjde a potom běda, běda.

Na těchto večírcích se však bohužel zviditelňují i zlozvyky, jinak na škole umně skrývané. Eliminovat je absolutním způsobem je prakticky nemožné, korigovat vhodnou formou však ano.

Na stužkové jsou mně ale tyto moje kritické připomínky tolerovány.

Ethylalkohol je dovolen v přiměřeném množství právě na těchto akcích, tam je dokonce v podobě aperitivu součástí slavnostního ceremoniálu. Na úsměvné dotazy vyučujících ohledně těchto i jiných substancí jsou odpovědi studentů rovněž úsměvně provinilé, nebudeme se přece zabývat něčím tak vzdáleným...

„Marjánka, pane profesore, co to vlastně je? Za koho nás máte?“ Kroucení hlavou... Ve škole ale žáci jinak docela se zájmem naslouchají při výuce o tvrdých trestech za konzumaci drog a „otřásají“ se odporem při představě něčeho tak nekalého a nechutného v našich zeměpisných šířkách. Kvůli uklidnění své mysli si pak odskočí o přestávce dát „čouda“ někde za školu nebo kapucína do blízké pekárny.

Po zábavách nastupuje ranní nejistota příštího dne, ale jsou i příjemnější reminiscence. Pak zase návrat k normálu, práce, škola, povinnosti, známé místnosti včetně kabinetů.

Ostatně kabinety jsou vůbec našimi záchytnými stanicemi, tam se o přestávkách uchylujeme za účelem regenerace ztracených sil. Útlé, dlouhé prostory, více či méně skromně vybavené. Někdy skutečně jen strohé cely, jinak také kójemi nazývané, jinde zase místnosti proteplené koberci s uniformním nábytkem při stěnách. Jsou-li umístěny na jižní straně budovy, často je v interiérech navštěvuje i slunce, takže už koncem jara je tam k nevydržení.

Pořádek v kabinetě, to je kapitola sama pro sebe. Úzkostliví jedinci mají vše srovnané na stolech do jednotlivých sektorů, jejichž geometrické tvary jenom občas pozmění.

Většinou však převládají kabinety s větší či menší mírou neuspořádanosti, tedy tzv. entropií. Je až s podivem, jak se obyvatelé těchto prostor v daném nepořádku vyznají anebo vlastně naopak.

„Vždyť sem jsem si to položil, tak kde to je?“ táži se ne-jednou sám sebe.

Některí jako omluvu mají v kabinetech vyvěšená různá rčení o významu nepořádku v přímé úměře s inteligencí – buď jim přáno! Do toho všeho počítače, hrnky s lógreem po ranní kávě a samozřejmě mraky sešitů čekajících na opravu. Dveře se často netrhnou, hned žáci, hned kolegové – pravý včelí úl.

Přijímací zkoušky

Jimi vybíráme z nabídky to nejlepší. V poslední době s určitou tolerancí.

Vše začíná pro pověřené učitele prostudováním nástěnky ve sborovně, kde vedení školy nastiňuje svým podřízeným představy o nastávajícím adrenalinovém představení. Další kolo této nebývalé psychické zátěže se ráno odehrává v ředitelně školy, kde jsou učitelům polopatě vysvětleny pasáže příslušných úkolů, které si však stejně roztěkaný kantor podrobněji prostuduje až přímo na místě činu. Teprve tam, po pročetí úkolů pro žáky, zapochybuje o svém vysokoškolském diplomu a popřemýšlí, s jak velkou pravděpodobností by se on sám dostal na osmileté, eventuálně čtyřleté gymnázium.

Zkoušky jsou silně stresující pro všechny zainteresované, dokonce i pro učitele. Ti mladí, k nám přicházející, netuší, co je na naší škole v ten den a v případě přijetí i dalších dnech

čeká. Napětí by se dalo krájet na chodbách, ale i před školou, kde bloudí řady nervózních rodičů. Zdá se však, že mnozí kandidáti, naši budoucí studenti, jsou přece jenom o něco klidnější. Někteří z nich působí dokonce docela suverénně, na základní škole asi byli těmi, kterým tamější kantorky možná zobaly z ruky.

Posléze vše ztichne, jeden předmět zkoušky stíhá druhý, někteří prověřovaní dokonce předčasně odevzdávají výsledky své práce. Odchází se na zasloužený oběd. Zvláště napínavé okamžiky pak nastanou až při našem odpoledním hodnocení testů, tedy otázek někdy nejednoznačných, o odpovědích ani nemluvě.

„Lidi, poslouvejte, co ten uchazeč na náš gympl napsal! To se nasmějete.“ Je někdy až neuvěřitelné, jací žáci v dobřím, ale i ve zlém se k nám hlásí. Při opravování je tím pádem i příležitost k zasmání, ovšem na úkor našeho soustředění. Bez povolení by se ale ostatně smát na škole ani nemělo!

Soutěže

Na olympiádách a soutěžích panuje jen zdánlivě veselejší atmosféra.

Už cesta na tyto akce patří k právům útrpným a v případě, že je doprovázející osoba mužského pohlaví poněkud starší, vystavuje se tato soucitným nebo i opovržlivým pohledům, zejména jsou-li doprovázenými děvčata.

Na místě samém člověka někdy vřadí do porotní komise, která opravuje práce studentů. V soutěži jako takové jde pochopitelně i o prestiž. Diplomy s předním umístěním našich žáků, takové jsem většinou přivážel, potěší, ovšem po návratu do školy se člověk ke svému překvapení od zástupce vedení školy dozví, že pouze první místo má smysl.

„Járo, no, čekali jsme první místo, snad příště!“ Soutěžící tím pádem pouze „pověsím“ na nástěnku a dávám je za příklad jejich spolužákům, ovšem bez valné odezvy mezi nimi.

V duchu nositele vyznamenání navíc i lituji, mnozí z posměváčků olympioniků to v životě dotáhnou mnohem dále.

Něco mimoškolsky jiného jsou pak různé soutěže včetně olympiád. Na olympiádách jako vedoucí družstva držím na nich palce přirozeně těm svým, vím dobře, že jejich úspěch je i úspěchem mým, který se dá za určitých okolností dobře zúročit. Navíc se na těchto místech člověk setká s kolegy z jiných škol, se kterými si člověk vymění zkušenosti a názorově občas i sjednotí.

Někdy nás ovšem organizátoři olympiád záměrně separují od studentstva a musíme poslouchat v seminářích ty, co kdysi učili a nyní přešli do méně náročných funkcí. Ti nám zpravidla dávají na vědomí svoji momentální funkční převahu a seznamují nás s tím, co již dávno víme, ale co jen s obtížemi realizujeme.

„Co nám to tady vykládá, máme už přece své zkušenosti? Vždyť vozí dříví do lesa!“ šeptáme jeden druhému. Na druhé straně v době odpočinku si člověk na některých olympiádách, na příklad ekologické, připadá jak ve vánoční atmosféře.

Jistěže i zde se zjišťují vědomosti, počítají body a stanovuje pořadí, ale vše se děje s úsměvem a vlídností. Řada doprovodných aktivit velmi polidšťuje celou akci a je v příkrém rozporu s jinými soutěžemi, strohými a člověka od účasti v nich spíše odrazujícími.

Úkoly na těchto ekologických olympiádách jsou povětšinou praktické, a tudíž mají blíže k reálnému životu. Při jejich řešení se dají využít i netradiční tvůrčí metody, což je voda na mlýn přemýšlivým studentům.

Není divu, že prakticky všichni, co se dříve těchto akcí účastnili, vzpomínají s vděkem na tyto aktivity. Já sám tímto skládám hold všem těm, co proslavili naši školu i v tomto

ohledu, rád bych jejich jména zlatým písmem zapsal do kroniky školy, zejména pak těch, co úspěšně reprezentovali i v celostátních kolech těchto olympiád.

Podobnými akcemi na konci roku jsou pak obhajoby prací školní odborné činnosti, zvané též „sočky“.

Při nich vítám jako předseda přírodovědné sekce kolegy z jiných škol v roli porotců. Přizván do poroty je i pracovník odboru životního prostředí, neboť řada studentských prací má s touto tematikou mnoho společného.

Vše začíná představením soutěžících i porotců, naznačují se i kritéria hodnocení a vše se rozbíhá.

„Jako první nám přednese teze své práce pan ...“ Studenti z různých škol samostatně nebo kolektivně prezentují své práce prostřednictvím dataprojektoru, podávají příslušná vysvětlení a případně pak zodpovídají dotazy členů poroty. Musím uznat, že práce soutěžících jsou většinou velmi obsažné, úpravné a odborně na výši.

Mnohé jsou dokonce malými diplomovými pracemi, byť pomoc konzultantů při jejich formování je zřejmá.

Rozdíly mezi studenty jsou ale evidentní v obhajobách jejich prací, kdy mnozí „vědci“ mají problémy s formulováním svých názorů, jsou totiž řečnický ještě poněkud neobratní. Ale v jejich věku, byli jsme snad jiní?

Hodnocení jednotlivých aktérů soutěže není jednoduché. Člověku je někdy až líto těch, co přes veškeré úsilí nedosáhnou na stupně vítězů. Kolik si jen dali se svými dílky práce, kolik času ze svého volna museli věnovat jejich textovému i obrazovému zpracování! Rád bych odměnil všechny. Bohužel, nejde to! Život už je takový...

Brigády

Kdysi ke školním akcím náležely i nepříliš oblíbené brigády. Nařizovaly se odněkud shora, vedení škol bylo v podstatě jen vykonavatelem trestu.

Jezdilo se na chmel, sena, později na bramborové brigády na Vysočinu anebo jen za humna – na česnek k nedalekému Bánovu.

Ráno nás na brodském nádraží vyprovázel zástupce vedení školy a bylo až dojemné, jak nám před odjezdem dával nezbytné rady a následně mával za odjíždějícím vlakem. Holt ti, co zůstali po našem odjezdu pracovně na škole, to jistě neměli lehké... Pokud se jezdilo až do Čech, samotná cesta tam byla zážitkem. Občas zvláštní vlak, který po cestě přibíral i jiné školy, i několik hodin stál na trati a čekal na uvolnění trasy a to pak atmosféra v kupé podle toho vypadala a... cítila.

Na místě vlastní brigády jsme dostali ubytovnu, která v minulosti jistě sloužila i jinému živočišstvu. „Mazánci“ z města trpěli vzpomínkami na místa, odkud pocházeli, a do konce brigády si v podstatě nezvykli na nové prostředí.

Rána byla s ohledem na roční období studená, práce stereotypní. Buď jsme s ohnutým hřbetem sbírali brambory, anebo je třídili na třídících strojích ve studených halách s průvanem. Rachot těchto strojů nám nedovoľoval moc velkou konverzaci, a tak jsme se utápěli ve vlastních myšlenkách a potajmu sledovali pomalu ubíhající čas na hodinkách.

Na „česnekové“ brigádě jsme si zase sedli na bedýnky k hromádkám česneku a odřezávali jeho nať. Toužebně jsme k polednímu očekávali svačinu a z pojízdné cisterny potřebnou tekutinu. Kantor se na brigádách podle své mentality rovněž zapojoval do pracovního úsilí, což ale vedení zemědělského družstva nějak zvlášť ocenit nedokázalo. Na rozdíl od výletů po pracovní době u vícedenních akcí brigádník

příliš nezlobil, jsa utahán nezvyklou pro něj činností. Strava nám byla podávána typicky česká, hutná a nezdravá.

Mohli jsme volit mezi knedlíky s omáčkou a omáčkou s knedlíky.

Plat mizerný, ale domorodci na tom asi nebyli o moc lépe.

Na brigádě ve Velké Losenici mně však došla trpělivost a jel jsem intervenovat za lepší platové podmínky na okresní zemědělskou správu.

Moc jsem toho tam nevymohl, ale měl jsem alespoň dobré svědomí, že jsem pro studenty něco pozitivního udělal.

Naproti tomu Praha je výletem, ba i exkurzí velkého formátu. Všichni se těší, vedoucí zájezdu však méně. Čeká ho odpovědnost, nevyspání, fádnot viděného a slyšeného z minulých zájezdových cyklů.

I tak by se doprovod z řad učitelů měl předem studiem seznámit s památkami našeho hlavního města a vůbec navštěvovanými místy. Často totiž suplujeme z úsporných důvodů i průvodce a před studenty si přece nemůžeme trhnout ostudu. Naštěstí ale náš výklad neslyší historikové, vzdělanější studenty nějak už uzemníme.

Nejnáročnější, jak jsem již uvedl, byly i tady noci. Ne zbytečně se zavádí noční učitelská pohotovost.

„Je skoro půlnoc, tak zalehnu, ne? Já, na rozdíl od vás, už nyní skoro vstávám,“ dodávám při kontrole téměř znechuceně. Příjemnější byly naopak rozchody žáků do města, přičemž si nedělám iluze, co studenti ve volném čase dělají, jaká zařízení navštěvují. Já dávám přednost prohlížení výkladních skříní, přičemž přemýšlím, jak utratit hotovost ve své kapse.

Po návratu do školy zbývá vyplnit již jen cestáček a napsat cestovní zprávu co nejšikovněji, aby si snad nadřízení nemysleli, že exkurzí nebyl naplněn výchovně-vzdělávací cíl akce.

Vodácký zájezd

Ano, je řeč o vodáckých zájezdech, které vždy patřily k tomu nejlepšímu, co mohla škola studentům nabídnout. Jezdí se do jižních Čech, sjíždí se Vltava, někdy i Lužnice. Již cesta na místo určení bývá malým dobrodružstvím.

Občas totiž dojede autobus na místo určení, tedy do Zlaté Koruny, s kolabujícím, přehřátým motorem.

Na místě budoucích noclehů studenti tak trochu rozpačitě postaví stany, nově koupené či jenom vypůjčené. S přibývajícím soumrakem se to mnohým podaří a stihnou si ještě připravit večeři s připálenou uzeninou anebo nedovařeným gulášem. Únavný den, vyplněný cestováním, pak pomalu končí, příští den v neznámém, vlhkém a i v létě inverzí prochlazeném ránu však teprve začíná.

To hlavní tedy nastává až po probuzení. Snídaně, doprava na místo spouštění lodí na vodu, nasedání do člunů a snaha osádky zaujmout vytyčený směr plavby, pokud možno po spádu řeky. Záhy se na plavidle rozvinou diskuse, které někdy vedou k demisi kormidelníka, ba i obměně části posádky.

„Potřebujeme někoho nového ke kormidlu, možná nějakou lehčí holku,“ zaznívá se smíchem od kohosi již z člunu.

Ve flotile, kde jednotlivá plavidla čím dál tím více navzájem ztrácejí kontakt, tyto tendence postupně pozbývají významu a člověk se smiřuje s osudem, nechává se unášet proudem řeky. Člun střídavě kontaktuje protilehlé břehy. Ti, co mají rádi botaniku, dostávají šanci poznat bohatá březní společenstva s kopřivami jako dominujícími druhy. Srážky s kameny či jinými náhodně se zde vyskytujícími předměty jsou spíše pravidlem jak výjimkou. Nevím, kdo vymyslel tzv. války na vodě, ale v každém případě to byl člověk zlomyslný a zákeřný. Musel přece vědět, že oděv promočený shora i zespodu pádlujícími notně ubírá sil i dobré pohody. „Kluci, vy jste fakt blbí. Podívejte se, jak vypadám! Celá

promočená. V tom mám pádlovat dál?“ ozývá se z nejednoho člunu rozhořčeně. Přes to všechno se časem dostaví téměř u každého pádlujícího pocit jisté blaženosti, byť s nadále omezenou možností korekce plavební dráhy. Snad mu i zbývá pohled na krásnou okolní krajinu s pasoucími se zvířaty anebo procházejícími lidmi. Časem se naštěstí přiblíží místo definitivní invaze na břeh v blahé naději na převlečení se do suchého oděvu a příslibu nějakého jídla. To první se splní beze zbytku, co se týče jídla, ten, kdo připlul dříve, udělal dobře.

Večer zaplame táborák, s kytarou zazní teskné písně a pípání zahrávajících se ptáků, případně mobilů.

Noci po náročné plavbě bývají klidnější, voda unavuje tělo i duši. A tak den za dnem plyne, zásoby jídla se zmenšují a člověk se už možná těší zase domů...

Voda rozhodně patří k těm nejoblíbenějším akcím školy a nemalou zásluhu na tom mají ti, co vodácký kurz vedou.

Školní výlety

V závěru školního roku se rovněž uskutečňují školní výlety. Na ně se studenti docela těší, učitelé pak méně. Na svých bedrech totiž ponosou značnou odpovědnost.

Již při cestě dostaví na místo určené se snažím žáky seznamovat s krajinou, čímž je evidentně ruším v karetních hrách, případně spánku po probdělé předcházející noci.

Po dospění do cílové stanice je nejlepším řešením se s žáky urychleně prodat do lesů, vod a strání, ty si alespoň tolik nestěžují, a když, tak teprve s odstupem času.

Co se týče spolu doprovázejícího kolegy, je dobré volit jedince opačného pohlaví, člověk alespoň přijde na jiné myšlenky.

„Jano, pojed' se mnou, je tam krásná příroda!“

Výlet většinou sestává z pochodového cvičení, kdy studenti doslova letí, někteří s hlavou u země, nevnímajíce příliš okolí, a u cíle jsou daleko dříve než jejich učitelský doprovod. Ten někdy i s kolegou přijde (přijede) na místo určení značně vyčerpán zpravidla poslední. Po cestě jsou všichni dospělí unavení, o žácích se to ale nedá vždy říci.

Mnozí z mladých účastníků po návratu počínají různé sportovní hry, mezi kterými je někdy možno rozpoznat kopanou nebo spíše okopávanou, volejbal baletního typu, děvčata pak dávají přednost houpačkám.

Vedení třídy si zatím spíše masíruje nohy a s vděkem vzpomíná na sedavý způsob života za katedrou. Ke kolegovi se nejednou obrací s dotazem:

„Nemáš náhodou kousek náplasti?“

Večer bývá táborák, kdy občas musí vyučující nalákat roští, skautsky z něho sestavit pyramidální tvar a sezvat k němu studenty. Ti podpálí, co se dá, a svým zpěvem dočasně naruší klid a harmonii přírody.

Snad nejhorší jsou u výletů noci. Ti mladí snad nepotřebují ani spát. Popisovaná studentská havěť brebentí dlouho do noci. A kdyby zůstalo jen u brebentění!

„Tak budete už konečně chrápat, nebo ne!“ kárám přítomné rozespalým hlasem. Asi i nevhodné tekutiny se dostávají v temné noci na řadu, o tom vůbec nepochybují.

O dalším možném dění, zejména u starších žakovských jedinců, raději nemyslet. Dozor se budí několikrát za noc, musí na kontroly nebo na toaletu. Na pokojích většinou nesouhlasí počty ubytovaných, nastává tedy vyšetřování, které je přirozeně jenom ztrátou času tolik potřebného na odpočinek učitele. Přitěžující okolností pro přítomné je puch na světnicích a ukázkový nepořádek s výmluvami všeho typu. Musí se tedy vyučujícím odpřednášet školní řád a uvést škála postihů, na které se stejně druhý den zapomene, anebo se dají hned na místě podmíněné nebo i nepodmíněné tresty.

Když člověk ale téměř 40 let učí, nevyhne se ve své pedagogické praxi i humorným příhodám. Těch bylo nepočítaně, některé vznikaly spontánně, jiné byly nekalými živly tak nějak dopředu naplánovány. Byl jsem třídním celkem pěti tříd. Dovolím si na tomto místě konstatovat, že jak nejsou dva otisky prstů stejné, lišily se i dané třídy svým chováním, vystupováním na veřejnosti i pracovní pílí. Některé byly živé až příliš, jiné zase přežívaly na gymnáziu v poklidu až snad v jakési letargii. Stejně tak každý student těchto tříd byl originálem v dobrém i špatném slova smyslu. Často nebyla nouze o takové humorné příhody, které měly tragikomický nádech a koneckonců osvěžovaly školní prostředí. „Sranda“ do škol v přiměřené míře prostě patřila a patří! Pokud nenařušovala výchovně-vzdělávací proces, byla i něčím, co polidšťovalo někdy až komorní prostředí učeben, výjimečně i chodeb.

Bylo i veselo

A to je dobře. Měla by být součástí školní atmosféry, Komenský by mě za tento výrok jistě pochválil.

Zažil jsem ve své pedagogické praxi ne desítky, ale stovky situací, ve kterých jsem jen s námahou udržel přísnou tvář. Ale mezi námi, ani jsem se vlastně v daných situacích komisi chovat nechtěl. Tak jen ve třech následujících ukázkách dávám nyní několik rozpustilých příhod k dobru.

U své první třídy, na kterou asi nejraději vzpomínám, mám dosud v živé paměti výlet do Jeseníků. Měli jsme mimo jiné v plánu navštívit i přírodopisně zajímavé Rejvízské rašeliniště. Leč počasí nám tehdy nepřálo, drobně pršelo, autobus z města tam nejel, a tak jsme šli všichni nahoru k rašeliništi z města po silnici bosí, a to až k samotné chatě se židlemi s vyřezávkami lidských postav. Tam jsem zanechal pod dohledem mladé kolegyně drtivou část třídy, která

se prostě nechtěla výzkumu samotného rašeliniště účastnit. Šel jsem k němu tedy sám, respektive se třemi děvčaty. Procházeli jsme po úzkých pltích a já jako biolog jsem byl v jednu chvíli obdařen nápadem, že několik rašelíneků přivezu zpátky do školy. I sestoupil jsem neuváženě do porostu mechorostů... a byl vzápětí po pás v rašeliništi. Znaje film o králi Šumavy, došlo mně, že bych se také mohl navěky stát součástí rašelinných vrstev... Reflexivně jsem se pokoušel pomocí rukou i nohou dostat zpátky na pevný povrch, ale místo toho jsem se po každém dalším pohybu víc a víc propadal do hutné rašeliny. To už samo o sobě není k smíchu, horší však bylo, že děvčata se mými pokusy o vysvobození ze zeleného živlu docela dobře bavila. „No tak snad mě vytáhnete, anebo mě necháte bídně zahynout? To bych vám ale neradil!“ Teprve po mých výhrůžkách, že mě bude kolegyně, respektive škola postrádat, mně dost neochotně a beze spěchu podaly větev, pomocí které jsem se přece jenom zachránil.

S následným poděkováním jsem ale přirozeně šetřil. U jedné z dalších tříd si vzpomínám na tehdy povinné bramborové brigády, konané v sychravém podzimním klimatu Českomoravské vysočiny... Byli jsme ubytováni ve vesnickém kulturním sále, já s děvčaty, přirozeně odděleně – tedy já nahoře na pódiu s nezbytnou „hraniční“ plentou, děvčata ve vlastním sále dole. Každé ráno jsem po probuzení rozhrnul plentu a křikl na děvčata: „Holky vstáváme, snídaně čeká!“ Kterýsi den jsem tak opětovně učinil a strnul. Asi tři dívky dole pod pódiem byly „nahore bez“. Očekával jsem ječení a vůbec hysterickou scénu. Nic takového se ale nestalo! Uvedené tři roby se producovaly v sále naprosto bez ostychu, aniž by braly v úvahu moji evidentní zrakovou přítomnost. Uvědomil jsem si v těch chvílích, že mně biologické hodiny již dotikávají, a začal si připadat jak eunuch v saudsko-arabském harému, tedy naprosto, ale naprosto

biologicky ve svém tehdejší středním věku neškodný. „Proboha, zahalte se, vy nestydy!“ vykřikl jsem a jenom doufal, že mě neuposlechnou...

Třetí příběh je z devadesátých let. Byli jsme ubytováni na výletě podél řeky Bečvy v rekreačních chatkách na obvodu fotbalového hřiště. Jedna z holek měla s sebou i mnou povoleného psa. Pozdě večer jsem chodil kontrolovat noční klid, u děvčat samozřejmě rovněž. Po svém vstupu do jedné z chatek jsem byl zaskočen absolutním tichem a už jsem si začal mnout spokojeností ruce, když tu se náhle ozval z kouta místnosti povel: „Azore, trhej!“ Na nic jsem nečekal a bleskově hodil zpátečku. Ráno jsem se dozvěděl, že majitelka psa prý držela. „Jak jsem to tehdy mohl vědět?“ ptám se. Podobný ráz měl oblíbený lyžařský výcvikový kurz už v prváku. Ať už v Jeseníkách nebo později v Beskydech vše začínalo rozřazením studentů do výcvikových družstev. Kantori se postavili pod svah a ti nahoře se po jednom spouštěli k nám dolů. Mistři světa byli ke své spokojenosti zařazeni do družstva prvního, ti, co spadli hned po odpichu hůlkami, do posledního. Všechny sjíždějící jsme hodnotili podle toho, kolikrát se dokázali zatočit. Vzpomínám si ale, že jedna dívčina se začala v široké stopě odshora řítit přímo na nás. Uvědomil jsem si hrozící nebezpečí a uskočil stranou. Ona však pokračovala, doprovázená jakýmsi zvuky, dál k blízkému lesu. Šli jsme po jejích stopách a našli ji zabodnutou v jakémsi pařezu, ale v celkem dobrém duševním rozpoložení. Omlouvala se, že za všechno může les. Hmm... Přes všechny dobré, ale i horší příhody studenti všech mých tříd tvrdili, že se mnou byla docela zábava a pod mou dočasnou jurisdikcí se cítili dobře, a to člověka v blížícím se závěru života opravdu těšilo...

Učitel přírodních věd, který se domnívá, že výlet může posloužit i odborným záměrům, bývá jeho výsledky často zklamán. Jsou tedy oprávněné názory mezi učiteli, že výlety

jsou trestními opatřeními, pracovními tábory, cestami do vyhnanství, a téměř každý vyučující je chce mít co nejrychleji za sebou, anebo se jich preventivně přímo zříká, přičemž výmluvu si většinou vždy nějakou najde.

Maturity

Jejich předehtou jsou maturitní písemky, u kterých člověk nejednou změní názor na toho kterého studenta. Mnohý z nás je překvapen s jakou vůlí tito mladí lidé se snaží vnášet své originální myšlenky do obsahově náročného písemného projevu.

Maturitní písemky jsou současně „pastvou“ pro oči.

Všichni zainteresovaní přicházejí vyšňoření, na stolech svačiny, pití, slovníky, připravené psací pomůcky. Mladý člověk po výběru z několika nabídnutých maturitních témat začne rozvíjet své myšlenky, někdy i gramatickou a stylizační zručnost. Studenti se snaží proniknout v tématu, které si zvolili, do hloubky, mnohdy se jim to i podaří. Člověk by jim i rád poradil, ale mladí mají svoje, o světě toho přece vědí dost, nestojí o připomínky těch, kteří dnešní době plně nerozumí.

Já sám mohu při doзору rovněž poradit, ale nesmím, nebylo by to férové! Občas někdo ze studentů po odevzdání svého rukopisu spěchá na toaletu, kdo ví s jakým úmyslem. Ale vrací se...

Od písemek už není daleko k vlastním maturitám.

Jejich prologem je tzv. poslední zvonění. To bývá na škole i před ní randálu, ruchu a veselí! Prvotní otázkou v této situaci pro učitele je, jak se dostat hlavním vchodem do školy, podobně jako při zvaní na stužkovou, nesmáčen, nenaparfémován, nenalíčen a nezbačen desetikorun v kapse, neboť před školou se odehrávají srdcervoucí scény. „Co blbnete, děcka, ta srdíčka na obličejích mně nedělejte, ještě

učím!“ Někteří učitelé mají začátek výuky opožděn a uniknou tak výše uvedeným procesům. Ti, co to štěstí neměli, sdílejí výuku s podobně postiženými žáky, kteří se naopak nechávají zohavit velice rádi, aby snad vypadali zajímavě. V průběhu výuky navíc chodí skoro všichni nakrémovaní maturanti po třídách a loučí se s mladšími ročníky. Celý děj se opět neobejde bez sprejů, malovánek do sešitů zaskočených žáků, písni a mávání vším možným. Učitel je tady dost často bezmocný! Mladší ročníky mají z toho rozruchu docela radost, přerušuje se přece výuka, a proto ještě nastavují své někdy pečlivě vedené sešity procházející „lůze“. No, mezi námi učiteli již převažuje přání, kéž by se již „maturanti“ odebrali na svůj tzv. svatý týden a dohnali alespoň částečně své nemalé studijní nedostatky. Snad pak zavládne na škole vytoužený klid.

Nezbytnou součástí maturit jsou bezesporu rovněž maturitní tabla. Již před maturitou se na nich pracuje velmi usilovně. Shánějí se fotky profesorů, kteří je dodávají nejraději z dob svého mládí, ale naštěstí se na tablu pozná, o koho vlastně jde. Pak následuje vyvěšování těchto fotek a výroků vyučujících do výkladních skříní obchodů, lékáren atd. Kantor pak už jen trne, co originálního v průběhu roku řekl a co je tím dáno na odiv veřejnosti. Většinou je to schůdné, ale jsou tam v podobě bonmotů i věci, které člověku na cti nepřidají. „Pane Bože, to jsem opravdu řekl? A oni to musí dávat na odiv veřejnosti? Jsou normální?“ Asi by se měly výroky vyučujících přece jenom cenzurovat, vždyť tahat takové záležitosti městu na oči je dost nerozumné! Slova učitele mohla být přece řečena ve zcela jiných souvislostech. Po čase stejně, bohudík, skončí tabla na půdách, v lepším případě na skříních v kabinetech a připomínají dobu minulou, čas, který se již v dané podobě zajisté nevrátí. Vlastní maturity, toť rovněž velkolepé divadlo. Nažehlené obleky, často i obličje. Řeč podle pravidel, chování na výši.

Vybraná slova. Potní žlázy ve zvýšené činnosti, někdy i mozková kůra. Těžko říct, kdo má větší obavy, zdali studenti, nebo učitelé. Asi přece jenom studenti. V každém případě jim vyučující drží palce, aby od nich člověk při zkoušce dospělosti uslyšel očekávané informace.

„Já vám tak věřím, nezklamte mě!“ dodá učitel sebedůvěru na stupínek nastupujícímu kandidátovi.

Maturita je tedy pochopitelně i učitelský svátek. Těsně před „soubojem“ učitele a žáka navštívím místnost, kde se studenti před výkonem soustředují, pronesu k němu několik konejšivých slov, kterým sám moc nevěřím, podívám se, zdali někdo v přípravě nekolabuje, a pak se teprve vracím do maturitní místnosti... a čekám na svoji oběť.

Jakmile se objeví moje „kořist“ ve dveřích, uchopím pytlík s otázkami a křečovitým úsměvem vyzvu „popravovaného“ k vytažení žetonu s příslušnou otázkou, přičemž neopomenou zdůraznit vybrání jen jednoho. Kyselý úsměv maturanta je mně odpovědí...

„Tak, a sedni si na potítko! Atlas tam máš. Hodně štěstí!“

Ještě k němu jednou přijdu a snažím se mu vyjasnit smysl tažené otázky. Mívám však většinou dojem, že už mě moc nevnímá a soustřeďuje se na řešení zapeklité situace. Po 15 minutách spolu s dalšími vyučujícími vyzveme studenta k přisednutí ke zkušebnímu stolu. Chudák, těká očima po maturitní komisi a hledá v ní alespoň nějakou oporu. U mě ji občas najde. Sdílím s ním totiž jeho obavy, zdali aspoň něco duchaplného řekne. Někdy se mé přání i vyplní, stejně však doplňuji studentův výklad, kde se dá, neboť pauza, tedy ohlušující ticho, znamená „probuzení“ předsedy maturitní komise a to by pak bylo zlé.

„Fajn, řekl jste nám to podstatné, chtěl byste ještě něco dodat?“

Závěr výsledku již bývá dost formální, někdy i úsměvný, se vzájemným poděkováním. Mezitím přichází na řadu další „odsouzenec“.

Po prošlé várce vyzvu svého přísedícího kolegu k diskusi o známce. Většinou na chodbě, aby nezvané učitelské uši neslyšely, co nemají. Pokud se shodneme, je všechno v pořádku, v opačném případě začne dohadovací řízení, které většinou končí přijetím návrhu toho, kdo má přesvědčivější důkazy a je starší.

Někdy se vyučující ovšem neshodnou ani v době, kdy již se navrhované známky prezentují na závěrečné poradě. To je pak vskutku nepříjemné.

Předseda maturitní komise musí v takové situaci vynést po hlasování rozsudek, který však není vítězstvím žádného z nás!

Známkování by mělo být u zkušených vyučujících rutinou. Shoda vyučujících v těchto souvislostech má být přece i v jejich zájmu. No a pak nastane rozdělení „medailí“, tedy vyhlásování výsledků. Prakticky všichni přítomní vyučující sledují tváře těch, co v předcházejících chvílích prošli zkouškou dospělosti. Reakce jsou očekávaně rozmanité, převládá však radost, dojetí, někdy i slzy.

„Viděla jsi, Jano, jak reagoval Novák na tu známku?“

Několik laskavých pedagogických slov při defilé do nastávajícího bytí mladých a hluboké oddechnutí. Oboustranné. Pak ještě náš připravený zájem, na co se to student, nyní již abiturient, vlastně hlásí. Špatně skrývané překvapení na straně učitele. Ale stejně my všichni držíme těm mladým palce.

Vše končí závěrečným ceremoniálem s celkovým vyhlášením výsledků třídy. Pak ještě následují závěrečné projevy předsedy maturitní komise a třídního s celkem moudrými úvahami, ale ti mladí jsou již myšlenkami asi někde jinde. Budiž jim přáno. Obličeje nyní již bývalých studentů jsou zdá se uvolněné. Pak přichází návrat učitelstva do obcer-

stvovací místnosti, překvapivě mezitím zbavené mnohých sladkostí a minerálek. Na rok zase pokoj, třeba i na víc. Věčný snad ještě ne.

Být ale šéfem u maturit na jiné škole, to je jiná káva. Maturitní předseda je velký pán, alespoň na pár dnů! Už samotný úvodní projev předsedy maturitní komise bývá dost zajímavý, někdy moralizující, jindy slibující maturantům toleranci a někdy i zářnou budoucnost. Jeho slova jsou kupodivu stresující spíše pro něho samotného, protože v napjaté atmosféře neznámého často řekne jen něco z toho, co měl připraveno a co v kontextu závěru jeho projevu někdy vyzní jako epitaf. Ale koneckonců i třídní mívá v této situaci mnohdy problémy vzpomenout si na jména svých žáků při jejich představování a je rád, když rituál úvodu maturit je u konce. Vzápětí je ale předseda obskakován svým okolím, že by mu ředitel školy mohl závidět. Jsou mu ukazovány všechny přednosti školy a odepírán pohled na studenty, kteří u maturity mohou mít existenční problémy. Tehdy je záměrně odváděn do občerstvovací místnosti, kde probíhají rozsáhlé diskuse pedagogické i jiné, kde často, spíše ale ze slušnosti, je s maturitním předsedou většinou souhlaseno, i když mají místní zcela odlišný pohled na věc. „Pane předsedo sem, pane předsedo tam...“ slyší člověk často. Na své škole by dotyčný za stejné názory asi sklidil jen pohrdání. V samotném průběhu maturity se předseda snaží být pozorný k výkladům studentů nejenom ve svých předmětech, ale i v těch, kterým v podstatě nerozumí. Má pro tyto případy připravené otázky i odpovědi, aby výše uvedené nebylo rozpoznáno. Ve své aprobaci buď blahosklonně toleruje slyšené a viděné a s úsměvem posuzuje předvádějící se mládí, anebo se stává nebezpečným jak pro maturanty, tak vůbec pro své okolí. Podle takových je třeba dát na vědomí všem, že předmětům, které učí u sebe na škole, jako předsedající rozumí.

Občas tedy, jako předseda, vstoupí do dialogu zkoušejícího se studentem.

„A mohu se vás, pane maturante, zeptat ještě na následující?“ Tomu na chvíli zatrne...

Tatáž situace se opakuje na společenském večírku v rámci maturit, kde je maturitní předseda překvapen neformálností vztahů mezi vyučujícími a dojat hudbou a písněmi místního kraje.

Buď jak buď, časem se stává předseda při maturitách přece jenom poněkud unaveným a začne se těšit zpátky domů, někdy i do vlastní školy, ačkoliv tam se opět stává hodnotou o řád nižší. Ještě dříve ho ale čeká závěrečné hodnocení proběhlých maturit všech zkoušených, zkoušejících i jinak se účastnících, ve kterém každý děkuje každému, až se zdá, že se v místnosti sešel výkvět naší pedagogiky.

„Dovolte, abych poděkoval svědomitým zkoušejícím, panu třídnímu, vedení školy atd.“ Stejně tak vyznívá i závěrečné rozloučení s odmaturovanými, kde všechno hýří květinami a současně i optimismem, myslím tím atmosféru hlavně mezi mladými. Předsedovi maturitní komise přinejmenším zůstanou sladké vzpomínky na dobu, kdy byl někým nahoře, což se v životě nemusí často opakovat.

Ale to již jsme na skutečném konci roku. Dobírá se látka, neříkám, že dobere, opakuje se mnohokrát opakované k žalosti opakovaných i opakujících.

Závěrečné posezení

Závěr roku se odehrává ve známém stylu, tedy v předem vybrané restauraci, kterou si zamluvíme a kde strávíme očekávaný čas s méně očekávaným programem.

Švédské stoly jsou samozřejmostí, o pitný režim je rovněž našimi odbory postaráno, neboť kdo zažil ledvinovou koliku, ví své.

I když neexistuje zasedací pořádek, sedáme si přece jenom výběrově. Respektují se samozřejmě věkové zvláštnosti a povahové rysy.

„Červené, nebo bílé?“ ptá se mě kolega. „Nezlob se, byl jsem kdysi členem protialkoholické komise.“ rukou odmítám nakloněnou láhev.

„Fuj, že se nestydíš!“ dostává se mně břitké odpovědi.

Témata volíme až na místě, reakce můžeme mít připravené předem. O politiku ve střízlivém stavu nezavádíme, volíme spíše konverzaci o zájmech, která se však dříve nebo později zvrhne v pedagogickou problematiku, u které máme dostatek materiálu a přítomných svědků.

Po několika skleničkách „Mattoniho kyselky“ však nastanou mezi usazenými zjevné větší či menší rozpory, které u stolu vyřeší starší nebo řečnější jedinec.

„Jak to můžeš, prosím tě, tvrdit, vždyť je to úplně naopak!“

Jedinci mužského pohlaví, kteří jsou až na výjimky méně výmluvní, ale mají zase větší zásobu androgenů, jsou zpočátku v defenzívě, ale poté, co smíchají kyselku s „bylinkovým čajem“, začnou hutností svého hlasu dominovat. Učitelský kolektiv je na těchto akcích v neustálé dynamické rovnováze, neboť zatím co jedni přicházejí, druzí se mají ještě před soumrakem k odchodu, majíce doma jistě příjemnější povinnosti. Osazenstvo stolů se tím začíná obměňovat a pak už nezáleží, kdo s kým a o čem. Zůstávají odolnější, kteří se seskupí kolem kytary a v nostalgickém duchu soupeří s „cikádami“ v okolním parku o navození časně romantické letní noci.

„Tak ještě zahrej tuto!“ ozývá se stále častěji. „Padá, padá rosenka, spaly by moje...“

Konec školního roku

Ale to už je řeč o absolutním konci roku. Přicházejí na řadu četnější suplování, kdy člověk marně pátrá po něčem, čím by žáky upoutal, kdy se snaží o jakousi variaci výuky. Mění se učebny, zpravidla bez souhlasu vedení školy, hodně se improvizuje, i když si to nikdo nechce připustit. Náročné období a to nemluvím jenom o závěrečné klasifikaci končících maturitních ročníků. Při ní se velmi odpovědně vyplňují třídní výkazy, případně se v nich opravují již napsané známky tak, aby to kontrola zástupců nezjistila. Možnosti jsou různé, od obyčejné gumy, kterou lze vytvořit nesympatické proděravělé okénko v příslušné dokumentaci, přes žiletky, špendlíky, bělicí pasty, zmizíky, v podstatě se stejnými výsledky. Občas vám někdo do vaší kolonky napíše bez uzardění svoji známku, totéž se povede časem i vám.

„Ježíši, já jsem tu známku napsal jinam, aj, aj aj!“ Při všech těchto úkonech se brebentí, někdy si nechá člověk i poradit, jindy by kolegu vzteky nejraději poslal někam. Závěrečná porada již jen potvrdí zapsané a zase je na čas pokoj.

Po maturitách ještě chvilku běží škola, ale už ne v plných obrátkách.

Plno výletů, exkurzí, výstav. Což o to, mělo by to být zpestření závěru roku, ale jsou to spíše chvíle nejistoty, nepřehledných a často i ilegálních absencí žáků. Běda něco nebo někoho přehlédnout!

Poslední den školy, pro někoho toužebně očekávaný, pro jiného důvod k zamyšlení. Chtělo by to nějakou pointu právě odcházejícího školního roku, ano, i pohled do zrcadla.

Sebereflexe je vždy žádoucí fenomén, žádoucí hlavně pro toho, kdo čas od času má pochybnosti o tom, co činí. Zahlobání se do sebe má něco zase do sebe.

Prostě potřebuji někdy vědět, co si myslí o mém konání jiní, upřímnější bývají v tomto směru žáci! Na konci roku tedy rozdám papíry, vzápětí po mírném zděšení vyzvu ty, kteří jsou již myšlenkově na prázdninách, aby mně něco sdělili o mém výukovém úsilí, aniž by se lacině uchylovali k podbízění a chvalozpěvům nebo naopak vulgaritám. Žádám anonymitu, na několik minut odcházím a porušuji tím pracovní řád. Výtěžek akce však očekávám s napětím, možná že sdělená fakta mě budou charakterizovat více jak výsledky kdejaké hospitace, třeba i od inspektora.

Po jeho bilancování se krátce zamyslím.

„Asi bych měl oddělit ty pozitivní ohlasy, ostatní hodit do koše,“ zvažuji možné řešení.

Na závěr roku bývá většina studentů dobře naladěna, a snad proto převažují hodnocení pozitivní, až bych řekl nekritická. Větší význam přikládám ale názorům kritickým a musím přiznat, že řada z nich má racionální jádro – nespravedlivé známkování, nesourodost mého výkladu apod.

S odstupem doby – po prázdninách – se již nechci k tomuto screeningu veřejně vracet, ale pokusím se alespoň něco změnit, i když vím, že se nikdy nemohu zalíbit všem.

Uvedený výzkum přinutí člověka „zůstat při zemi“ a nemyslet si, že automaticky s rostoucím věkem se budou pedagogické dovednosti jenom navyšovat. Snad, maně mě napadá, by mohli takový průzkum mezi námi dělat i naši nadřízení, možná by se taktéž o sobě dozvěděli mnoho zajímavého a poučného a ti moudřejší by mohli třeba jen maličko pohnout kormidlem, aby spokojenost nebyla jenom v hradních komnatách, ale i v podhradí...

Slyšel jsem o blízké nemocnici, kde pacienti začali známkovat péči lékařů o ně. No uvidíme, zdali tento nápad najde v budoucnu uplatnění i jinde. To hlavní – v poslední, soudný den je vydávání vysvědčení. Naškrobené obleky, opět tak nějak slavnostní atmosféra. Čeká mě obecné zhodnocení

svěřeného kolektivu, vesměs pochvaly, výtky jen v náznaku. Zprvu celkově hodnotím třídu, ale poslouchá mě vůbec někdo? Skoro všichni čekají na známky. Ty sice dopředu již většinou znají, ale co kdyby ten který kantor na poslední chvíli něco změnil? V lavicích se následně porovnávají vysvědčení, asi padají i slovní komentáře na adresu vyučujících, ale ty vlastně nechci ani slyšet. Co kdybych s nimi částečně souhlasil...

Některé studenty vyzvedávám za jejich píli, ale tím je vlastně vystavuji určitým závazkům. Ti horší chtějí mít raději všechno za sebou. Následují pokyny k bezpečnosti v průběhu prázdnin. Vzápětí poděkování žáků třídnímu. „Pane profesore, chtěli bychom vám poděkovat za všechno, co jste pro nás udělal!“ Člověk naráz nemá v tu chvíli co říct. Upejpá se, tolik jsem toho pro vás, děti, zase nevykonal... Mějte se i vy, moji žáci, o prázdninách pěkně, hodně slunce, klidu, pohody. Klidu? To snad platí pro nás, vyučující. Ti mladí mají jiné prázdninové priority. Touha po adrenalinu, vzrušení.

Na samotném konci dostává třídní zpravidla dárek, drobnost, kytičička. Ten je též dokladem vztahu mezi žákem a učitelem. Často i darované maličkosti naznačují, že třída má kladný vztah ke svému učiteli. Dojemně bývají zejména dárky od těch malých, často užmoulané a bez valné ceny. Udělají však větší radost než cokoli jiného. Darované člověka tak nějak zavazuje a to je v pořádku.

S posledním dnem školního roku je zároveň spojena úplně poslední porada, krátce bilanční, někdy i děkovného rázu, jindy obrazu rozpačitého. Tím myslím jednostrannou rétoriku vedení školy, rekapitulace. Něco se taktéž člověk dozví o budoucnosti, něco o úvazku v příštím roce. Zajímavými údaji bývají informace o nově nastupujících vyučujících, člověk si klade otázku, kdo budou ti naši noví kolegové, jak se s nimi bude vycházet, oživí pozitivně sborovnu, nebo ne? Ale co, jsou před námi dva měsíce prázdnin a ty budou jistě

o něčem jiném. Jsou však i závěrečné porady, kde se loučíme s těmi, co byli dlouhá léta našimi spolupracovníky a nyní odcházejí do důchodu. Krátké, dojemné proslovy, jen škoda, že ta příjemně poslouchaná souvětí nebyla vždy slyšet dříve, průběžněji. A pokud nebyl důvod, co na tom. Vše zapomenuto, o odcházejících jenom to dobré.

„Dovolte, vážení kolegové, abych odcházejícím poděkoval za jejich celoživotní práci a popřál jim hodně zdraví do následujících let!“

Co nás po prázdninách čeká?

A co vedení školy, bude totéž i v novém školním roce? Jednou za čas se totiž odehraje melodrama zvané konkurz na nového ředitele. V daném případě se nejprve čeká, zdali dosavadní vedení definitivním vyjádřením dá sboru na vědomí, že po dlouhém a náročném pracovním mnohaletém vypětí odejde do penze.

Pak se v kuloárech školy šeptem rozhoří diskuse o možných nástupcích. Posuzují se jejich přednosti, současně však i slabiny.

Předpokládání kandidáti také nezahálejí. Začínají „předvolební“ tanečky. Výše uvedení místní se snaží ukázat v nejlepší světlo. Jsou tak nějak milejší, vstřícnější, nešetří úsměvy. Jejich „fan“ kluby se aktivizují, škola ožívá. Dochází k renesanci vzpomínek na rozhodnutí minulého vedení.

Do konkurzu vcházející ředitelé a jejich předpokládání zástupci nastiňují své představy o vedení školy a najdou se i takoví posluchači, co zveřejněným myšlenkám uvěří. Jenom věční rebelové, a ti to mají v genech, naznačují, že mezi dešťovou přeháňkou a stáním pod okapem není zas až tak velký rozdíl. Někteří z nich tvrdí, že by se konkurzu měli účastnit i cizorodé elementy, tedy kandidáti odjinud, nezasa-

žení atmosférou uprazdňujícího se místa. Jak odpudivé myšlenky...

Samotný konkurz probíhá v komorním prostředí s předem stanovenými regulemi a osobami. Občas se stane, že navzdory očekávání dopadne konkurz zcela nečekaně proti veškerým předpokladům, tím myslím, že zvítězí ten, který byl spíše ve výběrovém řízení outsiderem.

O tom, jakým způsobem zaujal nový ředitel konkurzní komisi, lze pak jenom spekulovat.

Vítěz se jistě raduje, ale možná ještě netuší, co ho po nástupu do funkce čeká. Úspěchy, ale i nová opozice, která bude nostalgicky vzpomínat na přinejmenším dobré vztahy s předcházejícím vedením.

Na druhé straně bude nový ředitel obdařen spoustou nových přátel, kteří se mu nepochybně nezištně pokusí ulehčit prvopočátky vládnutí.

Podřízení jsou samozřejmě zvědaví na jeho pobočníky čili rádce, které si nové „veličenstvo“ zvolí.

Pokud máme mezi nimi přátele, může se nastávající rok možná lépe vydařit.

Nově designovaný ředitel vytyčí v příštím přípravném týdnu pracovnímu kolektivu mantinely a nový cyklus vyučovacího procesu může začít... Ale to již mluvím o „babím létě“ následujícího školního roku...

„Holt, nové koště by mělo dobře mést.“ Opravdu každé? Nevím.

Snad je dobré uvolnit cestu nové generaci, generaci lidí s moderními formami řízení, s neotřelými pracovními metodami. Ovšem i zkušenosti generace starší jsou nezbytné, měli se dobré dílo podařit. Tím nechci říct, že každá nové vedení se nemůže dopustit chybných rozhodnutí již nyní, ale patřím k těm učitelům, kteří mu upřímně přejí úspěch v následujících letech.

Osobní vyznání

S koncem školního roku přichází čas od času i pozvánka na setkání abiturientů, na které někdo z nás vyučujících chodí a někdo ne.

Myslím z učitelů. Ten, kdo přijde, musí počítat s tím, že bude podniknut pokus o jeho vyslechnutí, případně uvedení do jiného stavu – tedy rozuměno opojení. V průběhu tohoto konání se jedinec staršího věku zpravidla dozvídá, kdy a jak byl při výuce kdysi podváděn. Útěchou mu snad může jenom být, že ani ostatní kolegové údajně, alespoň podle vyprávění, nebyli na tom o mnoho lépe. V průběhu večírku dochází i k určitému generačnímu sblížení až nepříjemné familiárnosti, postupem času se však kantor v. v. ocitne na periferii zájmu a nejlepší, co může v takovém případě udělat, je odklizení se do ústraní nebo raději přímo do domova.

„Ale slova od bývalých studentů „Měli jsme vás rádi, děkujeme.“ jsou oceněním, nad které není!!!

Obdobné platí, když za ním např. při výročí školy občas přijdou jeho bývalí žáci, hlavně ti, kterým byl třídním. Vpravdě řečeno, chovají se ke svému učiteli vesměs uctivě a někdy až s příliš velkým respektem. Těžko říci, zdali se jedná skutečně o přímost, anebo mají dotyční pouze osvojeny principy slušného chování. Jak na nás vlastně nahlízejí ti naši dřívější studenti? To samozřejmě nejlépe vědí oni, člověk si jen může domýšlet, co si o nás myslí. Mají své bývalé učitele samozřejmě rozškatulkované, a to i podle věku.

„Ó ta hrůza!“

Zůstanou pak už jenom jakés takés vzpomínky, pár fotografií, které postupně vyblednou, a občasná setkání, která se stávají stále více a více formálními. Člověk si někdy vzpomene i na svá studentská léta, kdy je třeba pozván po neuvěřitelných 40 letech na schůzku svých bývalých spolužáků. V té době jsme byli mladí, plni patričního elánu a chuti do

života. A nyní darmo hovořit, mnozí jsou zatrpklí životními osudy, prolezlí v lepším případě chronickými nemocemi, plni stesků a vědomí toho, že jsme za kulminačním bodem svého životního příběhu. Mnozí další se pyšní tituly i početnými rodinami, začínají bilancovat, co udělali v životě pozitivního a co naopak. Není třeba dodávat, že i tváře hovoří samy za sebe. Vrásčité obličejy, občas vyhaslé pohledy, to vše naznačuje, že uplynulá desetiletí nebyla bez problémů.

„To jsi ty, já tě skoro nepoznávám!“ až příliš častý výrok se nese prostorem.

Velká setkání se dějí při kulatých výročích školy. Přípravy ústavu jsou pompézní, mimo jiné se vydává sborník. Ke své lítosti tam nedávno moje fotografie chyběla. Prý nedopatření. Těžko jsem to po téměř 40letech učitelské praxe nesl, žádal nápravu.

Takže dodatečně byla vytvořena vložka s mou fotografií, dána do sborníku a tam spíše vypadala jako záložka. No nevadí, alespoň jsem jinak tvarován jak ostatní. Navíc před první stránkou.

A navíc jsem si řekl, že dám o sobě vědět i jinak. I proto píšu! Ideální kantor asi neexistuje, někteří se však tomuto stavu blíží, mnozí jiní to však během své učitelské kariéry prostě nestihnou.

Zcela určitě víme toho o sobě docela hodně a to je příčinou zvláštních vztahů, více či méně pochopitelných.

Učitel na konci svého působení občas přemýšlí, zdali žáky naučil sumu poznatků a myslet, anebo jen to první. A vůbec, jak ho brali žáci?

Jak nás vnímali a dnes vnímají po tolika letech? Jistě neřkají vše, co si myslí, byli by hloupi. Ale z jejich dílčích stesků a promluv si přesto člověk udělá určitou představu, jak se věci měly a mají. Někdy mně až zatrne při jejich prostořekém a kritickém názoru na některé z nás. Bylo by ode mě nemoudré, abych se k jejich kritice připojil, byť mnohdy ve

své duši s nimi souhlasím. Razím ale názor, že kritická slova mají sice svůj obsah, ale ten nabývá významu teprve způsobem podání. Kolegy i vedení v mezích možností hájím, ale má obhajoba tam, kde jsem sám na pochybách, je bez duše, a tudíž málo věrohodná.

„Tak to se mýlíte, on byl jiný, než uvádíte. Znal jsem ho dlouhá léta!“ No právě...

A co já sám? Jistěže něco schytám, nějaké informace si sám anonymně vyžádám. Musím objektivně přiznat, že chyby, kterých jsem se dopouštěl a dopouštím, do značné míry i nyní platí. Skoro bych řekl, že je objektivnější tato kritika ze strany bývalých žáků nežli odjinud. Znali mě z téměř každodenní výuky, věděli, jaké jsou moje přednosti a nedostatky. Naopak slova chvály musím roztrždit do několika skupin, některá jsou zjevně neupřímná, a patří tedy do koše. Zaplať pánbůh za ostatní. Na škole má člověk mezi bývalými žáky většinou oporu. Mám na mysli stav, kdy dotyční jsou jeho kolegy na škole, ať už v kabinetech, předmětových komisích atd.

A moje hodnocení stávajících studentů?

Celkově si myslím, že v naší společnosti jsou studenti na výši, někdy však až příliš opatrní a nedůvěřiví. Učí se sice v průměru dobře až výborně, ale ptám se, budou to lidé v dospělosti na svém místě, dokáží svou často holubičí povahou obhájit svůj názor proti silnějším, nebo se z nich stanou obyčejné poslušné loutky žmolající v rukou to své malé štěstíčko?

A jsou tu prázdniny.

Člověk by řekl – školo, sbohem! Ne tak docela, myšlenkami se vracím i v tuto krásnou letní dobu do míst životem předurčeným. V duchu člověk sprádá plány, jak v následném roce vylepší své nedostatky, tak jako si to bere coby předsevzetí neustále. Občas, zřejmě úplně dezorientován, navštíví školu i v horkém létě, vychutná to ticho, pohledem přejede

své přírodovědné sbírky, nyní tak osiřelé a leckdy málo používané. Školu připomenou i setkání se studenty na plovárnách, hřištích, v obchodech a hospodách. Je někdy těžké převléknout se do „civilu“, tvářit se méně upjatě, ba někdy i přátelsky. V hovoru jde zpravidla o improvizaci rádoby vtipnou, posléze však někdy i trapnou, neboť generační a funkční rozdíly jsou přece jen patrné i mimo ústav.

A co říct nakonec?

Ano, Komenský měl pravdu, škola má být hrou, ale ten zkušený muž nevymezil pravidla pro současnou dobu plnou nástrah, jednoznačně nevymezil protagonisty toho velkého hereckého představení, nenaznačil zcela jasně, zda se má jednat o veselohru, či drama. To vše si musíme asi zrežírovat my sami a dobře sledovat, jak reaguje obecnstvo...

V každém případě neuškodí připomenout obecně známá slova o hodnotách lidí, jejich vstřícnosti a schopnosti naslouchat jiným...

Na monitoru mého počítače se průběžně měnily ikony, některé jsem pro zastaralost rušil, jiné zase instaloval. Spousta lidí se brání průniku cizích očí na monitory svých počítačů. To není můj případ. Přes zákaz vedením školy nechat pracovat s našimi počítači studenty porušoval jsem tento příkaz záměrně a doufal, že někteří z nich najdou odvahu a otevrou ty správné ikony, ze kterých zpravidla vyplývalo, že:

„Demokracie, to není jen vláda lidu, jak se často zjednodušeně tvrdí, ale je to především schopnost lidí tolerovat názory druhých, přistupovat na kompromisy, vžít se do situace těch, co mají jiné názory, a nedomnívat se, že pouze můj názor je jediný správný! Je to i schopnost přátelsky jednat, vycházet protějšku vstříc a občas podrobit i své jednání a chování sebekritice. Velikost člověka není dána tím, jakého postu dosáhl, ale především tím, jak se choval k jiným, jak jim naslouchal, případně akceptoval jejich připomínky.

Tvrdí se, že v poslední době je ve společnosti zatlačována do pozadí sociální a emoční inteligence. Něco na tom asi bude.

Studenty je třeba vést k tomu, aby měli především svůj názor a dokázali ho obhájit. Aby byli lidmi na svém místě a nesklonili hlavu, pokud si stojí za svou pravdou. Jen tak se získává respekt a úcta nás všech, jen tak se docílí toho, že odchod lidí výše uvedených vlastností bude považován za těžko nahraditelnou ztrátu pro kolektiv a společnost vůbec.“

Přes všechno, co bylo výše uvedenými řádky napsáno, ať již v humorné či vážné poloze, přes celou řadu polopravd a nadsázek musím konstatovat obrovské úsilí drtivé většiny vyučujících a jejich snahu naučit, vzdělat a především vychovat ty, kteří budou našimi následovníky.

Jsem hrdý na to, že jsem byl součástí této velké, často nedoceněné učitelské armády, učil jsem studenty rád a měl mládež ve velké oblibě...

A ještě trocha humoru na závěr...

Stručný pedagogický překladový slovník

<u>Mnou řečeno</u>	<u>Mnou myšleno</u>
Přeji vám dobrý den...	Doufám, že mně někdo taky popřeje.
Co máme dnes nového?	To byl ode mě ale stupidní dotaz.
Ježíši, mám suplování.	Snad se ti kolem podívají na ten omyl.
Teda, dnes mám ale rozvrh.	At' vidí, že mně nebylo nadřžováno.
Není tu zase třídní kniha.	Který padouch tam měl poslední hodinu?
Dnes mám dozor na chodbě.	Kdo proboha tu krávovinu vymyslel?
Příšerně mě lidi bolí hlava.	Aspoň dnes mě budou ti lidé tolerovat
Ta třída je ale fakt hrozná.	Čekám zveřejnění jména třídního.
Tobě to ale opravdu dnes sluší.	To bych rád věděl, kde na to vzala.
Máš perfektní make-up.	Vypadá ve skutečnosti jak čínská loutka.
Ty boty ti ale padnou...	Stejně je má z „frcu“ od Vietnamců.
Ve třídách je děsná zima.	Vedení školy to tu nemá pod kontrolou.
Co to tu tak voní?	Ten její parfém je nesnesitelný.
Něco tu hrozně páchne.	Ježíši, snad to nepochází ode mě.
Co máme dnes na oběd?	Snažím se odvést pozornost jinam.
Neviděli jste někde kolegu?	Kdo ví, jestli je vůbec na škole.
Právě teď někam odešel.	Musí být zřejmé, že jsem informován.
Co budeš dnes probírat?	Rád bych zjistil svůj soulad s plánem.
Mohu se tě na něco zeptat?	Musím s ním přece nějak navázat

	hovor.
Nezlobte se, už musím ale jít.	Dávám najevo svoji pracovní vytíženost.
Nemám teď opravdu čas.	Musím totiž rychle na toaletu, nebo se...
To naše vedení není normální.	Jsem výrokem odvážný, snad to uznají.
Musím si to promyslet.	Zatím tomu totiž vůbec nerozumím.
Tvůj názor se mně líbí.	Třeba dotyčného budu někdy potřebovat.
Nemám při sobě ani korunu .	Kdyby jenom věděli, že i doma ne...
Musím to narychlo zkopírovat.	Jenom jestli to sekretářka stihne.
Děcka musí vybrat peníze.	Krucí, zase musím pověřit pokladníka.
Dnes odpoledne je rodičák.	Musím rodičům pomoci objevit Ameriku.
Nemám ještě zapsané známky.	Snad se někdo přidá stejným nedostatkem.
Dal jsem mu hroznou známku.	Očekávám souhlas kolemstojících.
Já se jim na to vykašlu.	Jsem ale drsňák, no řekněte!
On snad není při smyslech.	Dotyčného nemám rád, co nadělám.
Svolávám schůzku předmětové komise.	Zase se nesejdeme v plném počtu.
Nechte si všichni chutnat!	Některým by klidně mohlo i zaskočit.
Nechcete někdo šťávu?	Příště mně to musí někdo ale oplátit.
Máš naprosto ideální postavu.	Pár kilo shodit by jí rozhodně neškodilo.
Je tady ještě volné místo?	Očekávám přitakání, jinak trapas.
Kápl jsem si na kalhoty polévku.	Nemám při jídle kecat, jsem asi prase...
To maso je hodně tuhé.	No zuby už prostě nemám nejmladší.
Chtělo by to přísolit.	Jak to tak neslané může někdo vůbec jíst.
Vážení, už ale zvonilo...	Dávám najevo obecné povinnosti.
Nedá se, musím už jít.	Kéž by mě někdo ještě zdržel.

Tak nashledanou...	Třeba uvidím v jejich tvářích lítost.
Promiňte, ještě se vracím...	Bohužel ji nevidím... už nevnímají...
Tak se mějte!	Jsem falešný, ostatně jako obyčejně...
Kdybyste něco potřebovali, řekněte!	Doufám, že nebudou už otravovat.
Měl jsem vás všechny rád.	No to tak ještě... já fakt nejsem normální.
<u>Kolegové mně řekli...</u>	<u>Můj myšlenkový překlad</u>
Vypadáš skvěle.	Potěšilo mě to, ale asi má šedý zákal.
Je vidět, že si žiješ.	Co sakra zase potřebuje...
Mám k tobě prosbu.	No, už se těším na její plnění...
Přijdu k tobě na návštěvu.	Jako kdybych neměl svůj program.
Blahopřeji Ti k svátku.	Hrome, zase abych kupoval drink.
Budu ti za to vděčný.	No, to bych Tě nemohl znát.
Řekni, co si o tom myslíš!	Co říct, abych ho neznepřátelil.
Mám na to vlastní názor.	Já mám sice zcela jiný, ale...
Vedení školy je hrozné.	Opatrně se dívám po okolí...
Už jsem tě dlouho neviděl.	Má to někdo prostě štěstí.
Co pořád děláš?	No to ti zrovna budu vykládat.
Ty se v důchodu máš...	Jak může být někdo tak blbej?
Přijď někdy mezi nás!	Proč ale mluví za ostatní?
Rádi na Tebe vzpomínáme.	To bývá napsáno i na pomnicích!
Já Ti tak závidím.	Jak odpovědět, abych neurazil?
Děcka na tebe rády vzpomínají.	Já na ně taky – na vás ale méně.
Nechceš ještě na škole pokračovat?	Ježíši, zase neznají datum mého narození.
Aspoň k nám chod' na obědy.	To tak, aby se někdo kochal mým stářím.
Byla s tebou legrace...	S vámi jen někdy...
<u>Vedení školy nám řeklo...</u>	<u>A moje mozkové závity...</u>
Musím vás nyní informovat.	Aha, byl zase někde na školení.
Nejsem spokojen s vaší prací.	Kdo ví, jak ho hodnotí manželka.
Snížím vám osobní příplatky.	Snad mu to udělá i jeho nadřízený.

Buďte důslední ve své práci!	Vzpomínám si na jeho minulost.
Diskutujte v hodinách se studenty!	Na poradě jsem slyšel – končím diskuzi!
Zavádějte nové metody práce.	Co má konec konců na schůzi říkat.
Musím pochválit některé kolegy.	Dosáhli úspěchů pod jeho vedením...
V odměnách budu diferencovat.	Slyším kolem skřípění zubů.
Zahajuji hospitační činnost.	No Bóže, o jednoho neználka v učebně víc.
Výsledky testů nejsou uspokojivé.	Za to on samozřejmě nemůže.
Přejdeme nyní k jinému tématu!	Aha, tady není ve svých kramflíčích.
Souhlasím s předneseným návrhem.	Asi si zavčas zjistil atmosféru.
Přeji vám hodně zdraví a spokojenosti.	Jsme přece jedno tělo a duše, nebo ne?
<u>Učitel řekl žákovi...</u>	<u>A myslel si následující...</u>
Jsem s tebou spokojen.	A tím sám se sebou rovněž.
Docela jsi mě překvapil.	Kdo by to do něho řekl.
Dám ti dnes za jedna...	Kéž by tak uměli i ostatní.
Jen tak dál, studente!	Dávám tím příklad ostatním.
To je strašné, ty tvé „vědomosti“.	Asi bych měl vrátit výplatu.
Nechám tě propadnout.	Nemyslím to moc vážně.
Budu informovat rodiče.	Ještě s tím ale počkám.
Jestli se nebudete učit, nebudeme přáteli.	To bych možná ani nechtěl.
Kdo zná správnou odpověď?	Snad se někdo přihlásí.
Už mě to s vámi nebaví.	Ale čím bych se jinak živil.
Napišeme si písemku!	Holt, když nemám přípravy.
Napište si domácí úkol!	To se zas naopravuji.
Kdo nám učivo zopakuje?	Proklatě, zase se nikdo nehlásí.
Pojďte někdo smazat tabuli!	Přece to dělat sám nebudu.
Nakreslím nyní schéma.	Jen aby ho někdo poznal.
Nyní ho odborně popíši.	Hrome, jaké i se v tom slově píše?
Máte to už konečně opsané?	Proč jsou tak hrozně pomalí.

Musíš se známkami polepšit!	Přece mu nedoporučím opak.
Mluv hlasitě, ať tě ostatní slyší!	Já už tak dost nedoslýchám.
Konečně se slovně vymáčkni!	Omezuje časově můj výklad.
<u>Žák říká učiteli...</u>	<u>Myslí tím asi...</u>
Zapomněl jsem doma úkol.	Prostě jsem ho neudělal...
Byl jsem nemocný.	Třeba mně na tu výmluvu skočí.
Jste mně, pane učiteli, sympatický.	Potřebuji si vylepšit známku.
Rodiče vás pozdravují.	Tím si ho snad získám definitivně.
Máte na tabuli ale chybu.	U spolužaček získám sympatie.
Už bude, prosím, za chvíli zvonit.	Asi páchám pokus o sebevraždu.
Chybně jste mě oznámkoval.	Pěkně kantora tímto vytočím...
Dal jste mně omylem lepší známku.	Asi bych si měl zajít na psychinu...
Ale fakt už zvonilo...	Když mně to učivo tak nebaví.
Promítejme si, pane profesore!	To je jeho věc, kdy dobere látku.
Zapomněl jste zapsat do třídnice.	Je to typický sklerotik.
Mohu jít na záchod?	Fakt ten svěrač už cítím...
Soused mě neustále provokuje.	Na někoho to svést musím.
To jsme ale už probírali.	Proč to mám poslouchat dvakrát.
Pojďme na procházku!	Když tady je taková nuda
Sháněl vás jeden váš kolega.	Třeba aspoň na chvíli odejde.
Víme, že máte dnes svátek.	Doufám, že nebude zkoušet.
Psali jsme v jiném předmětu písemku.	Třeba na to vezme ohled.
Máte už opravené písemky?	Oddálím dnešní zkoušení.
Mám vám je přinést z kabinetu?	Aspoň na chvíli zmizím.

ZPOVĚĎ UČITELE
Jaromír Slavíček

Ilustraci na přední obálce vytvořila Vendula Vaculová

Vydáno nákladem autora

Vytiskl Tribun EU s. r. o.
Cejl 32, 602 00 Brno

Brno 2013